

Fredagen den 1 mars

Kl. 09.00–14.07

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 9 februari justerades.

§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprovsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprovsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Jonathan Svensson (S) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 4 mars 2024 sedan Paula Holmqvist (S) beviljats tjänstledighet från sitt uppdrag.

Valprovsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 29 februari 2024

Svante O. Johansson

ordförande

/Ritva Järvi
sekreterare

§ 3 Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Juno Blom* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 4 Anmälan om ersättare

Förste vice talmannen anmälde att *Liza-Maria Norlin* (KD) skulle tjänstgöra som ersättare för *Christian Carlsson* (KD) under tiden för hans ledighet den 2 april–16 juni.

§ 5 Anmälan om ny ledamot i Europaparlamentet

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot i Europaparlamentet

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Linus Glanzelius (S) utsetts till ny ledamot i Europaparlamentet fr.o.m. den 27 februari 2024 sedan ledamoten Erik Bergkvist (S) avlidit.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).
Stockholm den 29 februari 2024

Svante O. Johansson

ordförande

/Ritva Järvi

sekreterare

§ 6 Anmälan om faktapromemorior

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2023/24:FPM42 Direktivet om harmoniserade flodinformationstjänster på inre vattenvägar *COM(2024) 33* till trafikutskottet

2023/24:FPM43 Rådsrekommendation om ökad forskningssäkerhet *COM(2024) 26* till utbildningsutskottet

2023/24:FPM44 Vitbok om forskning som omfattar teknik med potential för dubbla användningsområden *COM(2024) 27* till utbildningsutskottet

*Svar på
interpellationer*

§ 7 Svar på interpellation 2023/24:440 om åtgärder mot betygsfiffel

Anf. 1 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Åsa Westlund har frågat mig om jag och regeringen är beredda att vidta kraftiga och omedelbara åtgärder mot betygsfiffel genom att ge Skolinspektionen i uppdrag att specialgranska de skolor som avviker kraftigast i sin betygsättning gentemot de nationella proven. Åsa Westlund anger att konsekvenserna för skolor som sätter för höga betyg borde vara indragna tillstånd eller tvångsförvaltning och att detta ska gälla även om skolan i övrigt fungerar väl eftersom betygsättningen är en central myndighetsutövning.

Skolinspektionen har ett pågående uppdrag att inom ramen för sin tillsyn och kvalitetsgranskning arbeta för en mer likvärdig bedömning och betygsättning, bland annat med utgångspunkt i skillnader i betygsstatistik mellan olika ämnen och kurser i relation till nationell statistik och stora avvikelser mellan resultat på nationella prov och betyg. Skolinspektionen ska slutredovisa sina insatser inom uppdraget senast den 15 april 2024.

Det finns många rapporter som visar att elevers kunskapsnivåer inte alltid motsvarar de betyg som har satts och att betygsättningen varierar mellan och ibland även inom skolor och utbildningsanordnare. Betygsättningen är alltså inte alltid likvärdig, vilket regeringen ser mycket allvarligt

på. Regeringen har därför tillsatt Utredningen om likvärdiga betyg och meritvärden (U 2023:02). Utredaren ska lämna förslag på en systemförändring som innebär att resultat på nationella prov, examensprov eller liknande ska kunna användas för att öka likvärdigheten i betyg eller meritvärden. För att åtgärda betygsinflationen på systemnivå måste det finnas en starkare koppling mellan betyg och nationella prov. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag i februari 2025, och regeringen kommer att följa frågan noga.

Därutöver har Utredningen om vinst i skolan (U 2022:08) fått ett tilläggsdirektiv där utredaren bland annat ska utreda och föreslå hur krav på statlig tvångsförvaltning inklusive krav på byte av ledning av en fristående skola kan införas. Även den utredningen ska presentera sitt betänkande i februari 2025, och regeringen kommer noga att följa också denna fråga.

Frågan som Åsa Westlund lyfter är komplicerad, och Skolinspektionen kan bara agera utifrån gällande lagar och andra författningar. Regeringen tar problematiken med betygsinflation på största allvar och har vidtagit åtgärder genom att tillsätta nys nämnda statliga utredningar.

Anf. 2 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag har ställt denna interpellation eftersom det här är ett väldigt allvarligt problem. Det drabbar elever som under hela sin skoltid kämpar för att få rättvisa, höga betyg för att kunna komma in på en grundutbildning samtidigt som de vet att de kan bli utkonkurrerade av elever från skolor som sätter det som ibland kallas glädjebetyg men som jag kallar fuskbetyg, alltså helt enkelt för höga betyg. Detta drabbar kämpande elever som har rätt till en plats på sin drömutbildning hårt då de på ett rätt brutalt sätt slås ut av mindre meriterade elever.

Egentligen skulle det räcka att det är ett problem för varje individ för att göra något kraftfullt åt detta här och nu, men det är också ett samhällsproblem. Handelshögskolans rektor Lars Strannegård har varit tydlig med det: "Gymnasieskolans betygsättning har lett till en tillitsskada som knappast är en liten sak. Den går att reparera, men det måste gå fort. Utan tillit till samhällsinstitutionerna äventyras meritokratin och därmed tilltron till demokratin."

Så här allvarligt är det. Detta är myndighetsutövning och den första kontakten som många unga människor har med Myndighetssverige, och då får de uppleva denna orättvisa.

Lars Strannegård har fått mycket uppmärksamhet, även från andra lärosäten, för att han har tagit bladet från munnen. Men det här är inget nytt problem. Det uppdrag till Skolinspektionen som statsrådet hänvisar till och som ska redovisas senare i vår gavs av den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen, och redan förra året kunde vi ta del av ett av resultaten av detta uppdrag. Den granskning som då kunde redovisas visade att ingen av de granskade 18 skolledningarna hade tagit reda på om avvikelserna som den egna skolan hade gentemot de nationella proven var motiverade. En del av skolledningarna visste inte ens om att avvikelserna fanns. Samtidigt har medierna avslöjat att lärare som har satt höga betyg fått högre lön, att rektorer har gått in och ändrat lärares betyg och så vidare.

Detta borde förstås föranleda krafttag från regeringen här och nu. Men när jag hör statsrådet förstår jag att svaret på min fråga om regeringen nu tänker vidta kraftfulla och omedelbara åtgärder är nej. Inget kommer att hända på flera år. De skolor som avviker kraftigt från de nationella proven i sin betygsättning kan i lugn och ro fortsätta att göra det i flera år till utan större risk, och de elever som i dag går på gymnasiet eller i nian eller åttan måste tyvärr räkna med att de kan drabbas av detta betygsfiffel. Det är dagens besked från regeringen. Jag tycker att det är alldeles för bristfälligt. Det här är ett allvarligt problem, vilket skolministern själv säger. Då måste man också vidta åtgärder.

I dag har Skolinspektionen inte ens detta som grund för granskning. När de granskar skolor tittar de inte ens på avvikelser från de nationella proven. Det är inte ett av de kriterier Skolinspektionen listar på sin hemsida.

Självfallet kan statsrådet göra mer, och jag välkomnar ett sådant besked under dagens debatt.

Anf. 3 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Åsa Westlund från Socialdemokraterna har rest en otroligt viktig fråga i dag till statsrådet Edholm om betygsinflationen i svensk skola.

Vi har sett, och vi ser, att glädjebetyg eller fuskbetyg är otroligt vanligt förekommande. Jag har själv suttit i möte med rektorn för Handelshögskolan i Stockholm, Lars Strannegård, och sagt att jag välkomnar deras åtgärd – de behöver tydligen ta till en sådan metod som att ha en lägstanivå på högskoleprovet på 1,25 för att kunna välkomna sina studenter in på Handelshögskolan. Jag välkomnar det beskedet från honom, men samtidigt måste jag säga att det är en skam för svenskt skolsystem att det ska behöva vara så att vi har ett betygssystem som faktiskt inte är rättssäkert.

Jag vill här i kammaren lyfta ett annat perspektiv. Jag vill bredda debatten till att inte bara omfatta det som är i toppen – de som får glädjebetyg uppåt från kanske B till A. Jag vill prata om hur det ser ut i de nedre regionerna – de elever som har det svårast i skolan, som kämpar och fajtas med sig själva över om de ska få ett F eller möjligtvis klara ett E. Betyget F betyder som bekant att man är underkänd. Betyget E betyder att man är godkänd.

Jag har träffat lärare som med stor vanda har tvingats välja om de ska ge det rättmätiga betyget F till en elev och veta att den eleven kanske kommer att hamna i utanförskap eller psykisk ohälsa. Kanske väntar gängen på andra sidan och säger: Välkommen till oss, kom till oss; samhället säger att du inte är godkänd, att du är underkänd, men hos oss är du godkänd. Läraren har att välja på att ge betyget F eller kanske följa sitt samvete på något vis och se till elevens bästa och i stället ge det som i det här sammanhanget är glädjebetyget E.

Betygsproblematiken är alltså dubbel. Det handlar både om de elever som har det ganska väl förspänt men som ändå får glädjebetyg uppåt – kanske ett A i stället för ett B – och om de elever som kanske får ett E i stället för ett F för att betygssystemet inte heller i den änden fungerar.

Därför vill jag fråga statsrådet Edholm om regeringen också kommer att titta på betygen i de nedre regionerna – betyg E för godkänt och betyg F för underkänt – och på hur vi kan reformera detta så att lärarna kan få en

mer rimlig situation i sitt betygsbedömande och så att samhället inte slår ut elever och lämnar dem med psykisk ohälsa och kanske rentav kastar dem åt gängen. Jag vill därmed bredda debatten till att omfatta även den frågan.

Anf. 4 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag delar interpellantens och Anders Ådahls syn att det är enormt allvarligt att elever får högre betyg än vad de egentligen har gjort sig förtjänta av. Det tror jag att vi alla ser som ett stort problem. Det är ett problem som har pågått under många år.

Åsa Westlund lyfte fram att det är orättvist, och det är det naturligtvis för de elever som kämpar och går i en skola som sätter rättvisande betyg. Men det är också ett samhällsproblem på det sättet att det verkar som att vi har bättre och högre kunskaper i det svenska skolsystemet än vad vi faktiskt har. Parallellt med att vi ser de här fuskbetygen ser vi också hur kunskapsnivåerna, de riktiga kunskapsnivåerna, i svensk skola faktiskt sjunker. Ungefär 40 procent av eleverna i årskurs 9 får ett högre betyg i matematik än vad de har presterat på de nationella proven. Det är ett systemfel i detta, och det är därför vi har tillsatt den här utredningen.

Vi har ju dock den lagstiftning vi har i dag. Skolinspektionen har nu ett särskilt uppdrag att titta på detta. Jag tycker att de ska få jobba med det uppdraget, helt enkelt. Vi måste följa den lagstiftning som finns nu. Jag kan konstatera att det är den här regeringen som har tillsatt betygsutredningen, inte den förra regeringen som såg dessa problem i åtta års tid utan att åtgärda dem.

Vi har det system som vi har i Sverige, som jag tycker är oerhört frustrerande ibland, nämligen att man måste tillsätta statliga utredningar när man vill ha lagförändringar. Men jag ser verkligen fram emot den här utredningen, och jag tror att det kommer att presenteras ganska radikala förslag på hur vi ska komma till rätta med problemet.

Anders Ådahls frågeställningar om betyget E kontra betyget F är också en stor och viktig diskussion, men den hör kanske inte riktigt hemma här just nu. Jag anser dock att det är fel att som riksdagsledamot sprida bilden att det är eleven som är underkänd, för så är det inte. Det är elevens kunskaper i de ämnen som eleven får ett F i som är underkända. Att Centerpartiet tycker att de elever som faktiskt inte har tillräckliga kunskaper – vilket det handlar om – ska gå på nationella program kommer inte att lösa problemet.

I dag får de eleverna gå på introduktionsprogram; de får ytterligare ett år på sig. Jag delar uppfattningen att detta är ett misslyckande. Många av dessa elever borde ha fått stöd mycket tidigare. Den senaste Pisaundersökningen visar att ungefär 25 procent av 14-åringarna faktiskt inte kan läsa. Det är klart att det är svårt att gå på ett nationellt program om man inte kan läsa. Självklart borde de eleverna ha fått stöd mycket tidigare.

Nu har vi också tillsatt en utredning om att se över innehållet i ämnesplanerna. Jag tror att det kommer att vara viktigt även ur detta perspektiv att få ämnesplaner och kursplaner som är mer fokuserade på kunskaper och lite mindre på att man ska analysera och så vidare. Då kommer det att bli lättare för en del elever att uppnå ett E.

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på

interpellationer

Anf. 5 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaren.

Detta är ett problem som ökar i takt med att konkurrensen på skolmarknaden ökar. Man kan väl konstatera att ett målrelaterat betygssystem i kombination med en konkurrensskola – där skolor ska konkurrera med varandra – är dömt att misslyckas. Det är som att varje skola har en sedelpress i källaren. Man kan öka attraktiviteten på ett sätt som inte kostar något genom att höja betygen på ett felaktigt sätt.

Detta är något som vi har uppmärksammat under lång tid. När det gäller betygen satt den förra socialdemokratiska regeringen inte på händerna, som Lotta Edholm antyder, utan vi skärpte reglerna så att skolorna ska ta större hänsyn till nationella prov. Vi ser dock att det inte har någon effekt eftersom incitamenten för skolorna att tjäna pengar är så otroligt starka att de fifflar med betygen. Statsrådet har själv konstaterat att fristående skolor är de värsta när det gäller detta. Det är de som avviker mest och som fifflar mest, men alla skolor påverkas i det här systemet.

Då är det lite intressant att titta närmare på de utredningar som Lotta Edholm hänvisar till. När det gäller den första, om vinst i skolan, nämns inte betygen över huvud taget. Däremot är hela utredningen ett försvar för att ha kvar vinstjakten i skolan. Man motiverar det inte ens, utan man beskriver hur stora problem som skapas och vad man kan göra för att komma till rätta med en del av avarterna. Man vågar inte ifrågasätta själva incitamentsstrukturen som faktiskt leder till fusk.

Ännu tydligare blir det i utredningsdirektivet som regeringen har gett till betygsutredningen. Där står det så här: ”Att en skola har goda resultat i form av höga betyg lockar elever och vårdnadshavare. I ett system där skolor konkurrerar om elever och när god genomströmning är viktigt även av ekonomiska skäl kan incitament för betygsinflation skapas.” Jo, verkligen, är min kommentar till detta. Jag fortsätter att citera: ”Det behövs därför åtgärder som motverkar incitament att sätta högre betyg än vad som motiveras av elevers kunskapsnivå.” För att komma till rätta med detta måste det alltså skapas lite motargument. Ett annat sätt att hantera det är dock att ta bort incitamenten och att göra något åt dem i grunden, men det får utredningen inte heller göra.

Under de åtta år som Socialdemokraterna hade regeringsmakten lade vi fram otaliga förslag för kammaren som bland andra statsrådets parti röstade nej till och som fälldes av kammaren, och under januarisamarbetet fick vi inte heller göra något åt marknadsskolan. Det behöver göras, för med den marknadsskola vi har kommer vi att få se fortsatt betygsfiffel därför att drivkraften att tjäna pengar leder till det.

Allt som regeringen gör för att komma till rätta med det här är något som lärare, elever och skattebetalare kommer att få betala priset för i form av ökade kontroller, annan inriktning på undervisningen och mer byråkrati för lärarna, bara för att regeringen vill bevara de grundläggande incitamenten, det vill säga möjligheten för skolägarna att gå med vinst.

Det går att göra betydligt mer åt betygsfifflet.

(Applåder)

Anf. 6 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Denna debatt, som är initierad av Åsa Westlund, handlar om betygsinflationen. Stort fokus riktas, fullt naturligt, mot betygen och

att elever kan fuska sig till bättre betyg än vad de egentligen ska ha. Detta sker på vissa skolor, som dessutom har rykte om sig att man nog ska söka dit om man till exempel vill gå tandläkarlinjen därför att de kan hjälpa en att få bra betyg. Detta är naturligtvis ett system som vi absolut inte kan ha.

Jag vill i denna kammare och denna debatt även lyfta upp den problematik som finns i andra änden av betygssystemet. Det handlar inte bara om att lyfta sig från B till A, utan det handlar också om problematiken med betyget F i relation till betyget E.

Jag tycker att statsrådet en aning lättvindigt viftade undan denna problematik och i stället kritiserade Centerpartiet för att vi har föreslagit en akut åtgärd som skulle göra skillnad här och nu för de elever som av samhället bedöms som underkända. Ja, det är kunskaperna som underkända, men det är de facto så att den psykiska ohälsa som följer i spåren gör att dessa eleverna känner att de inte välkomnas av samhället.

Därför vill jag återigen fråga statsrådet vilka åtgärder hon avser att vidta för att betygsproblematiken mellan det godkända betyget E och det underkända betyget F inte också där ska bidra till en betygsinflation där lärare tvingas välja mellan att höja till ett orättmätigt E och att ge ett F som innebär att eleven mycket väl kan bli utstött och i stället hamna i gängmiljön.

Anf. 7 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Den sittande utredningen har fått ett uppdrag, som är ganska öppet, att göra om det svenska betygssystemet i grunden så att det bättre speglar elevernas kunskaper. Detta kan till exempel ske genom ett starkare samband mellan resultaten på nationella prov och möjligheten att sätta ett högre betyg. Utredaren har ett stort och brett mandat att föreslå de förändringar som krävs, och jag ser fram emot utredningen.

Vad jag menar när jag säger att Socialdemokraterna inte gjorde något under åtta år är att de inte lyckades göra något som åstadkom någon som helst skillnad i detta avseende. Betygsinflation finns på väldigt många skolor. Jag tror att man gör det lite för enkelt för sig om man tror att det bara förekommer på vinstdrivande skolor, för det förekommer i kommunala skolor, i stiftelsedrivna skolor, i föreningsdrivna skolor och, inte minst, i vinstdrivande skolor.

Jag tror att vi måste få på plats ett helt nytt betygssystem som speglar kunskaperna, men det måste först utredas i form av en statlig utredning. Det går inte att göra det på ett snabbare sätt än vad som nu sker.

När det gäller betyget F är jag orolig om vi säger att oavsett hur lite kunskaper man har är alla kunskaper i skolan godkända. Det ska alltså inte spela någon roll vilka kunskaper man får med sig från grundskolan, utan allting är godkänt. Man ska kunna gå på elprogrammet, till exempel, utan att kunna läsa, utan att kunna skriva, utan att kunna engelska och utan att kunna matte. Jag tycker att detta är en helt orimlig tanke.

Det finns många nationella program, och jag skulle säga att de allra flesta kräver att man kan läsa när man går där. Vi måste se till att de barn och ungdomar som har dåliga kunskaper får den hjälp och det stöd de behöver redan i grundskolan. Sanningen är att när åtgärder sätts in i högstadiet är det ofta redan för sent. Vi måste göra det mycket tidigare, för tidiga insatser är viktiga.

Sanningen är också att risken för att en elev ska få ett F i betyg ger den eleven rätt till hjälp och stöd. Sedan kan man säga att allt detta inte fungerar tillräckligt bra. Det är jag den första att erkänna, men att säga att alla kunskaper alltid är godkända när de faktiskt inte är det tror jag skulle skapa ett stort problem för eleverna, om de kommer in på gymnasieutbildningar som de saknar kunskaper för att klara av.

Anf. 8 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Denna debatt har varit ganska tydlig. Statsrådet är inte beredd att göra något åt de grundläggande incitament som gör att vi har betygsfiffel i svensk skola eller att det i alla fall är så pass stort. Detta påverkar såklart alla skolor.

Vi har en konkurrensskola som gör att alla skolor måste konkurrera om eleverna, och detta driver fram betygsfiffel. Regeringens ovilja att göra upp med vinstjakten i svensk skola gör att vi kommer att ha kvar denna konkurrenssituation och därmed ett utbrett betygfsusk.

Debatten har också visat att regeringen, trots att man säger att det är ett allvarligt problem, inte är beredd att vidta några som helst åtgärder här och nu. Detta innebär att elever som går i dagens skola, på gymnasiet och kanske också i de senare årskurserna i grundskolan, kommer att drabbas av problemet.

Jag tycker att detta är oansvarigt och visar på en brist på handlingskraft. Självfallet kan en regering göra mer. Det finns regler i dag, men de följs inte. Detta visar med all tydlighet den granskning som Skolinspektionen har gjort. Dessutom har vi medierapporter. Då är det regeringens uppgift att se till att reglerna följs.

Vi vet att Skolinspektionen inte ens har detta som en grund för att göra granskning. De listar på sin hemsida vad som gör att de tittar extra på skolor, och där finns inte avvikelser från nationella proven och betygsättning med. Detta borde regeringen göra något åt.

Regeringen kan styra Skolinspektionen. Regeringen har inom Tidöavtalet en överenskommelse med Sverigedemokraterna om vad Skolinspektionen ska göra framöver, till exempel göra fler oanmälda inspektioner. Detta är bra, men varför inte att se till att betygsfifflet granskas hårdare? Det är faktiskt något som regeringen kan göra. Jag ser det som mycket farligt för rättssäkerheten, och i grunden faktiskt för demokratin, att regeringen inte gör detta.

Anf. 9 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag har försökt säga under denna debatt att betygsinflationen är ett stort problem och att vi nu har tillsatt en utredning för att få till stånd ett helt nytt betygssystem. Detta hade Socialdemokraterna kunnat göra under något av de åtta år man styrde senast. I stället har man försökt plåstra på ett system som faktiskt inte fungerar.

Nu ser vi till att det blir ett nytt betygssystem. Jag ser verkligen fram emot att ha en diskussion med Socialdemokraterna när förslaget kommer om huruvida det är något som vi i många partier så småningom kan ställa oss bakom, för jag tror att det är viktigt att få en bred enighet om ett nytt betygssystem.

Skolinspektionen har redan ett uppdrag i dag. Det var den förra regeringen som gav det, och det kommer snart att slutredovisas. Detta ser jag också fram emot.

Sedan tror jag att själva denna diskussion är bra. Fler och fler ser att det finns ett stort problem. Det gör inte bara regeringen, som nu faktiskt agerar och har tillsatt en betygsutredning. Som sagt blir det spännande att se vad den kommer fram till, och det blir spännande att se om vi kan nå enighet om hur vi ska agera i denna stora och viktiga fråga.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 8 Svar på interpellation 2023/24:478 om den ekonomiska situationen för Sveriges skolor

Anf. 10 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Anders Ådahl har frågat mig om jag och regeringen kan redovisa några konkreta resultat av den förda politiken för att mildra effekterna av den ekonomiska situationen för Sveriges skolor och hur min och regeringens politik ser ut för att förskollärare, lärare och rektorer ska stanna kvar i yrket i det läge som råder.

Alla barn och elever ska få en bra start i livet. Den svenska förskolan och skolan befinner sig i en svår situation med ökande kostnader. Regeringen tillsköt därför cirka 1,2 miljarder kronor till skolan för 2024. Regeringen har bland annat förstärkt kunskapsbidraget med 850 miljoner kronor, och det uppgår nu till 7,5 miljarder kronor. Tanken är att statsbidraget bland annat ska kunna användas för att sätta in tidiga stödinsatser. Dessa förstärkningar kommer att kunna mildra den svåra ekonomiska situation som många förskolor och skolor befinner sig i, men situationen kräver även att kommunerna tar sitt ansvar. För att stötta kommunsektorn förstärkte regeringen även de generella statsbidragen till kommuner och regioner med 10 miljarder kronor från 2024, varav 7 miljarder kronor fördelas direkt till kommunerna. Förstärkningen av de generella statsbidragen motsvarar en fjärdedel av det totala reformutrymmet i budgeten.

Regeringen har också tillsatt Utredningen om en nationell skolpengsnorm för ökad likvärdighet (U 2023:05) som ska föreslå ett system för resursfördelning som utgår från en nationellt bindande skolpengsnorm. I dag finns det stora skillnader i hur mycket olika kommuner satsar på skolan och brister i hur resurser fördelas till fristående skolor.

Den enskilt viktigaste faktorn för bättre måluppfyllelse i förskolan och skolan är skickliga förskollärare och lärare som har ordentligt med tid för sitt huvuduppdrag, undervisningen. Den vanligaste anledningen till att lärare har lämnat skolan är arbetsmiljön, till exempel stress och arbetsbelastning. För att ge förskollärare och lärare en bättre arbetssituation och bättre förutsättningar att genomföra en undervisning av hög kvalitet har regeringen tillsatt Utredningen om en minskad administrativ börda för förskollärare och lärare (U2023:01).

Regeringen vidtar flera åtgärder för att stärka professionerna, öka yrkenas attraktionskraft och få fler förskollärare och lärare att stanna och utvecklas i sina yrken. Exempelvis har riksdagen, i enlighet med regeringens proposition *Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och*

förskollärare (prop. 2022/23:54), beslutat om ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare.

Regeringen följer den ekonomiska utvecklingen noggrant. Alla barn och elever ska få en bra start i livet.

Anf. 11 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Vi har en djup ekonomisk kris i svensk vård och i svensk skola. Därför är denna interpellation djupt allvarligt menad. Jag undrade vilka konkreta resultat som vi kan se av den förda politiken från regeringen i det krisläge som råder.

Svaret som jag har fått från statsrådet innehåller inte ett enda konkret resultat. Jag får förslag på utredningar och förslag på riktade statsbidrag men inte ett enda konkret resultat. Inte en enda lärartjänst, inte enda specialpedagog och inte en enda rektor har räddats kvar. Ingen skola har hindrats från att läggas ned på grund av regeringens politik. Så ska man kanske tolka svaret, eller också är det ett missförstånd någonstans. Jag ber statsrådet att återkomma med svar på frågan.

Jag tolkar det som att det tyvärr inte finns någon plan. Jag undrar vad svaret är till de lärare som nu inte orkar mer och vill kasta in handduken. Uppsägning på uppsägning sker, och bördan på dem som är kvar blir allt tyngre. Våra barn, deras framtid, vår framtid och Sverige som kunskapsnation är faktiskt det som står på spel när vi har en ekonomisk kris i svensk skola.

Om det är en kris gör man någonting åt den. Då samlar man styrkorna, går upp i stabsläge, kanske kontaktar andra partier och försöker få åtgärder på plats här och nu. Utredningar syftar ju till att kanske ha ett underlag för reformer längre fram, och riktade statsbidrag är små plåster på såren.

Menar statsrådet att våra elever och lärare ska vänta på att deras administration ska minska om flera år när utredningarna är klara och eventuell ny lagstiftning är på plats? Men den ekonomiska krisen är här och nu. Jag förstår inte svaret.

Statsrådet säger också att situationen kräver att även kommunerna tar sitt ansvar. Det är jag helt enig med statsrådet om. Men låt oss då se hur Kommunsverige ser ut. Sverige består av 290 kommuner. Mediankommunen tror jag är Leksand med 16 000 invånare. Det är alltså 145 kommuner som har mindre än 16 000 invånare.

Ett annat exempel är Stockholms kommun, som är Sveriges största kommun. Där bor nästan 1 miljon invånare. De 114 minsta kommunerna är tillsammans mindre än Stockholms kommun. Hur ska en kommun med 6 000 eller 3 000 invånare kunna väga upp den inflationskris och den ekonomiska kris som pågår om inte staten går in med krisåtgärder? Jag förstår faktiskt inte hur det är möjligt.

När det gäller riktade statsbidrag behöver man kanske anställa en administratör för att ordna system och ansöka om medel till enskildheter i skolan. Det drar med sig väldigt stora transaktionskostnader, och jag kan inte se hur det kan rädda någon lärartjänst.

Det är helt enkelt omöjligt för små kommuner att ensamma klara ett ekonomiskt stålbad som inflationen innebär. Resultatet blir att lärare sparkas. Är det verkligheten så vi vill ha det?

Jag vill därför ställa min fråga till statsrådet en gång till: Finns det några konkreta resultat av den förda politiken för att mildra den ekonomiska kris som vi nu ser i Sveriges skolor?

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Jag begärde ordet även i denna debatt eftersom jag räknade med att statsrådet skulle säga att regeringen satsar på skolan. Det är en verklighet som väldigt få känner igen sig i. Det beror på att vi befinner oss i en väldigt stor kostnadskris. Och det minsta som man kan begära av en regering i ett sådant läge är att den prioriterar det viktigaste som samhället har, nämligen skolan och omsorgen om de mest sköra människorna. Det har regeringen inte gjort, utan den valde helt medvetet att i stället sänka skatten för dem som tjänar mest. De skulle gå skadeslösa ur inflationskrisen. 13 ½ miljard på ett bräde i en enda budget gav regeringen till denna grupp, medan den lämnade skolan och välfärden i sticket.

Fortfarande är det så att regeringens bidrag till skolorna ute i landet i fasta priser ligger på en lägre nivå än när regeringen tog över. Ungefär 3 000 fler lärare hade kunnat jobba i svenska skolor om statens ansvar för finansieringen av svenska skolor hade tagits på samma sätt av denna regering som av den tidigare socialdemokratiska regeringen.

Dessutom fortsätter regeringen att överkompensera friskolor, trots att skolministern själv har erkänt att man i dag betalar ut pengar till friskolor för någonting som de inte gör. Man betalar alltså ut skattepengar till privata aktörer för någonting som de inte gör. De har inte samma ansvar som kommunala skolor. Alltså ska de inte ha samma ersättning.

Det finns ett färdigutrett förslag på regeringens bord om detta. Man kan lägga fram det i riksdagen i morgon för att få stopp på det. Det handlar om 2 miljarder kronor om året som försvinner iväg från dagens skola på detta sätt. Men det gör inte regeringen. Varför? Jag kan inte hitta någon anledning till det om man menar att man tar denna fråga på allvar. Om man tar den på allvar stoppar man läckaget nu. Det finns färdiga förslag. Då skulle man i alla fall kunna få 3 000 fler anställda i skolan på ett bräde.

Slutligen skulle jag vilja vittna om några av de konsekvenser jag har sett, eller rättare sagt fått höra om i ett antal vittnesmål från rektorer runt om i landet gällande hur detta påverkar dem i deras vardag.

Så här säger en rektor: Förutom elevassistenter är det antalet fritidsledare och skolvårdar som minskar, vilket innebär att det är färre – om ens någon – ute på raster, i korridorer och i entréer. Det öppnar upp för att obehöriga kan komma in, och i våra områden kan obehöriga vara de som försöker rekrytera till gäng. Det skapar också en allmän otrygghet på raster då färre vuxna finns närvarande och kan lyssna, vara med och aktivera eleverna samt omhändertaga konflikter som kan dyka upp – vilket i sin tur får till följd att undervisningen blir lidande då konflikter från rasterna tas med in på lektionerna.

Detta är någonting som sker överallt, på varenda skola. Det drabbar de elever som har störst behov av stöd, och det drabbar de elever som gängen står på kö för att rekrytera. Regeringens politik innebär att vi sviker dagens elever. De får ta smällen från inflationen och betala genom att få en sämre skola, medan de rikaste i samhället hålls skadeslösa. Vi som samhälle kommer att få betala i form av sämre utbildade ungdomar framöver – men

också i form av en växande gängkriminalitet, för när samhället och skolan sviker dessa elever är det gängen som står där och väntar.

(Applåder)

Anf. 13 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Anders Ådahl frågar sig hur de små kommunerna ska ha möjlighet att klara uppdraget. Jag tycker att Socialdemokraterna och Centerpartiet borde ställa den frågan till sig själva. När ansvaret för skolan kommunaliserades för 30 år sedan var just detta en av de stora invändningarna: Hur ska de små kommunerna klara uppdraget?

Vi har i dag en skola som inte är likvärdig. Det skiljer ungefär 70 000 kronor per elev mellan den kommun som satsar mest på sin skola och den kommun som satsar minst. Självklart är det stora skillnader mellan kommunerna när det gäller själva uppdraget – vi har kommuner med stora socioekonomiska utmaningar, och vi har kommuner med mycket skolskjutsar, byskolor och så vidare – men av dessa 70 000 kronor är det bara hälften som går att förklara på objektiva grunder. Resten vet vi inte vad det beror på. Förmodligen beror det på att vissa kommuner, när de för 30 år sedan fick ansvaret för skolan, valde att inte satsa på skolan och att de skillnaderna lever kvar.

Jag vill just av detta skäl ta ett större statligt ansvar för skolorna, och det är därför vi har tillsatt en stor utredning om en nationell skolpengsnorm som kommunerna faktiskt inte ska kunna gå under. Men givet att vi har det läge vi har i dag måste staten också tillskjuta medel, och det gör regeringen. Vi ökar på kunskapsbidraget kraftigt, och vi har avsatt statsbidrag för fler speciallärare, statsbidrag för skolsociala team samt statsbidrag för fler och mindre undervisningsgrupper för de elever som verkligen behöver något annat än det stora klassrummet med en massa klasskompisar.

Vi satsar också stort på läroböcker. I många skolor har man nästan tagit bort läroböckerna i dag, till förmån för en helt ogenomtänkt digitalisering. Vi satsar på bemannade skolbibliotek. Det var ju en utredning som låg och samlade damm under den socialdemokratiska regeringens tid, men nu kommer det faktiskt att bli verklighet.

Vi gör stora satsningar, men det är också så att skolan är kommunaliserad och i huvudsak kommunernas ansvar. Ansvaret för det bär Socialdemokraterna och Centerpartiet gemensamt, men jag ser fram emot att kunna lägga fram förslag om en betydligt starkare statlig styrning av det svenska skolväsendet.

Anf. 14 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Låt mig först konstatera att det fortfarande inte fanns ett enda konkret resultat att redovisa gällande den förda politiken, trots att statsrådet fick en chans till. Ingen lärare har räddats, ingen skolpedagog har räddats, ingen rektor har räddats och ingen skola har sluppit läggas ned tack vare den politik som regeringen bedriver för att på något vis mota den ekonomiska krisen i svensk skola. Jag tycker att det är tråkigt. Det är bedrövligt för Sverige att det ska se ut så.

När det gäller ansvaret för svensk skola blir svaret att vi på kort sikt ska ha en kommunreform som på något vis ska rädda skolan. Jag tycker

att det är ett svar som inte riktigt lever upp till förväntningarna på hur man bör hantera en akut kris.

Hur det än är har regeringen nämligen ansvar för spelreglerna när det handlar om lagarna, läroplanen, finansieringsprincipen och ramarna. I och med att vi har ganska många små kommuner i Sverige – så ser det ju ut – behöver man ha en buffertfunktion hos regeringen för att kunna möta svåra ekonomiska kriser. När det blir en epidemi eller pandemi kan vi samla oss i Sverige och gå upp i något slags stabsläge och klara krisen, men när det kommer till skolan och kommunerna kan regeringen tydligen inte nå dit.

Min andra fråga handlar om hur statsrådets och regeringens politik ser ut för att förskollärare, lärare och rektorer ska stanna kvar i yrket i det läge som råder. Lotta Edholm säger att regeringen vidtar flera åtgärder för att stärka professionerna, men det ges bara ett exempel på en åtgärd: Man hänvisar, återigen, till en utredning. Jag vet inte om statsrådet möjligtvis kan ha redovisat ett par ytterligare åtgärder.

Jag är helt överens med statsrådet om att lärarnas tid ska gå till undervisning, men jag tänker att planen väl ändå måste vara mycket större än så. Jag tänker till exempel på hur det ser ut med lärarutbildningens attraktionskraft. Den är tyvärr i botten; det krävs i princip 0,0 på högskoleprovet för att komma in. Det är ett stort problem som jag tycker att vi borde ta tag i, för annars sjunker kunskapsnationen Sverige på sikt till botten.

Sveriges Skolledare menar att nedskärningarna allvarligt hotar kvaliteten i utbildningen och möjligheten att bedriva en likvärdig skola. Man menar också att såväl elevers som lärares och skolledares arbetsvillkor är väldigt dåliga. Elevorganisationerna varnar för elevernas arbetsmiljö och mentala hälsa. På arbetsmarknaden finns det i dag 35 000 lärarutbildade personer som har lämnat skolan för andra yrken. Samtidigt råder det lärarbrist i Sverige.

Det är ingen ljus bild av svensk skola vi ser. Attraktionen att vara kvar i yrket är mycket låg. Det är en akut situation, och i detta ekonomiska läge förvärras krisen djupt. I jobbbannonser kan vi se att man söker lärare som brinner för sitt jobb, men jag är rädd att lärarnas gnista har brunnit ut. Vad vill skolministern göra för att tända den där gnistan igen? Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att lärare och rektorer ska orka stanna kvar i skolan? Vad vill statsrådet göra för att vända utvecklingen? Det är en mörk bild vi ser.

Anf. 15 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Det låter väldigt bra när skolministern säger att hon vill ta ett större statligt ansvar för svensk skola, men det ändrar ju inte faktum. Faktum är att regeringen och skolministern har valt en annan väg.

I stället för att ens upprätthålla kvaliteten i svensk skola har man valt att tvinga fram nedskärningar på skola och utbildning – inte för att man varit nödd och tvungen, som under 90-talskrisen då staten hade urusel ekonomi, utan för att man velat göra någonting annat. Man har medvetet valt att sänka skatten med 13 ½ miljard kronor för dem som tjänar mest i stället för att upprätthålla den statliga finansieringen av svensk skola ens på samma nivå som när de tog över. Det får konsekvenser.

Det räcker inte att vilja när man har den yttersta makten i Sverige, utan man måste också agera. Man måste se till att skolan får de resurser som krävs, antingen genom direkta statsbidrag eller genom kommunala, gene-

rella statsbidrag. Man måste också stoppa den överkompensation till friskolor som regeringen själv erkänner finns, så att vi får stopp på läckaget av de skattepengar som borde gå till skolan.

Jag visste att statsrådet skulle hänvisa till att det finns kommuner som prioriterar fel. Det finns säkert någon kommun som borde prioritera anorlunda, men skolministern valde själv att i fasta priser skära ned på skolan med motsvarande 3 000 lärartjänster för att i samma budget ha råd att sänka skatten för dem som tjänar mest, med 13 miljarder. Om man gör en sådan prioritering och sedan hänvisar till att andra gör dåliga prioriteringar borde man rodna av skam.

Anf. 16 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag är helt övertygad om att staten måste ta ett fastare grepp om svenskt skolväsen. Skolan är ju en nationell angelägenhet som har konsekvenser för de elever som går i skolan här och nu, men det har också konsekvenser för Sverige som en välståndsnation och kunskapsnation att det nationella ansvaret för skolan är stort.

Det är därför jag är helt övertygad om att staten måste fortsätta att göra stora satsningar på skolan. Kommunerna klarar inte av det ekonomiska ansvaret. Det var därför vi satsade 1,2 miljarder kronor mer det här året än året före.

Vi gör också stora satsningar för att öka den statliga styrningen. Vi vill till exempel att fler skolor ska ha läroböcker, och därför gör vi en satsning på läroböcker i stället för att skicka resurser ned i ett svart kommunalt hål. Detta innebär att fler och fler skolor får böcker i klassrummet igen. Målsättningen är att varje elev ska ha en bok i varje ämne under varje år som eleven går i skolan. Vi kommer att uppnå detta. Det kommer dock att ta lite tid, eftersom många kommuner har valt att skära ned på skolböcker.

Anders Ådahl tog upp lärarutbildningen. Den bekymrar även mig mycket. Jag tror att det måste göras stora förändringar. Vi har alldeles nyligen tillsatt en lärarutbildningskommitté som ska lägga fram förslag om hur man kan höja kraven för att komma in på lärarutbildningen. I dag sker det väldigt många avhopp, och en stor del av dem som hoppar av lärarutbildningen är personer som hade otillräckliga kunskaper när de kom in. När de väl är där upplever de att de inte klarar utbildningen. Liberalerna och regeringen menar att det då är bättre att höja kraven.

Om man ska förbättra läget när det gäller intagningen till lärarutbildningen måste man dock också visa blivande lärare och unga människor en skola som faktiskt fungerar. Det handlar inte bara om ekonomi, fler böcker, mindre undervisningsgrupper och så vidare utan också om lärarnas arbetsmiljö. Mellan 2010 och 2020 mer än fördubblades antalet anmälningar till Arbetsmiljöverket om hot och våld. Det mesta av detta var riktat mot lärare av elever.

Det här är självklart någonting som vi måste göra något åt. Om läraryrket åter ska bli ett attraktivt yrke är det väldigt viktigt att göra någonting åt lärarnas arbetsvillkor och arbetsmiljö. Då behövs det betydligt tuffare lagstiftning till exempel när det gäller att avvisa elever från lektioner och när det gäller att se till att det finns akutskolor där man kan placera elever som betar sig illa mot lärare eller andra elever.

Vi måste jobba på bred front om vi ska lyckas uppnå detta. Jag är den första att säga att svensk skola behöver mer resurser. Det behövs en betyd-

ligt starkare statlig styrning – helst med en nationell skolpengsnorm som kommunerna inte kan gå under.

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 17 ANDERS ÅDAHL (C):

Herr talman! Jag ville med denna interpellation både belysa tillståndet i svensk skola här och nu och ge statsrådet en chans att svara för regeringens politik. Situationen i svensk skola kännetecknas av en akut ekonomisk kris här och nu. Skolan har långsiktiga behov, och reformer är det som behövs.

Jag har valt att fokusera på den akuta ekonomiska krisen, men vilken fråga jag än ställer till statsrådet får jag tyvärr inga svar när det gäller konkreta resultat av den förda politiken. Om det är kris på riktigt tänker jag mig att man kraftsamlar och ser till att åtgärder kommer på plats direkt – då kan man inte vänta på utredningar, kommunreformer eller vad det nu kan vara. Jag är förvånad över att jag inte får svar.

Jag vill säga ett par ord om riktade statsbidrag. Jag och statsrådet tycker väldigt olika om detta. Det fungerar extremt dåligt, särskilt för mindre kommuner. Jag undrar till exempel hur man ska göra i Ydre, Vingåker, Öckerö, Arjeplog eller Uppvidinge. Ska man anställa en administratör som ska skicka in ansökningar och i slutändan inte få några pengar eller böcker? Jag tror verkligen inte att den modellen är bra.

Statsrådet talade om svarta hål. Jag tror att det är bättre att lita på kommunerna och på dem som kan sin kommun. Vi i Centerpartiet är för ett decentraliserat beslutsfattande. Vi tror att människor kan ta ansvar, men för att kunna ta ansvar måste man också få förutsättningar. Där ser jag att regeringen och staten inte lever upp till kontraktet.

Anf. 18 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag tackar ledamöterna för debatten.

Anders Ådahl sa att vi ska lita på kommunerna. Det har vi ju gjort i många år – närmare bestämt i 30 år – i det här landet, och det har inte gått så väldigt bra. Det har lett till att varje kommun varje år har fått ökade statsbidrag till skolan. Varje kommun har år efter år fått ökade riktade statsbidrag just för att den statliga styrningen av skolan ska öka.

I dag kommer mer än 20 procent av finansieringen av det kommunala skolväsendet direkt från staten, vilket beror på att detta system inte fungerar. Jag tycker att Anders Ådahl själv visar varför det är ett problem. Det finns nämligen många kommuner som är väldigt små, och det blir därmed svårt att uppnå detta. Jag är den första att erkänna att det är ett problem, och just därför måste vi se till att få en bättre statlig styrning av det svenska skolväsendet. Det gör vi bland annat genom stora riktade statsbidrag och genom statsbidrag som går direkt till skolan och som är mycket lätta att söka. Jag tror att vi kommer att behöva jobba på båda dessa spår framgent.

Svensk skola behöver mer resurser, men det är ett delat ansvar. Det måste vara så att kommunerna, när de nu har fått detta ansvar genom en olycklig kommunalisering av svensk skola, också hjälper till och tar sitt ansvar.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellationerna 2023/24:483 och 504 om modersmålsundervisning

Anf. 19 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Linus Sköld har frågat mig om det är min avsikt att agera för att ändra modersmålsundervisningens syfte. Linus Sköld har även frågat mig hur jag i så fall avser att utforma ändringsdirektiven till utredningen om införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen.

Mirja Räihä har frågat mig om jag tänker säkerställa rätten till modersmålsundervisning framöver.

Regeringen tillsatte utredningen om införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen i december 2023. Utredningens uppdrag är att se över att modersmålsundervisningen inte påverkar integrationen eller elevernas kunskapsutveckling i svenska språket negativt (dir. 2023:175). Utredningens uppdrag är även att se över ämnet svenska som andraspråk i syfte att ämnet bättre ska möta behoven både hos elever som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket och hos elever som har kommit längre i sin andraspråksutveckling. Senast den 6 december 2024 ska utredningen redovisa sitt uppdrag.

Utredningens uppdrag handlar inte om modersmålsundervisningens vara eller icke vara. Det som enligt direktiven ska utredas är om och i så fall hur deltagande i modersmålsundervisning påverkar elevers integration, studieresultat och kunskapsutveckling i svenska språket i olika stadier och skolformer. Utredaren ska också redovisa internationella erfarenheter av hur utbildningen i modersmål kan organiseras. Vidare ska utredaren vid behov föreslå åtgärder för att säkerställa att modersmålsundervisningen inte inverkar negativt på elevers integration eller kunskapsutveckling i svenska språket.

Linus Sköld ställer en fråga om modersmålsundervisningens syfte. Syftet för ämnet modersmål beskrivs i kursplanen för respektive skolform. Regeringen har inte för avsikt att göra ändringar i kursplanerna eller i några andra författningar som rör modersmålsundervisningen, utan vi väntar i god ordning utredningens betänkande. I sammanhanget vill jag nämna att det pågår en annan utredning som har i uppdrag att se över läroplanerna så att undervisningen utgår ifrån läroplaner som är tydligt inriktade på kunskap.

Jag ser fram emot att ta del av förslagen från både denna utredning och utredningen om införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen.

Anf. 20 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! Tack, statsrådet, för tillfället att återigen få debattera modersmålsundervisningen, som är viktig för elever som har ett annat modersmål än svenska. Det handlar om möjligheten att upprätthålla bilden av sig själv, den egna identiteten och kontakten med familj och vänner och att utvecklas på sitt modersmål.

Det handlar också om möjligheten att skapa sig ett större ordförråd på det modersmål man måste använda för att tillskansa sig sitt andra språk och om att på det viset stödja elevens hela språkutveckling. Det är en otro-

ligt viktig verksamhet som enligt styrningarna syftar till att eleverna ska utveckla kunskaper i och om sitt modersmål.

Nu har regeringen tillsatt en utredning helt i enlighet med Tidöavtalet som i stället ska analysera om modersmålsundervisningen påverkar elevers integration, studieresultat och kunskapsutveckling i svenska språket negativt.

Om man menar allvar med att syftet med modersmålsundervisning är att stärka integrationen, studieresultaten och kunskapsutvecklingen i svenska språket borde rimligtvis en följd av det ställningstagandet vara att syftet i kursplanen skrivs om. Annars har man ett dolt syfte med vad modersmålsundervisningen ska leda till.

Det syfte som finns säger att modersmålsundervisningen ska leda till att eleverna blir bättre på sitt modersmål. Det syfte som regeringen verkar ha med modersmålsundervisningen är att den ska leda till att eleverna blir bättre på svenska språket. Då behöver man ge modersmålsundervisningen det syftet i författningarna.

Den 14 mars i fjol stod jag och Lotta Edholm i kammaren och debatterade modersmålsundervisningen. Då sa Lotta Edholm så här: ”Det är många frågor i diskussionen som jag inte kan svara på. Det beror på att utredningen inte ens är tillsatt och att den ännu inte har fått några direktiv. Linus Sköld är naturligtvis väl medveten om att man som statsråd inte kan svara på frågor där vi inte ens har kommit fram till slutsatserna om hur direktiven till utredningen ska se ut. Jag ber därför att få återkomma – naturligtvis först när direktiven har skrivits och sedan när den förutsättningslösa utredningen har tillsatts.”

I sitt slutanförande utgick Lotta Edholm mycket riktigt från att vi skulle återkomma till den här viktiga diskussionen. Hon gissade det till och med, och så rätt hon gissade. Här står vi nu nästan ett år senare och återkommer till de frågor jag ställde i den interpellationsdebatten.

Frågorna jag ställde då var: ”Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag motverkar integration? Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag inverkar negativt på elevers kunskapsutveckling i svenska språket? Ja eller nej?”

Jag upprepade de två frågorna i vart och ett av mina inlägg i den förra interpellationsdebatten. Som vi hörde i citatet jag gav av ministerns svar alldeles nyss fick jag inga svar på de frågorna.

Nu är utredningen tillsatt och direktiven beslutade. Nu förväntar jag mig att Lotta Edholm kan svara på om hon tycker att modersmålsundervisningen i dag inverkar negativt på elevers kunskapsutveckling i svenska språket.

(Applåder)

Anf. 21 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! I Tidöavtalet – som vi alla vet är överenskommelsen mellan sverigedemokrater, moderater, kristdemokrater och liberaler – anges det att en utredning ska tillsättas med uppgift att se över modersmålsundervisningen i syfte att den inte negativt ska påverka integration eller elevernas kunskapsutveckling i svenska språket.

Av den lagstiftning som kom 2009 framgår att den som har ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla och använda detta språk och att det är en skyldighet att den enskilde ges denna möjlighet. Det

finns bestämmelser om elevers rätt till modersmålsundervisning i grundskolan och motsvarande skolorformer samt i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan i skollagen, skolförordningen och gymnasieförordningen.

Det finns också ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, och en elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska enligt skollagen också erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.

Herr talman! Jag deltog så sent som i augusti 2022, precis innan valet, i en debatt om modersmålsundervisning på Finlandsinstitutet här i Stockholm. Då var en del av det nuvarande regeringsunderlaget mycket tydlig med sin viljeinriktning om att slopa modersmålsundervisningen för alla andra språkgrupper än de nationella minoriteterna. Dock anser man i all forskning hittills, både i Sverige och internationellt, att modersmålsundervisningen är viktig för barn för att de ska utveckla sitt språk och sig själva.

Då presenterades också en rapport som var djupt kritisk mot hur mycket eller hur lite elever fick undervisning i sitt modersmål. En timme i veckan var på tok för lite. I rapporten talade man om att tre timmar per vecka skulle kunna vara den mängd av lektionstimmar som man kan använda.

Modersmålsundervisning ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper i och om sitt eget språk. Det är en plattform för att stärka språkfärdigheter och förståelse. Genom att lära sig sitt modersmål kan eleverna bättre förstå sin kulturella identitet och känna sig mer förankrade. Detta bidrar givetvis till deras personliga utveckling.

Modersmålet är en grund för att förstå och uttrycka komplexa tankar och känslor. Det ger också en djupare förståelse för världen och olika perspektiv, inklusive på svenska och andra språk.

Det som nu är av yttersta vikt är hur statsrådet kommer att gå vidare med frågan om modersmålsundervisningen i skolorna och säkerställa den. Utredningens direktiv syftar till stor del på rätt nyanlända barn och deras möjlighet till integration och kunskaper i svenska språket, men det är svårt att i direktiven hitta något som skulle kunna utveckla undervisningen för barn som behöver stärka modersmålet.

Herr talman! Svaret ger onekligen upphov till flera frågor. Hur kommer statsrådet att arbeta med att utveckla undervisningen för alla barn som är i behov av modersmålsundervisning? Hur ska även barn som redan är integrerade i Sverige och har fullgoda kunskaper i svenska få bra undervisning i sitt modersmål för att kunna bevara språket och kulturen? Det är ytterligare frågor som väcktes av det svar som jag fick av statsrådet.
(Applåder)

Anf. 22 KADIR KASIRGA (S):

Herr talman! Inledningsvis vill jag tacka riksdagsledamöterna Mirja Räihä och Linus Sköld för att de lyfter upp frågan om rätten till modersmålsundervisning. Jag vill också tacka skolministern för svaret.

I dagarna, närmare bestämt den 21 februari, firades den internationella modersmålsdagen – en dag som instiftades av Unesco år 1999 för att uppmärksamma främjandet av modersmålet. För att uppmärksamma denna dag hade några modersmåls lärare i kurdiska arrangerat en tillställning på ABF Stockholm som riktade sig till elever och deras föräldrar. I de tal som

hölls av eleverna och modersmålslärarna uttrycktes en stor tacksamhet till Sverige för möjligheten att lära sig sitt modersmål.

På denna tillställning hade jag möjligheten att prata med många modersmålslärare, föräldrar och elever som uttryckte en stor oro över att regeringen var på väg att avskaffa rätten till modersmålsundervisning. Det finns en stor oro över vad regeringens inslagna väg kommer att leda till. Tusentals människor över hela landet är oroliga över att regeringen kommer att avskaffa rätten till modersmålsundervisning för att tillfredsställa Sverigedemokraterna. Då blir skolminister Lotta Edholm skyldig att ge ett tydligt svar för att stilla oron hos barnen, lärarna och föräldrarna.

Herr talman! Den amerikanska feministen och författarinnan Rita Mae Brown har någon gång sagt: ”Språk är som en karta över kultur. De berättar varifrån människor kommer och vart de är på väg.”

Om en person kan flera språk bör det rimligen ses som en fördel för individen och en tillgång för samhället, inte som en belastning. Tyvärr finns det i dag ett politiskt parti i Sveriges riksdag, som också är underlag för den nuvarande regeringen, som tycker att det här är en belastning. En stor del av timplanen i grundskolan ägnas redan åt språkstudier, men ändå ses den extra timmen på 60 minuter i modersmålsundervisning som en stolen timme som både motverkar språkutvecklingen i svenska och placerar barnet i utanförskap.

Detta är problematiskt. Det är en märklig syn eftersom det finns omfattande forskning som visar att modersmålsundervisning är bra för språkutvecklingen. Det gäller även utomeuropeiska språk.

Modersmålet är grunden för all annan inläring. Det innebär att elever som får utveckla sitt modersmål också ges bättre förutsättningar att lära sig svenska, liksom att ta till sig kunskaper i alla andra ämnen. Facit till detta ges i den statliga utredning av modersmålsundervisningen som genomfördes 2019.

Herr talman! Med anledning av detta, av debatten och av svaret från skolministern vill jag ställa frågan: Kan skolminister Lotta Edholm lova att regeringen inte har som utgångspunkt att vare sig minska eller försämra modersmålsundervisningen i Sverige?

Anf. 23 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Utredningen handlar inte om att ta bort ett ämne. Den handlar om att analysera och se om den modersmålsundervisning som vi har i Sverige i dag – som är unik – påverkar barnens och elevernas integration, deras studieresultat och deras kunskaper i svenska språket. Det är det som är en del av utredningen.

En annan del av utredningen handlar om hur vi ska kunna få till stånd en särskild kursplan i svenska språket för de elever som är nyanlända. I dag har de samma kursplan som andra elever, vilket leder till stora problem för dessa elever. Utredningen har alltså två olika delar.

Jag vill också poängtera att när det gäller de nationella minoritetsspråken i Sverige har rättigheten att läsa dessa språk till och med förstärkts det senaste året. Man ska kunna läsa ett nationellt minoritetsspråk utan att man har förkunskaper, vilket tidigare krävdes. Där har regeringen faktiskt förstärkt möjligheten.

Utredningens själva syfte är att analysera hur modersmålsundervisningen i Sverige påverkar våra elever. Jag har svårt att förstå att man kan

tycka att det är upprörande, särskilt med tanke på att det svenska systemet för modersmålsundervisning är relativt unikt. Det finns väldigt lite forskning om vad den får för konsekvenser och hur detta fungerar i kontexten svensk skola. Jag ser verkligen fram emot att få ta del av utredningen så småningom.

Anf. 24 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! Nu har jag ställt de här frågorna fyra gånger, och jag provar en femte. Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag inverkar negativt på elevers kunskapsutveckling i svenska språket? Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag motverkar integration?

Jag förväntar mig att ministern i dag – nästan ett helt år efter att hon fick frågorna första gången och sa att hon skulle svara på dem när utredningsdirektiven var beslutade – kommer med ett svar.

Ministern säger att det är svårt att förstå att det skulle vara upprörande att utredningen är tillsatt. Jag ska förklara hur det hänger ihop och varför det är upprörande. Liberalerna fattade på sitt landsmöte året före riksdagsvalet beslut om att betrakta modersmålsundervisning som en prioriterad åtgärd i det egna partiets integrationspolitik. Så bra tyckte Liberalerna då om modersmålsundervisning, och så viktig tyckte de att den var.

Sedan gjorde Liberalerna gemensam sak med Sverigedemokraterna och skrev i Tidöavtalet att man ska tillsätta utredningen med direktiv att analysera hur modersmålsundervisningen inverkar på integration och kunskapsutveckling i svenska språket.

Därefter skrev Sverigedemokraterna en kommittémotion här i riksdagen som tydliggjorde hur de såg på överenskommelsen. De betraktade den som en seger och som att modersmålsundervisningen nu skulle utmönstras, för det är Sverigedemokraternas politiska hållning.

Det enda sätt jag kan förstå detta på – och det är det här som är upprörande – är att Sverigedemokraterna har tvingat Edholm att genomföra ett av deras signalpolitiska förslag. Sverigedemokraternas idé om angiveri för offentliganställda, Sverigedemokraternas idé om indragen rätt till tolk i sjukvården och Sverigedemokraternas idé om att utmönstra modersmålsundervisningen – allt detta är samma typ av signalpolitik. Den signal man vill skicka är att invånare som har utländsk bakgrund och som inte är födda i det här landet inte är välkomna här. Det syftar till att tydliggöra Sverigedemokraternas rasistiska hållning, och Lotta Edholm hjälper dem tjänstvilligt att göra detta.

Det är därför det är upprörande att utredningen är tillsatt. Nu talar jag klarspråk så att Lotta Edholm kan ta det till sig. Jag tycker att Lotta Edholm som företrädare för ett parti vars demokratiskt fattade beslut om den egna politiken säger att modersmålsundervisning är en prioriterad integrationspolitisk åtgärd borde svara på frågan. Tycker hon att modersmålsundervisningen i dag motverkar integration och inverkar negativt på elevers kunskapsutveckling i svenska språket?

(Applåder)

Anf. 25 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! Det här med språk är väldigt intressant. När mina nu medelålders söner var små tittade de på mig och sa: Mamma, när vi blir

vuxna, kommer vi att prata lika konstig svenska som du? Det var den ingången mina barn hade.

Jag valde också en gång i tiden att låta mina barn gå i en svensk förskola. Vi pratade finska hemma och kunde ge det språket i hemmiljö, men det var väldigt viktigt med modersmålsundervisning när pojkarna väl började skolan.

Jag brukar ibland prata om Ville, min mellangrabb, som fick för sig att flytta till Thailand för tre år sedan – en idiotisk idé, men jag kunde ju inte hindra en 35-åring att lämna landet. Det första jobb han fick i Bangkok var i den finskspråkiga kundtjänsten på en firma. Globalt kan alltså ett litet modersmål som bara talas av 5 miljoner människor i världen komma till nytta i vuxen ålder i det första jobbet utomlands.

Herr talman! Det talas 200 modersmål i Sverige. Givetvis är svenska det största – 8 miljoner människor har svenska som modersmål – tätt följt av finska och arabiska. Sedan har vi väldigt många små språk, och där behöver man verkligen koncentrera sig på att barnen ska ges denna undervisning.

Jag fick inte riktigt svar på frågan hur denna utredning kommer att utveckla modersmålsundervisningen för just dessa barn, som redan har en välutvecklad svenska och är väldigt integrerade. Okej, det är jättebra att man säger att det inte ska behövas förkunskaper i nationella minoritetspråk för att få läsa dessa i skolan, men om jag inte kan ett ord samiska, meänkieli eller finska är en timmes undervisning i modersmål per vecka rätt verkningslöst. Det kommer man aldrig att kunna använda för att utveckla den identitet, den kultur och de språkkunskaper som man enligt lag ska kunna utveckla för att förstärka sig själv som människa.

Jag hade önskat ett svar på den frågan, eftersom jag tycker att utredningen är väldigt inriktad på integration och på att modersmålsundervisning inte får inverka menligt på inläringen av svenska. Vi har ju stora grupper av barn i den svenska skolan som är integrerade och som behöver bra modersmålsundervisning, och de diskuteras ingenstans.

Jag håller med Linus Sköld: Det har varit väldigt tydligt under de senaste veckorna att Sverigedemokraterna önskar att utredningen hamnar på att ta bort rätten till modersmålsundervisning, samtidigt som statsrådet själv i intervjuer säger: Nej, absolut inte, den skrivningen finns inte i Tidöavtalet!

Just nu behöver vi lita på statsrådet. Men jag hoppas verkligen att statsrådet inte blir fullständigt överkörd av regeringsunderlaget. Vi ser en överhängande risk för det.

(Applåder)

Anf. 26 KADIR KASIRGA (S):

Herr talman! Tack för svaret, skolminister Lotta Edholm!

Låt mig tydliggöra att det svenska språket självklart är vårt gemensamma språk i det här landet. Det är nyckeln till integration, till att lyckas i skolan och till att komma in på arbetsmarknaden. Det är Sveriges huvudspråk.

Sverige har varit ett unikt land när det gäller rätten till modersmålsundervisning, ett land som hyllas av andra länder och pekas ut som föregångsland i att ha denna utvidgade rättighet även för invandrargrupper och inte bara nationella minoriteter.

Det är självklart glädjande att nationella minoriteter får förstärkt rätt till modersmålsundervisning, men den här debatten handlar inte om de nationella minoriteterna. Den handlar om invandrade grupper och om barn och elever som talar ett annat språk än svenska hemma. Det finns gott om vetenskaplig forskning som visar att detta att kunna sitt hemspråk leder till att man kan lära sig andra språk mycket snabbare.

Herr talman! Jag vill ställa en annan fråga till skolministern. Eftersom direktivet handlar om huruvida modersmålsundervisningen bidrar till integration eller inte, anser skolministern att undervisningen i modersmålet försvagar integrationen – ja eller nej?
(Applåder)

Anf. 27 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Den sista frågan från Kadir Kasirga är exakt det som utredningen bland annat ska titta på.

Utredningens uppdrag handlar inte om att ta bort ett ämne. Modersmålsundervisningen ger elever möjlighet att utveckla ett av sina språk men också att utveckla identiteten, precis som interpellanterna har tagit upp. Mycket tyder på att studieresultaten kan förbättras om man deltar i en god modersmålsundervisning. Vi behöver dock veta mer om frågan, just för att Sverige har ett annorlunda system för modersmålsundervisning än de flesta andra jämförbara länder.

Skälet till att jag tog upp de nationella minoritetsspråken var att de nämns i en av interpellationerna. Jag tror att Mirja Räihä också tog upp frågan.

Om man inte behärskar ett nationellt minoritetsspråk så pass att man kan tala det är förstås en timme i veckan inte mycket, men det är ändå bättre än ingenting. Det kan leda till att man får upp ett intresse för språkfrågorna.

Dessutom är ju några av minoritetsspråken väldigt små, till exempel de samiska språken. Det kan vara bara några hundra människor som talar dem i Sverige i dag. Därmed blir detta också ett sätt att rädda dessa språk från att uttraderas, så att säga, det vill säga om fler unga människor blir intresserade av att lära sig något av de samiska språken. Genom den förändrade lagstiftningen ges denna möjlighet i större utsträckning.

Jag förstår naturligtvis också att om man aldrig har pratat språket hemma är en timme i veckan ganska lite. Men det förbättrar åtminstone möjligheterna för språken att överleva, och jag tycker att det kan vara gott så.

Anf. 28 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! Tack, Lotta Edholm, för möjligheten att ställa frågorna en sjätte gång! Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag motverkar integration? Menar ministern att modersmålsundervisningen i dag inverkar negativt på elevers kunskapsutveckling i svenska språket? Ja eller nej?

Lotta Edholm säger upprepade gånger i debatten att den utredning som hon har tillsatt inte har till syfte att avveckla ett skolämne. Det handlar inte om modersmålsundervisningens vara eller icke vara, säger hon. För Sverigedemokraterna gör det dock det. Den svenska grundlagen stipulerar att

regeringen styr riket, och Tidöavtalet stipulerar att Sverigedemokraterna styr regeringen.

Jag tycker alltså att våra frågor behöver tas på allvar. Vad ser Lotta Edholm framför sig kommer att hända efter att utredningen är klar? Kommer hon att klara att brotta ned Sverigedemokraterna, som är övertygade om att utredningen ska leda till att modersmålsundervisningen avvecklas? Eller kommer hon att vika sig för den sverigedemokratiska rasismen? (Applåder)

Anf. 29 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! Med tanke på min bakgrund är det kanske naturligt att jag alltid har ett visst intresse för minoritetsspråken. Men man kanske kan göra en jämförelse här. Statsrådet säger att det bara är några hundra som talar en del samiska språk. Så kan det vara också i fråga om några av de 200 modersmålsgrupperna. Då behöver det givetvis finnas en plan för det.

Det är i de små språken som språkdöden sker. Om vi uppehåller oss vid samiska ser vi i den senaste rapporten att två av de fem samiska språken håller på att dö helt och hållet. Det finns inga elever över huvud taget i modersmålsundervisningen. Ett av dem är umesamiska. Det var den senaste rapporten från Samiskt språkcentrum tydlig med. Jag tror att det andra samiska språket som håller på att dö är pitesamiska. Då har vi tre samiska språk kvar.

Visst kan en timmes undervisning i minoritetsspråk i veckan vara bättre än ingenting. Men det leder inte till att ett barn lär sig ett språk. Och jag tror knappast att ett barn som har rätt till modersmålsundervisning för att lära sig ett språk och får undervisning en timme i veckan över huvud taget intresserar sig för att stanna kvar efter skolan för att gå på den.

Det blir intressant att se vad utredningen kommer att visa. Resultatet kommer dessutom på Finlands nationaldag. Det blir extremt spännande.

Jag hoppas verkligen att statsrådet inte låter sig brottas ned av Sverigedemokraterna i den här frågan. Vi har nämligen exakt kunskap om vad det partiet vill med modersmålsundervisning i alla andra språk än de nationella minoritetsspråken. Jag är lite rädd för det som kommer efter att utredningen är klar.

(Applåder)

Anf. 30 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag vill tacka för denna interpellationsdebatt.

Linus Sköld har ställt samma fråga gång på gång, och jag har gång på gång försökt ge samma svar: att det är exakt detta som utredningen ska titta på. Vi får ta del av utredningens resultat och se vilka slutsatser vi ska dra av det.

Jag företräder regeringen, och de utredningsdirektiv som läggs fram läggs fram av regeringen samlad och inte av enskilda partier.

Jag vill återigen slå fast att modersmålsundervisning faktiskt ger elever möjligheter att utveckla sitt eget språk och sin egen kultur. Men det ger förhoppningsvis också bättre och större möjligheter att lära sig svenska språket. I dag har vi inte alls pratat om studiehandledning. Men en viktig del av detta, särskilt för nyanlända, är att man på sitt modersmål kan få hjälp att utveckla kunskaper även i andra ämnen.

De nationella minoritetsspråken har en särställning i Sverige. Jag anser att det bör förbli så. De nationella minoriteterna har rättigheter som går utöver rättigheterna för andra grupper som har andra språk än svenska som modersmål. Jag tycker också att det ska förbli så.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2023/24:494 om översyn av skolpliktsbrytande bestämmelser

Anf. 31 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Linus Sköld har frågat mig om jag tänker ta initiativ till att se över de skolpliktsbrytande bestämmelserna i skollagen och i så fall när ett sådant initiativ kan förväntas tas.

Jag vill inledningsvis understryka att det är av yttersta vikt att alla barn får sin rätt till utbildning tillgodosedd och att kommunerna uppfyller sina skyldigheter när det gäller skolpliktsbevakningen.

I den granskningsrapport från Riksrevisionen som Linus Sköld refererar till var den övergripande slutsatsen att bestämmelserna i skollagen (2010:800) om ledighet, fullgörande av skolplikten på annat sätt och upphörande av skolplikten vid varaktigt vistelse utomlands inte tillämpas i enlighet med lagstiftarens intentioner. Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att ta initiativ till att ändra bestämmelserna i skollagen och då beakta hur långa ledighetsbeslut en rektor ska kunna ta, om en möjlighet till sanktionsavgift bör införas i skollagen och om bestämmelsen om varaktigt vistelse utomlands enbart ska vara tillämplig för barn till statligt anställda som är stationerade utomlands.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska följa den rekommendation som Riksrevisionen lämnar till regeringen i granskningsrapporten. Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att regeringen ska se över möjligheten att införa ett nationellt frånvaroregister.

Frågan om vilka åtgärder som behövs när det gäller undantag från skolplikten är komplicerad och kräver noggrann analys. Inom Regeringskansliet pågår nu ett arbete med en sådan analys. Regeringen kommer att återkomma i frågan.

För att elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen måste de dels vara i skolan, dels uppleva trygghet och studiero i skolan. Som ett led i arbetet med elevernas närvaro i skolan har regeringen exempelvis beslutat om kommittédirektivet Varaktigt förbättrad trygghet och studiero i skolan (dir. 2023:154). I utredningens uppdrag ingår bland annat att lämna förslag om ett nationellt frånvaroregister som möjliggör systematiska uppföljningar av elevers skolfrånvaro.

Anf. 32 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! Att gå i skolan är i Sverige både en plikt och en rättighet för alla barn. Att alla går i skolan är viktigt för att vi med skolans hjälp ska kunna utjämna de skillnader i livschanser som i hög grad bestäms av uppväxtmiljön hemma.

Plikten innebär att alla barn mellan 6 och 16 år måste gå i skolan och ta del av den verksamhet och undervisning som anordnas där. Men det finns några situationer som utgör undantag från skyldigheten att gå i skolan. Det är det som denna granskning från Riksrevisionen handlar om.

Bakgrunden till granskningen är det som uppmärksammades i medierna för vid det här laget gott och väl fem år sedan. Det benämns som Ystad-fallet. Föräldrarna i en fembarnsfamilj hade hållit barnen borta från skolan under många år genom att ge sken av att familjen befann sig utomlands.

Precis som ministern redogjorde för granskade Riksrevisionen tre skolpliktsbrytande bestämmelser varav en är att varaktigt vistas utomlands. Men det handlar också om ledighet och att fullgöra skolplikten på annat sätt.

Riksrevisionen kom med ganska skarpa rekommendationer, som ministern förtjänstfullt redogjorde för. Den dåvarande regeringen lämnade i sitt svar den något vaga formuleringen att den avsåg att ta med sig frågan i det fortsatta arbetet. Då sa utbildningsutskottet samfällt och enhälligt: Det duger inte. Regeringen måste ta Riksrevisionens rekommendationer på allvar.

En av rekommendationerna är att se över hur lagstiftningen om de skolpliktsbrytande bestämmelserna, som jag just räknade upp, fungerar, att helt enkelt se över hur lagstiftningen ska se ut för att det ska fungera. De här reglerna tillämpas olika på olika ställen, och det fungerar mycket dåligt. Det är Riksrevisionens sammanfattande slutsats.

När Lotta Edholm tillträdde hösten 2022 gick det någon månad, och sedan ställde jag en skriftlig fråga till Lotta Edholm om hon hade för avsikt att göra en översyn av de skolpliktsbrytande bestämmelserna. Lotta Edholm angav i sitt svar att regeringen avser att återkomma i frågan och analyserar rekommendationerna. Den som just lyssnade på Lotta Edholm kunde höra att ett års analys ger exakt samma svar. Det pågår ett arbete med en sådan analys, och regeringen kommer att återkomma i frågan, svarade Lotta Edholm alldeles nyss. Min följdfråga blir: När då?

Anf. 33 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Jag vågar faktiskt inte svara på den frågan, för det här är oerhört komplext. Riksrevisionen påpekar att den lagstiftning som finns i dag inte följs på det sätt som var intentionen. Då måste man ju fundera på vilket sätt man ska ändra lagstiftningen. Det arbetet pågår.

Jag vill verkligen säga att jag tar det här på väldigt stort allvar. Lagstiftningen är inte tillräckligt stark i dag när det gäller att skydda barn från den typ av händelser som inträffade i Ystad. Det är också så att rektorer ibland beviljar för mycket ledighet i förhållande till det som var intentionerna i skollagen. Men jag vågar i dag inte säga när vi kan komma med direktiv till en ny utredning på det här området.

Det som dock har gjorts är att i utredningen som handlar om trygghet och studiero finns ett uppdrag att ta fram ett nationellt frånvaroregister för svensk skola. Det är såklart ett viktigt steg mot att se till att veta hurdana förhållandena faktiskt är. Det var också en av de punkter som Riksrevisionen hade med.

Anf. 34 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! När jag var rektor jobbade jag med att tillämpa den här lagstiftningen. Jag har några autentiska exempel.

En familj åkte på semesterresa flera månader i Thailand. De skrev in sitt barn vid en inrättning som kallas Svenska skolan. Är det att betrakta som de synnerliga skäl som krävs för att få fullgöra skolplikten på annat sätt?

En lärarstudent ville göra sin VFU på den svenska skolan på Gran Canaria. Är det att betrakta som synnerliga skäl för att få fullgöra skolplikten på annat sätt?

Vad gäller för elever som har föräldrar som halvårsvis måste vara i Storbritannien för jobbets räkning? Upphör skolplikten för att man varaktigt vistas utomlands om man gör det i ett halvår och därefter kommer tillbaka?

Riksrevisionen påpekade att vägledningen till huvudmännen när det gäller att tillämpa den här lagstiftningen är mycket skral. Utredningen som Lotta Edholm pratade om och som hon har tillsatt om trygghet och studiero och ett nationellt frånvaroregister syftar ju till att ha koll på vad som händer när eleverna är i skolan och har plikt att vara det. Men detta handlar om de pliktbrytande bestämmelserna för när elever inte ska vara i skolan. Frågan kvarstår alltså. Tänker sig Lotta Edholm en översyn av bestämmelserna? Hur lång är en kort ledighet som kan medges och delegeras? Hur lång är en längre ledighet som kräver särskilda skäl?

Det här handlar om överlappen i bestämmelserna, svårigheterna med tillämpningen och den bristande tillsynen av hur de tillämpas. För att vi inte ska få fler Ystadfall skulle Lotta Edholm behöva ta frågan om de plikt-brytande bestämmelserna på allvar, se över hur de fungerar och hur de borde utformas framöver. Om vi står här om ett år igen och Lotta Edholm säger att rekommendationerna analyseras och att hon får återkomma i frågan kommer jag att bli djupt besviken.

Anf. 35 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Linus Skölds anförande visar hur extremt komplicerat det här är. Frågorna går i varandra när det gäller den här typen av lagstiftning.

Om man tar sitt barn ur skolan utan att rektor har beviljat ledighet finns det möjlighet till vitesföreläggande. Det har också prövats. Jag har själv medverkat vid sådana fall som skolborgarråd i Stockholm. Jag anser att kommunerna ibland borde vara tuffare i det avseendet och göra klart för föräldrar att man kan räkna med vite om man bryter mot skolplikten.

Skolplikten är ju inte till för föräldrarna utan för barnen och att de ska få bra undervisning. Men det är inte ovanligt att föräldrar väljer att ta sina barn ur skolan någon månad för att åka utomlands och sedan kommer tillbaka och kräver att skolan sätter in extra åtgärder för att barnet har missat undervisning. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

Regeringen jobbar som sagt med den här frågan, men det är ganska komplicerat. Jag vill tillägga att Skolverket har gjort ett förtydligande på sin hemsida av vad som gäller i de här frågorna, men jag är beredd att titta över det här ytterligare eftersom jag tror att någon form av statlig utredning behövs för att gå till botten med allt detta. Det är ju komplext.

Anf. 36 LINUS SKÖLD (S):

Herr talman! Man får ju utgå från att när lagstiftning ska ändras, som det lär vara fråga om i det här fallet, föregås det av en utredning. Jag förutsätter att när Lotta Edholm säger att hon avser att återkomma betyder det att hon avser att återkomma med direktiv till en statlig utredning. Så är det givetvis.

Vad gäller det nationella frånvaroregistret och utredningen som pågår om trygghet och studiero hade barnen i Ystadfallet inte förekommit i registret eftersom de inte ansågs ha skolplikt med hänvisning till att familjen varaktigt vistades utomlands. Det som krävs för att komma åt sådana fall är en uppskärpning och ett förtydligande av hur de skolpliktsbrytande bestämmelserna ska fungera och tillämpas.

Nu har regeringen analyserat detta och vid två tillfällen med mer än ett års mellanrum bett att få återkomma i frågan. Jag räknar med att Lotta Edholm inom en snar framtid återkommer och att det då innebär att hon tillsätter en utredning för att se över bestämmelserna.

Anf. 37 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Herr talman! Det är klart att ett nationellt frånvaroregister inte skulle ha påverkat Ystadfallet eftersom barnen var utskrivna ur skolan på grund av att föräldrarna hade sagt att de inte längre gick i svensk skola utan befann sig utomlands. Ett nationellt frånvaroregister kan komma åt när elever till exempel har beviljats frånvaro för att åka utomlands eller vad det nu kan vara. Det här visar att allt det här är väldigt komplext.

Jag tycker att det är viktigt att se helheten och ta initiativ för att göra någonting åt problemen. Lagstiftningen behöver förtydligas – det är alldeles uppenbart.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellationerna 2023/24:458 och 465 om juridiskt ombud för barn

Anf. 38 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Martina Johansson har frågat mig om jag är beredd att tillsätta en utredning om barns rätt till eget ombud i vårdnads-, boende- och umgängesfrågor. Laila Naraghi har samtidigt frågat socialtjänstministern om vilka åtgärder ministern avser att vidta för att en utredning om möjligheten för barn att få ett eget ombud i processer som rör deras vårdnad, boende och umgänge ska tillsättas. Den senare interpellationen har överlämnats till mig.

Jag vill inleda mitt svar med att knyta an till det som Laila Naraghi refererar till i sin interpellation om vikten av att barnets perspektiv synliggörs och förstärks. Detta lyfts även fram av Martina Johansson. Det pågår sedan ett par decennier tillbaka en rättsutveckling där barnets roll som rättighetsinnehavare successivt stärks. Inskorporeringen av barnkonventionen i svensk rätt är en del av detta. Barnets ställning i frågor om vårdnad, boende och umgänge har relativt nyligen också stärkts och tydliggjorts i föräldrabalken. Sedan 2021 gäller att barnet ska få information och ges möj-

lighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Socialnämnden har nu också möjlighet att höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och närvaro.

I betänkandet *Se barnet!* övervägdes för några år sedan frågan om barns rätt till ombud i mål om vårdnad, boende och umgänge. Man kom där fram till att ombud för barn inte bör införas. I betänkandet *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen* lämnas inte något förslag, men utredningen har gjort bedömningen att barn bör ha en möjlighet att få en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde och att frågan därför bör utredas. Betänkandet, som är relativt färskt, bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Twister om till exempel vårdnad är svåra för alla inblandade parter och särskilt för barnen. Jag och regeringen arbetar därför kontinuerligt för att stärka barnrättsperspektivet i frågor om vårdnad, boende och umgänge, särskilt för att skydda barn från alla former av våld. Jag tycker att det är positivt att det finns en bred enighet om att stärka barns rättigheter och möjligheter att komma till tals. Det väsentliga är, enligt min mening, först och främst att barnets åsikter och upplevelser verkligen kommer fram och beaktas. Just nu ligger mitt fokus på förslagen i betänkandet *Tryggare hem för barn*. I det föreslås bland annat att familjehemsplacerade barn ska ha rätt till ett offentligt biträde när socialnämnden ansöker om att vårdnaden ska flyttas över till familjehemsföräldrarna. I betänkandet finns också förslag på ändringar för att barnets bästa ska få bättre genomslag till exempel vid överväganden om huruvida ett barn ska ha umgänge med en förälder som utövat våld. En proposition är som jag tidigare angett planerad till september i år.

Då Laila Naraghi (S), som framställt en av interpellationerna, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav förste vice talmannen att Anna-Belle Strömberg (S) i stället fick delta i interpellationsdebatten.

Anf. 39 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! Jag tackar Gunnar Strömmer för det inledande anförandet, men jag kan inte påstå att jag fick svar på min fråga. Min fråga var om ministern är beredd att tillsätta en utredning om barns rätt till eget ombud i vårdnads-, boende- och umgangesfrågor.

Jag har tidigare vid en muntlig frågestund fått svaret av ministern att frågan inte är tillräckligt belyst och att vi genom en dialog kan se var vi ska landa. Nu är det så att det enligt Rädna Barnens enkät är sju av åtta partier, alltså en stor majoritet i kammaren, som vill utreda frågan. De enda som inte har svarat att de vill utreda frågan är Moderaterna, ministerns eget parti.

Barnombudsmannen var i civilutskottet i går. Hon var väldigt tydlig och också väldigt kritisk gällande utredningar av vårdnad, boende och umgänge. Det saknas riskbedömningar. Det saknas dokumentation. Det saknas skäl till bedömningen av vad som är barnets bästa. Detta är inte så konstigt när vi inte har någon som företräder barnet. Domstolen har ett otroligt stort ansvar, anser jag, när ärenden har dragits så långt som till domstol. Jag hade önskat att de inte var där, men när de är där har domstolen ett ansvar.

Visst är det så att det 2021 gjordes ändringar som innebär att barn ska få rätt till information och att deras åsikter ska tillmätas betydelse. Men det är helt verkningsslöst om ingen följer upp att så sker. Om det inte görs tidigare måste åtminstone domstolen göra detta. Barnombudsmannens kritik rörande avsaknad av rättigheter för barn gäller även efter de ändringar som gjordes 2021. I samband med diskussionen 2021 hade Centerpartiet gärna sett att vi även gjort andra insatser för att motverka att barn hamnar i domstol, för det är det sämsta för barnen, tror jag.

Herr talman! I ministerns interpellationssvar nämndes utredningar. En av de utredningarna hade inte i uppdrag att utreda eget ombud för barn men hade fått till sig att det inte får kosta någonting. Det är klart att man inte kan införa något nytt om förslagen inte får kosta något. I en av de andra utredningarna nämns det att man behöver utreda barns rätt till ombud mer, samtidigt som man lägger fram många andra förslag om att barn ska ha ombud, till exempel vid utredning av placering i familjehem. Den tredje utredningen har många bra förslag om barns trygghet.

Herr talman! Fortfarande är det ingen som företräder barn i vårdnads-, boende- och umgängestvister. Dessa kan vara infekterade och innehålla både fysiskt och psykiskt våld och andra typer av påtryckningar. Barn dör faktiskt i Sverige i dag på grund av att vi inte säkerställer barns perspektiv i de här tvisterna. Barn förlorar kontakt med en tillräckligt god förälder för att ingen företräder barnet och dess rättigheter. Någonting måste ju vara fel.

Återigen, Gunnar Strömmer: Varför inte utreda den här frågan och belysa helheten när ni bereder andra frågor i Regeringskansliet, så att jag inte behöver vara rädd för att det här kommer att ligga i en byrålåda? Varför har inte de här barnen rätt till ett eget ombud, när barn i andra situationer har det?

Anf. 40 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr talman! Tack så mycket för svaret, Gunnar Strömmer!

Jag deltar i denna debatt för Socialdemokraternas räkning eftersom Laila Naraghi inte har möjlighet att vara i Stockholm i dag. Hon har bitt mig att framföra sina hälsningar till ministern. Både Laila och jag har en positiv bild av den dialog som har funnits mellan ministern och Socialdemokraterna i civilutskottet på det familjerättsliga området.

Herr ålderspresident! Nyligen presenterade Rädda Barnen en enkätundersökning som visar att sju av åtta riksdagspartier menar att en utredning behöver tillsättas för att se över möjligheten för barn att få ett eget ombud i processer som rör deras vårdnad, boende och umgänge. Tillsammans utgör dessa sju partiers riksdagsledamöter en rejäl majoritet här i kammaren: 281 av riksdagens 349 ledamöter.

Flera utredare och myndigheter har framfört detta, till exempel Fredrik Malmberg från Institutet för mänskliga rättigheter, som också varit regeringens utredare i utredningen En uppväxt fri från våld. Barnombudsmannen har uttryckt sig så här: "Barnet ska skyddas i rättsprocessen och inte från processen. Barnet ska skyddas i domstolen och inte från domstolen." Barnombudsmannen har också föreslagit att barnet därför ska få ett eget ombud i processen, som för barnets talan.

Herr ålderspresident! Såväl forskare, experter, civilsamhälle och myndigheter som statliga offentliga utredningar har konstaterat brister i hur

barns rättigheter tillgodoses i processer om deras vårdnad, boende och umgänge. Flera myndighetsrapporter har visat på stora brister. Det gäller bland annat domstolars bristfälliga riskbedömningar kring våld och att barns berättelser och åsikter sällan lyfts fram eller ges betydelse. Detta framförs i exempelvis Barnkonventionsutredningen 2020 och senast i betänkandet 2023 från Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter. Där framförs följande till regeringen: ”Frågan om talerätt och juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge är en så pass omfattande och komplex fråga att det saknas möjlighet att inom ramen för denna utredning lämna konkreta förslag. Frågan bör därför utredas ytterligare.”

Herr ålderspresident! Det finns en klar majoritet för detta i kammaren. Sju av åtta partier tycker att en utredning behöver tillsättas. Det enda parti som håller emot är justitieministerns. Varför vill inte Moderaterna utreda detta? Och varför inte göra det som en majoritet i riksdagen vill?

I grund och botten handlar detta om barns rättigheter. Barn har rätt till ombud i brottmålsprocesser och förvaltningsprocesser. Det är inte logiskt att barn inte ska ha ett ombud i civilrättsliga processer som handlar om barnets hela liv – frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Dagens upplägg betyder alltså att när frågor om våld ska bedömas i brottmål och förvaltningsmål har barnet rätt till ett eget ombud, men när frågor om våld inom familjen ska bedömas har barnet ingen som helst talan.

Jag hoppas och tror att ministern håller med om inkonsekvensen och om vad detta innebär för barn i allmänhet och våldsutsatta barn i synnerhet. Denna inkonsekvens är inte till barnets bästa och inte värdig ett rättssamhälle.

Anf. 41 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr ålderspresident! Flera olika instanser har pekat på brister när det gäller att tillgodose barns rättigheter i olika sammanhang. Vi kan aldrig tumma på barns välbefinnande och trygghet. Barn blir många gånger ett redskap i en konflikt och en strid mellan en mamma och en pappa, som präglas av mycket hat och problem.

Jag vill betona något som är av stor vikt, nämligen att barn får ett ombud som följer dem under hela processen och inte byts ut i den utsatta situation som barnet befinner sig i.

Sedan skulle jag, herr ålderspresident, vilja gå in på att vi nu har hört en representant från Centerpartiet och en från Socialdemokraterna som vill att Tidöpartierna ska agera i denna viktiga fråga. Sanningen är dock att vi hade kunnat komma mycket längre i frågan om inte framför allt Socialdemokraterna hade varit väldigt passiva. Även Centerpartiet var ju en del av regeringsunderlaget under förra mandatperioden.

Nu driver Sverigedemokraterna tillsammans med Tidöpartierna på för en förändring. Kan vi samarbeta är det självklart väldigt bra; vi är positiva till breda överenskommelser. Vi är här för att ta ansvar. Men det gäller att också andra partier, som Socialdemokraterna och Centerpartiet, är beredda att samarbeta i enskilda frågor där vi har en samsyn.

Herr ålderspresident! Jag skulle vilja fråga ledamoten från Socialdemokraterna och ledamoten från Centerpartiet om man är beredd att samarbeta med Sverigedemokraterna i enskilda frågor där vi har en samsyn. Det

gäller inte minst denna viktiga fråga om att barn bör få ett eget ombud vid den här sortens tvister.

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på

interpellationer

Anf. 42 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Jag vill tacka för möjligheten att diskutera dessa viktiga frågor i dag. Vi har gjort det tidigare, och det är väldigt viktigt att utbytet fortsätter.

Jag vill först vara tydlig med att varken jag eller Moderaterna håller emot i denna fråga. Vad vi gör är att nu noggrant analysera vägen framåt. Det finns en rad olika frågor på familjerättens område som ska hanteras på ett klokt sätt och parallellt.

Det finns utredningsunderlag; interpellanterna har lyft fram flera av dessa utredningar som, om vi ska vara alldeles uppriktiga, pekar åt olika håll när det gäller dessa frågor. Det är detta som vi nu på ett samlat sätt ska ta hand om, och då vill jag ta fasta på några saker som jag tycker är en viktig bas för detta.

Det första är att det råder stor samsyn i Sveriges riksdag, som har kommit till uttryck även här i dagens utbyte, om att det finns väldigt allvarliga problem när det gäller barns ställning i rättsprocesser som rör frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vi är överens om att vi måste göra något åt dessa brister.

Det är en självklar utgångspunkt att barn ska komma till sin rätt och komma till tals och att barns intressen och uppfattningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge ska få fullt genomslag i processen i domstol. Jag tycker att det som det refererades till tidigare är väl formulerat: Det handlar om att skydda barn i processen, inte från processen och att skydda barn i domstolen, inte från domstolen. Det finns en bred samsyn om denna problembild och om insikten att vi måste göra något åt de brister som finns, och detta tycker jag är en utmärkt utgångspunkt när vi blickar framåt.

När det sedan gäller den konkreta frågan i sak tycker jag att den förtjänar en något bredare belysning. Hur detta ska lösas är nämligen inte självklart, skulle jag säga. Det finns starka argument som talar för att barn ska ha egna ombud i denna typ av rättsliga processer. Det finns också invändningar som är värda att beakta.

Vi kan titta på argumenten för. Ett är förstas att det handlar om en rättighet att komma till tals, som behöver stärkas. Vi vet att det finns exempel på att domstolar har brustit i bedömningar av risken för att barn far illa. Barns perspektiv måste lyftas fram på ett tydligare sätt. Vi vet att det ofta händer att föräldrar som befinner sig i en konfliktfylld tvist som gäller till exempel vårdnad, boende eller umgänge med barn inte riktigt lyckas tillgodose barnens intresse i den situationen. Detta talar för ett eget ombud för barnen. Vi vet också att ett eget ombud eller någon som företräder barnet kan bidra till att hämma konflikter och möjligen bidra till att förskjuta fokus från föräldrarnas konflikt till barnets perspektiv och intressen.

Ett argument mot som brukar lyftas fram är att barnet på ett ännu mer konkret sätt dras in i föräldrars konflikter. Mot detta kan man naturligtvis säga att det redan i dag är ett problem att barn är en del av konflikter; det är en realitet, och kanske kan barnets ställning i sådana konflikter stärkas med ombud.

De argument jag tycker att man ska lägga i andra vågskålen är att det väsentliga är att barns intressen kan komma fram och beaktas på ett tyd-

ligare sätt, och det kan göras på andra sätt än genom ombud i varje enskilt fall, till exempel genom att socialnämndens roll blir tydligare. Det finns risker för att dras in i konflikter som jag nämnde. Det är inte självklart att jurister förmedlar barnens perspektiv på ett bättre sätt än till exempel företrädare för socialtjänsten, som har utbildning och erfarenhet på området.

Summan av detta är, tycker jag, att det finns goda skäl som talar för och goda skäl som talar emot. Vi blockerar inte alls en väg framåt. Där emot överväger vi noggrant vad som ska vara nästa steg.

Anf. 43 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr ålderspresident! Låt mig först vända mig till ledamoten från Sverigedemokraterna. Jag är i första hand här för att ha en diskussion med Gunnar Strömmer, och jag har lite svårt att köpa att vi även i de här frågorna ska ha blame game om vem som kunde ha gjort vad och när och om vem som har ingått i vilket regeringsunderlag. Jag känner att det inte riktigt hör hemma här.

Förra mandatperioden påbörjade jag en tidig diskussion om bodelningsfrågan, som ministern har lovat oss en utredning om 2024. Det har ändå visat att vi är ett parti som driver på sakfrågorna för att göra skillnad. Det kommer jag att fortsätta att göra, oavsett vem som följer mina förslag.

Ministern talar om att analysera vägen framåt. Det finns ungefär 5 360 sidor utredningsunderlag i fem olika utredningar – tre av dem har vi redan nämnt – som handlar om barns rättigheter. Frågorna är belysta på olika sätt, men just denna fråga har vi ändå inte klarat att gå vidare med, om det ska ske och i så fall hur.

Anledningen till att jag så hårt driver att den här frågan behöver komma in är att vi har brister i mångas vägar framåt. Jag skulle önska att ministern kunde ge mig en halvdag. Då skulle vi kunna gå igenom många olika saker där det finns brister att åtgärda i familjerättens arbete, i deras uppdrag och när det gäller hur det fungerar i praktiken. Domstolar vill inte ha utbildning i barnkonventionen och barns rättigheter. Man måste hela tiden säkerställa att det finns dokumentation, riskbedömningar och en tydlig motivering där det tydligt framgår vad skälet är till att man föreslår som man gör.

Ministern brukar ha väldigt hög svansföring på andra områden när det handlar om att ha snabba utredningstider, till exempel när det gäller integritetsintrång mot personer eller att tränga undan grupper, ändra hur en lag ska förberedas eller att man ska ta hårdare tag mot barn med kriminella beteenden. Men han talar också väldigt mycket om förebyggande insatser, vilket jag ofta tolkar som att han menar repressalier snarare än tidiga insatser, som annars skulle göra skillnad.

Nu talar vi om insatser som skyddar barn – ett oskyddat barn i en tvist, ett barn som mår dåligt i en tvist. Barnet kan drabbas av psykisk ohälsa. Psykisk ohälsa kan leda till en sämre skolgång. Vi vet att en bra skolgång är en av de största skyddsfaktorerna för att förebygga, så att människor och barn ska må bra och inte hamna i kriminalitet och kriminella beteenden.

Man kanske kan koppla ihop de två olika roller som ministern har – att skydda de svaga barnen i en vårdnadstvist och att skydda barn så att de inte hamnar i kriminalitet. Man kan ju vända på frågan och säga: Skulle ett ombud i fråga om vårdnad, boende och umgänge kunna vara en förebyggande insats för att barn inte ska må dåligt och inte hamna i krimina-

litet? Skulle ministern då kunna tänka sig att utreda frågan om barns rätt till eget ombud även i vårdnadstvister?

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på

interpellationer

Anf. 44 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr ålderspresident! Jag tror att ministern och jag är väl överens om kontexten. Det är ett stort problem i dag att barn utsätts för våld av sina föräldrar och att samhället inte lyckas skydda dem från detta våld. Barn är också de enda brottsoffer som tvingas träffa sina förövare.

Det är nu är drygt ett år sedan pojken Tintin mördades i Luleå av sin pappa under umgänge. Han tvingades till umgänge trots sin rädsla, trots mammans varningar och trots att flera myndigheter var väl medvetna om detta. Tintin tvingades till umgänge och mördades under sitt umgänge. Det finns tyvärr många fler exempel på våld mot barn vid umgänge. Ofta har socialtjänst och tingsrätt kunskap om att risk för våld föreligger, men barnet tvingas ändå in i förövarnas hem, med övergrepp och våld som följd. Samhället sviker dessa barn varje dag.

Ett verktyg som experter och våldsutsatta själva tar upp är just att barn ska få rätt till ett eget ombud vid vårdnadstvister. Efter mordet på Tintin bildade hans mamma Lex Tintin-föreningen. Jag vet att de kommer att se den här debatten. Tintins mamma förtjänar att bli hörd. Hon talar för så många av våldsutsatta barn och föräldrar.

Jag vill ge lite tid till dem här. Därför läser jag upp vad Lex Tintin-föreningen skriver om detta: ”Att ge barnet ett ombud skulle garantera att barnets perspektiv synliggörs och förstärks i processen. Om barnets position ska stärkas på ett mer reellt och hållbart sätt krävs det att ombudet knyts till en talerätt för barnet, så att ombudet exempelvis kan framställa egna yrkanden om en viss vårdnads-, boende- eller umgängesform, åberopa egen bevisning, ställa frågor till de vittnen och sakkunniga som åberopats av andra, föra fram argumentation och överklaga ett beslut eller en dom. Ytterst skulle talerätt och rätten till ombud för barn i vårdnadstvister bidra till att domstolens beslutsunderlag blir mer robust och därigenom ges domstolen bättre förutsättningar att fatta välgrundade beslut i enlighet med barnets bästa.”

Herr ålderspresident! Det handlar inte om enstaka fall eller undantag. Tvärtom är det så att våldsutsatta barn och mammor systematiskt lämnas ensamma av samhällets stödssystem och rättsväsendet för att själva tvingas värja sig mot våldet. Det finns gott om forskning och rapporter. Detta är välkänt. Nu beror det på oss i Sveriges riksdag om vi ska få till en praktisk förändring för alla dessa barn. Det är rimligt att nu titta på ombud för barn i civilrättsliga processer och ta fram förslag till en utredning.

Herr ålderspresident! Även jag är här för att debattera med justitieministern, men låt mig bemöta Martin Westmonts fråga. Vi socialdemokrater gick ju fram med förslag om tidsgräns i bodelningsprocesser, och i den beredningen nåddes enighet mellan alla partierna i civilutskottet. Vi gör självklart gärna likadant i denna fråga.

Anf. 45 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr ålderspresident! Jag tycker ändå att det som har sagts hittills skapar en viss förhoppning för framtiden. Jag vill ändå lite kort bemöta det som ledamoten från Centerpartiet framförde och även ledamoten från Socialdemokraterna.

Socialdemokraterna hade ändå regeringsmakten under åtta år. Det vi kan se är ju en passivitet från Socialdemokraterna. Precis som jag nämnde i mitt första anförande var ju Centerpartiet en del av det regeringsunderlaget.

Vi kan läsa i justitieministerns svar på den här interpellationen att frågan huruvida barn ska ha rätt till eget ombud var aktuell i betänkandet SOU 2017:6 när Socialdemokraterna satt vid makten. Men tyvärr, skulle jag vilja säga, fanns det en avsaknad av ansvar och prioriteringar under den tid då Socialdemokraterna styrde.

Vi ser också att den ursprungliga interpellanten från Socialdemokraterna inte är närvarande i den här debatten, och det kanske också visar på att det här kanske inte är en prioriterad fråga för Socialdemokraterna.

Nu har jag en fråga till justitieministern. Dessa processer är ju ofta komplexa, vilket gör att det är enormt viktigt att rätt expertis dömer i den här sortens tvister.

Vi kan se att det i tvister som till exempel rör upphovsrättsbrott sitter experter och dömer. I tvister där barn är inblandade kan vi se att det många gånger är godtyckligt hur man dömer, och så ska det självklart inte vara.

En fråga jag skulle vilja ställa till justitieministern är om detta kan vara en väg framåt i denna fråga, det vill säga att man inrättar specialiserade domstolar med experter för att säkerställa kompetensnivån i den här sortens tvister.

Anf. 46 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Engagemanget i dessa frågor i Sveriges riksdag är brett och väl känt. Jag tror nog att Laila Naraghi har goda skäl för att inte vara här i dag. Inte minst hon och Martina Johansson och andra har varit otroligt uthålliga både i denna fråga och i en rad andra. Ann-Charlotte Hammar i Moderaterna har också drivit på. Detta ifrågasätter jag alltså inte alls.

Nu handlar det mer om hur vi ska hantera dessa frågor på ett lämpligt sätt framåt. Då kan man ta fasta på det som Anna-Belle Strömberg tog upp när det gäller lex Tintin och kanske framför allt den erfarenhet som ligger bakom det initiativet. Det är naturligtvis så att inte några barn ska behöva uppleva eller utsättas för det som det barnet fick uppleva.

Jag tycker att det är en förpliktelse för alla oss som på olika sätt kan påverka framtiden att ta intryck av den typen av tragiska händelser och föra diskussion med berörda, expertis och andra om hur man kan arbeta framåt. Det gäller också frågan om hur barns perspektiv och barns intressen kan tas till vara i rättsprocessen när det gäller vårdnad, boende och umgänge på ett bättre sätt än vad som är fallet i dag.

Det är väl i hög grad den erfarenhetsbakgrunden som gör att vi står här i dag och nu med gemensamma krafter blickar framåt.

Jag tycker att vi nu gradvis med gemensamma krafter har tagit tag i flera brister på familjerättens område. När det gäller utredningen om tryggare hem, en utredning som berör flera av de frågor som vi talar om här, har vi sagt att det ska komma en lagrådsremiss före sommaren och en proposition efter sommaren. Det kommer att bli ett viktigt steg att ta det framåt.

Man kan säga att bodelningsfrågorna är besläktade med dessa frågor. Vi har sagt att vi under året kommer att tillsätta en utredning för att belysa

detta, inte minst när det gäller att komma åt problem där bodelning används som ett verktyg mot den svagare parten i samband med en skilsmässa.

De frågor som vi nu talar om hör till det sammanhanget.

Jag vill på nytt understryka att vi inte blockerar någonting. Den ärliga beskrivningen av de 5 000 utredningssidor som Martina Johansson refererade till är däremot att de i denna fråga drar åt lite olika håll, även om kanske ingen specifikt har gått till botten med frågan. Jag tycker att det är en ärlig beskrivning av det. Det gäller inte att det bakomliggande problemet finns och att barns rättigheter ska tas till vara på ett bättre sätt än i dag. Men i några fall pekas det på att vi borde utreda ombudsfrågan. I ett annat fall avvisas ombudsfrågan med argument om att socialtjänsten kanske är bättre skickad att ta vara på barns rättigheter också inom ramen för en domstolsprocess.

Detta säger jag inte som en undanflykt, utan jag säger det mer som en rättvisande beskrivning av underlaget.

Nu överväger vi noggrant vad som är nästa steg när det gäller just barns ställning i rättsprocesserna. Detta är en viktig diskussion som jag tror kommer att påverka också de kommande stegen framöver. Jag är säker på att vi kommer att kunna göra detta i mycket bred enighet i det här huset när vi blickar framåt.

Anf. 47 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr ålderspresident! Jag vill inleda med att säga att jag är väldigt stolt över att få verka i denna kammare och över att få driva barns rättigheter framåt i denna kammare. För mig handlar det mer om att förflytta en fråga i sak än att hålla på och fundera över vem som hade kunnat göra något när den ena eller den andra inte gjorde något. Om Sverigedemokraterna nu vill slå sig för bröstet och säga att de är så himla bra och starka i denna fråga undrar jag: Varför finns inte frågan i Tidöavtalet, som är grunden för regeringens arbete?

Men som sagt: Jag är stolt över mitt och Centerpartiets arbete och över att jag en gång har fått ministern att lova mig en utredning om bodelningsprocessen. Jag hoppas att jag någon gång ska få honom att lova mig även en utredning när det gäller barnets bästa i vårdnadstvister.

Ministern säger att man drar åt olika håll i den här utredningen om vad som är bra och vad som inte är bra. Då blir min följdfråga: Varför kan vi inte gå på djupet med frågan? Varför kan vi inte göra detta gemensamt? Det handlar om att titta på familjerättens ansvarsområde och deras uppdrag. Vad finns det för insatser att sätta in för att motverka att tvister går så långt som de gör? Då kanske vi slipper att diskutera frågan om hur det ska hanteras i domstol, för vi vill inte ha dem där. Det finns massor med saker vi kan göra på vägen dit. Det gäller kunskap, forskning, utvärdering och så vidare.

Jag vill avslutningsvis lyfta upp att det finns ett stort problem i dag. Det saknas riskbedömningar. Det saknas dokumentation. Det saknas skäl till bedömningar. Barn behöver skyddas i processen, inte från processen. Alla barn har rätt till egna företrädare. Man har det men inte i dessa situationer. Jämställdhetsmyndigheten visar på bristerna. Barnombudsmannen visar på bristerna.

När ska regeringen ta alla barns rättigheter på allvar? Någon måste stå på barnens sida. Fler barn ska inte behöva dö. Fler barn ska inte behöva förlora kontakten med en tillräckligt viktig och bra vuxen.

Anf. 48 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr ålderspresident! Det är alltså sju av åtta riksdagspartier som tycker att en utredning ska tillsättas om barns rätt till eget ombud i mål om vårdnad, boende och umgänge.

Moderaternas samarbetsparti Liberalerna skrev just före valet i en riksdagsmotion: I samband med vårdnadstvister borde barnet ha rätt till ett eget ombud som för dennes talan. Motionen undertecknades av Strömmers ministerkollegor Johan Pehrson, som nu är arbetsmarknadsminister, och Mats Persson, som nu är utbildningsminister.

Också Moderaternas andra samarbetsparti, Kristdemokraterna, har lyft fram detta. På deras riksting i november hade just denna fråga en framskjuten plats. I motionssvar om denna fråga svarade partiledare och näringsminister Ebba Busch och partistyrelsen i Kristdemokraterna: Redan i dag driver vi att barnens rättigheter ska stärkas och att barn i vårdnadstvister ska få rätt till ett juridiskt ombud.

I själva kärndokumentet på rikstinget, den familjepolitiska propositionen, står det att alla barn ska ha rätt till ett eget ombud i en vårdnadstvist.

Herr ålderspresident! Vi talar här om två partiledare i regeringen som nyligen uttalat att detta är jätteviktigt. Det är alltså sju av åtta partier som vill att det ska utredas. Myndigheter har framfört detta. Utredningar har lyft fram det. Därför vore det väldigt fint om Moderaterna och justitieministern kunde låta demokratin ha sin gång och släppa igenom just utredningen kring detta.

Jag vill tacka för debatten.

Anf. 49 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Tack, Martina Johansson och Laila Naraghi, för interpellationerna och Anna-Belle Strömberg för deltagandet i debatten å Laila Naraghis vägnar!

Jag tar fasta på det som jag tycker är en stor styrka och som kommer till uttryck i denna diskussion. Det finns en mycket bred uppslutning som jag uppfattar omfattar alla partier i Sveriges riksdag när det gäller att barnens rättigheter i rättsprocessen måste tillgodoses eller tas till vara på ett bättre sätt än i dag. De brister som har lyfts upp av alla som har deltagit i dagens diskussion när det gäller dokumentation, riskbedömningar eller annat är naturligtvis problem som inget anständigt samhälle kan leva med. Det är något som måste åtgärdas, och det måste åtgärdas på ett systematiskt sätt så att det inte blir slumpen eller omständigheterna i det konkreta fallet som avgör om barns rättssäkerhet tas till vara i svåra rättsprocesser som rör känsliga frågor som vårdnad, umgänge, boende och annat. Det handlar också om att detta ska kunna göras så att barns rätt tas till vara på ett sådant sätt att konflikter inte förvärras eller att barn inte i onödan dras in mer i konflikter som i grund och botten är föräldrarnas.

Allt detta ser vi nu över. Vad gäller Moderaterna kan jag säga att inget ställningstagande hittills har varit ett uttryck för en blockering utan möjligtvis ett uttryck för att när det kommer till kritan är det vi som har tagit ansvar för att hantera frågan i både Justitiedepartementet och Socialdepar-

tementet. När vi har vägt av frågan ordentligt ska vi också lämna besked om hur frågorna ska hanteras framåt. Jag är rätt övertygad om att det kommer att ske på ett sådant sätt att vi får ett fint samspel även i den här frågan.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på
interpellationer

§ 12 Svar på interpellation 2023/24:464 om regeringens arbetsformer

Anf. 50 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Jag tackar Patrik Björck för möjligheten att få diskutera dessa viktiga frågor i kammaren i dag.

Patrik Björck har frågat statsministern om han avser att vidta åtgärder när det gäller regeringens arbetsformer så att det blir möjligt för statsministern att oftare delta i riksdagens interpellationsdebatter och därigenom stärka riksdagens viktiga demokratiska uppdrag som regeringens kontrollmakt. Han har också frågat statsministern om han avser att vidta åtgärder för att den för frågan ansvariga ministern också ska komma till kammaren och delta i debatten.

Interpellationen har överlämnats till mig.

En av riksdagens grundläggande uppgifter är att kontrollera hur regeringen sköter sitt arbete. Att den uppgiften kan utövas effektivt är en förutsättning för vårt statsskick, som bygger på parlamentarismens principer. Mot den bakgrunden är det viktigt att statsråden deltar i interpellationsdebatter.

Regeringen svarar gemensamt för den förda politiken och för de svar som ges i kammaren. Det gäller också mitt svar på den nu ställda interpellationen.

Vilket statsråd som i ett enskilt fall svarar på en interpellation bestäms med utgångspunkt i hur ansvaret är fördelat inom regeringen. Ansvarsfördelningen framgår av förordningen med instruktion för Regeringskansliet och de förordnanden som statsministern beslutar med stöd av 7 kap. 5 § regeringsformen. Det finns mot bakgrund av denna fördelning sällan skäl för en statsminister att svara på interpellationer.

I sammanhanget bör noteras att det också finns en rad andra tillfällen för granskning och utfrågning av statsråden, inte minst statsministern, till exempel särskilda debatter i kammaren, statsministerns frågestund, som ägde rum så sent som i går, och den granskning av statsrådets tjänsteutövning som görs av konstitutionsutskottet.

Anf. 51 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! Jag får tacka justitieminister Gunnar Strömmer för svaret.

Herr ålderspresident! Jag måste inledningsvis säga att jag har mycket stor respekt för justitieministern. Han är en god representant för en svensk regering. Vi delar inte samma politiska grundinställning, och vi har ofta olika uppfattningar i sakfrågor, men jag tycker ändå att Gunnar Strömmer är en god representant för ett svenskt statsråd. När Gunnar Strömmer, som i den föregående interpellationsdebatten, deltar i debatter om frågor som

rör hans ansvarsområde gör han det med stor seriositet och respekt för riksdagens ledamöter. Jag vill skicka med en uppskattning av detta.

Herr ålderspresident! Sedan är det troligen inte Gunnar Strömmers fel att han har en ansvarslös chef. Min interpellation var ställd till statsminister Ulf Kristersson, och det är inte första gången som det händer att Ulf Kristersson springer ifrån sitt ansvar. Hela idén med interpellationsinstrumentet är att den som är ansvarig för frågorna, den som har dem i sin tjänst, är den som också ska kunna diskutera frågorna med riksdagens ledamöter.

Interpellationen är skriven med utgångspunkt från att statsministern smiter undan sitt ansvar, och den är skriven med utgångspunkt från att komma till rätta med detta. Då blir det naturligtvis svårt att diskutera med statsministerns underställda statsråd.

Ordningen i Sverige är den att riksdagen utser statsminister, och statsministern utser statsråden. Det är så det ser ut. Om jag hade velat diskutera någon fråga som gäller lagstiftning eller kriminalfrågor eller något annat som hanteras av Justitiedepartementet hade det varit rimligt att justitieministern svarade på den frågan. Men jag har ställt frågor som direkt anknyter till statsministerns ansvar som regeringschef. Han är dessutom inte bara regeringschef, utan statsministern är också chef för Regeringskansliet.

Jag har då frågat: Avser statsministern att vidta åtgärder när det gäller regeringens arbetsformer så att det blir möjligt för statsministern att oftare delta i riksdagens interpellationsdebatter och därigenom stärka riksdagens viktiga demokratiska uppdrag som regeringens kontrollmakt?

Hur ska justitieministern på ett hederligt sätt kunna svara på en sådan fråga, herr ålderspresident? Det blir lite märkligt.

Vidare har jag ställt följande fråga: Avser statsministern att vidta åtgärder för att den för frågan ansvariga ministern också ska komma till kammaren och delta i debatten?

Då kan jag bära hänvisa till nästa debatt som jag ska delta i här i dag, herr ålderspresident. Den interpellationen är ställd till finansministern, men där får jag svar från finansmarknadsministern. Det är principiellt fel, men det ligger ändå mer i tangentens riktning att de ministrarna har överflygande ansvarsområden.

Men hur justitieministern ska kunna ge svar på statsministerns åtgärder när det gäller att den ansvariga ministern ska komma till kammaren och delta i debatten kommer jag inte att få svar på här i dag. Det är sorgligt, men vi får fortsätta att jaga statsministern och se om vi kan få honom att komma till kammaren och ta en seriös debatt.

Anf. 52 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Låt mig först tacka Patrik Björck för möjligheten att diskutera dessa viktiga frågor i kammaren. Jag tackar också för de generösa och uppskattande orden inledningsvis, och jag kvitterar dem gärna.

Man får ju underlag sig tillsända inför ett sådant här meningsutbyte, och då har jag konstaterat att Patrik Björck har lyft upp frågorna under lång tid, inte bara i relation till den nu sittande statsministern. Det får jag ändå säga är ett hederligt och konsekvent arbete för dessa viktiga frågor, och det uttrycker jag gärna erkänsla för.

I grund och botten handlar det om att de frågor som Patrik Björck aktualiserar är sådana som hela regeringen har anledning att fundera och reflektera över, och de svar som lämnas ska vara sådana som en hel regering

kan stå för. De är konstitutionella till sin karaktär, och därför känns det inte onaturligt att även jag har möjlighet att belysa dem i dagens meningsutbyte.

Det vi ska ta fasta på är att vi är överens om att riksdagens arbete med att granska regeringen är en helt avgörande del av vårt parlamentariska styrelseskick. Det är självklart för den här regeringen att underlätta och möjliggöra en sådan granskningsprocess. En aktiv dialog mellan regeringen och riksdagen är helt central.

Låt mig också säga att det inte är så att statsministern kommer undan Patrik Björcks frågor. Jag tror att ni har haft ett meningsutbyte om närliggande frågor i samband med en frågestund i kammaren. Det är inte en helt riktig beskrivning att Ulf Kristersson inte förhåller sig till de frågor som har lyfts upp i dag, utan de har debatterats i många olika sammanhang också här i kammaren, till och med i ett direkt meningsutbyte med riksdagsledamoten Björck.

Detta är i grund och botten positivt. Det är så som samspelet mellan regeringen och riksdagen ska se ut, och det är så som samspelet mellan kammaren och ytterst statsministern ska se ut.

Det är en mycket berättigad förväntan från riksdagens ledamöter att interpellationerna hanteras på ett seriöst sätt, att de svar som lämnas är väl genomarbetade och att de i görligaste mån besvaras på den utsatta tiden. Där har jag själv lite förbättringspotential efter att ha sett statistiken för förra säsongen. Nu jobbar vi hårt för att vara här inom 14-dagarsfristen i snart sagt varje fall.

Jag kan försäkra Patrik Björck om att detta är en hållning som inte bara jag har utan som delas av statsministern och hela regeringen. Min förhoppning är att utbytet mellan regering och opposition kan fortsätta i syfte att stärka det demokratiska samtalet.

Anf. 53 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! I svaret från Gunnar Strömmer på frågan ställd till statsministern anför han Regeringskansliet och de förordnanden som statsministern beslutar med stöd av 7 kap. 5 § regeringsformen som skäl till att statsministern inte ska komma och svara på sina interpellationer inom sitt eget ansvarsområde.

Om man då tittar på vad som står i 7 kap. 5 § regeringsformen, som det hänvisas till som ett skäl för statsministern att inte ta sitt ansvar, ser man att det står följande: ”Vid ett regeringssammanträde är departementschefen föredragande i de ärenden som hör till hans eller hennes departement. Statsministern kan dock förordna att ett ärende eller en grupp av ärenden, som hör till ett visst departement, ska föredras av ett annat statsråd än departementschefen.”

Här handlar det alltså om regeringssammanträdenas organisation. Det är gott och väl att den finns beskriven i regeringsformen. Det har jag inga problem med. Men det blir lite underligt när man anför just det kapitlet och den paragrafen för att statsministern ska kunna smita undan sitt ansvar. Det finns liksom inget stöd för det som jag kan uttolka. Nu är jag visserligen inte utbildad jurist, som Gunnar Strömmer, men jag får som lekman ändå säga att det är svårt att hitta stöd för den tolkningen i det kapitlet och den paragrafen.

Tittar man vidare i regeringsformen ser man att det står att riksdagsledamöter ”får framställa interpellationer och frågor till ett statsråd i angelägenheter som rör statsrådets tjänsteutövning”. Det är 13 kap. 5 §, kan jag skicka med, och där framgår att jag har rättigheten att ställa frågor till statsministern när de rör hans tjänsteutövning.

Man hänvisar också till riksdagsordningen. Det finns beskrivet i 8 kap. riksdagsordningen, herr ålderspresident, att en interpellation ”ska vara skriftlig och ställas till ett visst statsråd”. Det är väldigt tydligt. Talmannen beslutar om en interpellation får ställas.

Det här finns alltså reglerat noggrant och ordentligt i regeringsformen. Men jag tycker att det är lite lustigt att hänvisa till de här paragraferna i svaret när det inte går att finna något stöd i källan, i det här fallet regeringsformen och riksdagsordningen.

Sedan tar justitieministern upp det faktum att statsministern har andra tillfällen då han eller hon, i det här fallet han, kan ställas till svars och besvara frågor och debattera med riksdagen. Det är ju sant.

Statsministerns frågestund är ett sådant tillfälle. Jag har som sagt ställt frågor på statsministerns frågestund. Så är det ju. Det är dock en väldig skillnad. Det gäller alla statsråd. Även justitieministern kommer hit på frågestund, men det är ju ett komplement. Det är inte så att frågestunden ersätter interpellationsdebatten. Det är ett väldigt märkligt sätt att tolka det på. I så fall skulle justitieministern kunna hänvisa till att han faktiskt ställer upp på riksdagens frågestund. Varför skulle justitieministern då besvara sig med att komma hit och svara på interpellationer?

Det är två helt olika former av debatt. En interpellationsdebatt ger möjlighet att debattera ordentligt och få replik, inte bara bli bortviftad när man inte har möjlighet till replik. Det är så det går till på frågestunden, ofta. Justitieministern gör inte så, för justitieministern har en annan respekt för riksdagen, men det finns statsråd som använder den typen av metoder.

Jag vill dessutom säga att om det är rimligt och adekvat av statsministern att komma och svara på frågor på statsministerns frågestund ska jag gå igenom vilken typ av frågor som statsministern besvarar där, för det måste i så fall vara frågor som är rimliga för statsministern att svara på. Sedan ska jag återkomma med interpellationer som anknyter till den typen av frågor och se till att statsministern kommer hit.

Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Tack, Patrik Björck, för ett intressant inlägg!

När det gäller de viktiga frågorna i dag vill jag först bara säga att min erfarenhet är att lång parlamentarisk erfarenhet som regel trumfar jurister när det gäller förståelse av även grundlagarnas teori och praktik.

Jag vill också understryka att referenserna till de här bestämmelserna inte är ett uttryck för något juridiskt spetsfunderi. Det är inte heller, hör man om man lyssnar noggrant på svaret, ett uttryck för skäl för statsministern att inte svara på interpellationer. Det är en beskrivning av hur processen går till i Regeringskansliet när man avgör vem som ska svara på en fråga. Det är inte en direkt hänvisning till varför Ulf Kristersson inte är här och svarar i kammaren i dag. Vad som står, om jag inte är helt ute och cyklar, är att ansvarsfördelningen i regeringen och tillämpningen av riktlinjerna oftast leder till att det inte är statsministern utan statsråd som svarar på interpellationen i kammaren. Det är en korrekt beskrivning av det.

Jag vill också bekräfta att det självklart är så att frågestunden inte ersätter interpellationsdebatter. Vad jag ville invända mot var beskrivningen eller antydningen om att statsministern så att säga håller sig undan från allt utbyte med parlamentet. Åtminstone kan man mellan raderna eller av andan i Patrik Björcks debattinlägg ana att det är det som insinueras.

Jag vill bara för säkerhets skull påminna om att statsministern var här i kammaren och svarade på frågor så sent som i går. Patrik Björck har haft möjlighet att ställa flera av de frågor som vi nu diskuterar i ett direkt meningsutbyte med statsministern här i kammaren i samband med en frågestund. Det var varken mer eller mindre än det som jag ville lyfta upp.

Jag tycker inte att tillbakablickar behöver avgöra hur man ska hantera saker framåt men kan för all del säga att den fråga som vi nu diskuterar inte är ny, inte heller i ett utbyte mellan opposition och regering. Om vi sträcker ut tidsperspektivet 5 år, 10 år, 15 år, 20 år eller 25 år kan vi konstatera att den här frågan har diskuterats.

Patrik Björck har varit väldigt aktiv i samband med borgerliga statsministrar och något mindre aktiv när det gäller den här typen av frågor i relation till socialdemokratiska statsministrar. Det kan man å andra sidan säga ligger i sakens natur – oppositionen ska granska regeringsmakten. Men jag tror att den som har bottenrekordet eller vad man ska säga när det gäller närvaro i den här typen av meningsutbyte är Göran Persson. Jag vet inte om han satte en standard för statsministrar efter honom.

Jag kan i alla fall understryka att Ulf Kristersson som statsminister har en mycket hög ambitionsnivå när det gäller utbytet med Sveriges riksdag. Det gäller även interpellationer. Nu har det fallit sig naturligt att några av de frågor som Patrik Björck har väckt i interpellationsform har hanterats av andra statsråd. Men det är ingen prognos för framtiden, utan jag tror att när vi summerar de här fyra åren ska kanske inte bara Göran Persson få se sig distanserad när det gäller närvaron i interpellationsdebatter utan möjligtvis även andra socialdemokratiska statsministrar efter honom.

Anf. 55 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! Nej, jag insinuerade inte att statsministern smiter från sitt ansvar. Jag uttalade det explicit. Det ligger inte riktigt i min personlighet att insinuera saker. Jag säger rakt ut vad jag tycker och tänker, på gott och ont.

Skillnaden med statsministerns närvaro på frågestunden är den att statsministern *måste* närvara på frågestunden. Så kan man väl ändå beskriva det. Nu vet jag inte om man kan utläsa det utifrån något sanktionssystem eller liknande, men det skulle nog anses som extremt märkligt om statsministern undandrog sig också frågestunden. Jag tror att det skulle orsaka en ganska stark kritikstorm, inte bara i det här huset utan även i medierna och bland statsvetare och människor över huvud taget som bekymrar sig över den svenska demokratin. Där har statsministern alltså ingen som helst möjlighet att välja, skulle jag nog påstå.

När det gäller interpellationsdebatter har statsministern tagit sig möjligheten att välja. Därför är det lite svårt att jämföra med frågestunden på det sättet.

Avslutningsvis får jag väl tacka justitieministern för det som vi ser som en ljusning eller öppning – att det finns något medskick från statsministern att han kommer att göra plats i sin kalender mellan olika mingel och annat

och se till att komma till riksdagen och svara på interpellationer som gäller statsministerns tjänsteutövning och ansvarsområden. Jag tog det som en utsträckt hand, det här att man har för avsikt att så att säga bättra på statistiken. Med hopp om att få träffa statsministern här i en interpellationsdebatt tackar jag justitieministern för i dag.

Anf. 56 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr ålderspresident! Än en gång tack till Patrik Björck för möjligheten att få diskutera viktiga demokratifrågor denna fredagsförmiddag i början av mars.

Vi är eniga om det mesta, det vill säga betydelsen av att ledamöter i Sveriges riksdag, oavsett om de tillhör oppositionen eller ett regeringsparti, har goda möjligheter att utöva kontroll över regeringsmakten. Det finns många viktiga instrument för att åstadkomma detta, och interpellationer är utan tvekan ett sådant. Frågestunder är ett annat, särskilda debatter i kammaren ett tredje och konstitutionsutskottets granskningar av regeringen och statsråden, inklusive statsministern, ett fjärde. Allt detta är omistliga inslag i vårt demokratiska system, och det faktum att vi i dag diskuterar dessa frågor tycker jag är ägnat att vårda denna ordning på ett viktigt och bra sätt.

Jag vill inte vara polemisk så här i avslutningen, men jag vill ändå bara understryka att statsministern inte har tagit sig någon rätt i något avseende. Alla sådana här beslut fattas givetvis utifrån den rätt som gäller, och då ligger det i sakens natur att varje statsråd svarar för hela regeringens ståndpunkter och att frågor som riktas till ett statsråd ibland kan gå över till ett annat. Det gäller förstås även statsministern. Det är dock inte ett uttryck för en ambition i något avseende.

Jag är säker på att dagens meningsutbyte kommer att följas av fler och att Patrik Björck kan få uppleva andra personer i denna talarstol än justitieministern – även om det givetvis är förenat med både nytta och nöje.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2023/24:453

Tjänstgörande ålderspresidenten meddelade att interpellation 2023/24:453 av Azadeh Rojhan (S) om förebyggande arbete mot spelmissbruk hade återtagits och därför inte skulle besvaras.

§ 14 Svar på interpellation 2023/24:462 om bankernas vinster och hushållens ekonomiska situation

Anf. 57 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Herr ålderspresident! Patrik Björck har frågat finansministern vad för åtgärder hon och regeringen tänker vidta för att hushållen ska få det stöd de behöver nu när skulderna hos hushållen ökar. Han undrar även om finansministern och regeringen har planer på att återkomma med aktiva åtgärder för att pressa ned matpriser och boendekostnader.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Regeringen tar frågor om överskuldssättning och prisökningar på allvar. I syfte att motverka överskuldssättning remitterade regeringen nyligen ett förslag som innebär att ränteavdrag på lån utan trygga säkerheter, till exempel olika former av konsumtionslån, avtrappas. Regeringen fortsätter även att följa utvecklingen på konsumentkreditmarknaden och arbeta för att säkerställa ett högt konsumentskydd. I höstas antogs ett nytt konsumentkreditdirektiv som bland annat syftar till att stärka konsumentens ställning på konsumentkreditmarknaden och motverka överskuldssättning.

I Regeringskansliet bereds för närvarande förslag som Överskuldssättningsutredningen har lämnat i ett betänkande och som syftar till att minska överskuldssättningen hos enskilda. Kronofogdemyndigheten har fått i uppdrag att rikta förebyggande åtgärder mot extra utsatta grupper för att minska risken för överskuldssättning samt öka möjligheterna för personer som fått avslag på ansökan om skuldsanering att komma till rätta med sin ekonomiska situation. Därtill har Konsumentverket fått i uppdrag att genomföra insatser för att förstärka stödet till den kommunala budget- och skuldrådgivningen.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stötta ekonomiskt utsatta hushåll som pressas av prisökningarna. Elstöd och sänkt energiskatt på bensin och diesel har varit betydelsefulla åtgärder. Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag har höjts och förlängts. Vi sänker skatten för pensionärer och för hushåll med låga och normala inkomster.

Regeringen har skärpt övervakningen av prisbildningen i den svenska ekonomin i syfte att slå vakt om effektiv konkurrens. Konkurrensverket har tillförts medel för denna ökade tillsyn. Förra våren fick även Konkurrensverket och Konjunkturinstitutet i uppdrag att analysera konkurrenssituationen och prisutvecklingen inom dagligvaruhandeln och andra branscher där bristande konkurrens kan tänkas vara en orsak till ökade priser.

Boendekostnader påverkas av att bankmarknaden i Sverige är koncentrerad och domineras av ett fåtal storbanker. En förklaring till storbankernas dominans är att kunderna är obenägna att byta bank, vilket bland andra Konkurrensverket pekat på. Mot den bakgrunden har regeringen gett Finansinspektionen i uppdrag att se över hur konsumenternas ställning på bankmarknaden kan stärkas.

Utöver detta kan jag nämna att regeringen även har gett Finansinspektionen det samlade näringsrättsliga tillsynsansvaret över konsumentkreditinstituten. Detta innebär en samlad tillsyn över kreditprövningar som görs av kreditgivare, kreditinstitut, bostadskreditinstitut och konsumentkreditinstitut.

Anf. 58 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! Jag ställde som sagt min interpellation till finansministern. Niklas Wykman är en kompetent och duktig person som jag gärna debatterar med, men jag hade givetvis föredragit att få debattera med det statsråd jag anser att interpellationen träffar mer säkert. Men nu är det som det är, och jag har fått det svar jag har fått.

Bakgrunden till min interpellation är att när jag åker runt och träffar företag, anställda, organisationer, kommuner och regioner kan jag konstatera att det är tuffa tider. Svenska folket drabbas hårt, och många sitter med

stigande boendekostnader och höga matpriser. Man kan givetvis peka på det som en naturlag, som El Niño eller något som drabbar alla lika, men det är inte riktigt på det sättet. Trots konjunkturedgång och olika yttre omständigheter som påverkar ekonomin slår detta inte lika över alla länder, utan höjningen av till exempel matpriser sker snabbare i Sverige än i jämförbara länder, där regeringarna troligen haft en annan politik och hanterat inflationen på ett annat sätt.

Socialdemokraterna hade i sin budget en mängd förslag för att stötta människor i en svår situation. Om man stöttar enskilda stöttar man också hela samhällsekonomin, efterfrågan och företagen och kan dämpa en ond spiral. När man som regeringen aviserar att man vill försämra arbetslöshetsförsäkringen är det ett tydligt tecken på hur man politiskt förstärker en dålig spiral genom att försämra människors privatekonomi i svåra tider. Här finns alltså inte bara högre makter att peka på, utan det är också regeringens avsikt av politik som påverkar enskilda människors situation. Detta hade varit spännande att höra svar på från finansministern.

Herr ålderspresident! Skulle jag gå ut på gator och torg med det svar jag har fått av finansmarknadsministern skulle människor nog inte känna sig trygga eller känna att det svarade mot deras ekonomiska situation. Det är väl bra att hantera överskuldssättning och få en bättre konkurrenssituation inom banksektorn; det har jag inga problem med. Men det hjälper inte folk här och nu att betala sina räkningar, och det hjälper inte mot de konkurser vi ser eller mot den ökande arbetslösheten.

Samtidigt som övriga sektorer har problem går banksektorn exceptionellt bra på börsen. Den gör rekordvinster och rekordutdelningar, och bankledningarna får rekordbonusar. Men de som står för detta, det vill säga vanliga, hårt arbetande människor, får inget stöd från regeringen.

Anf. 59 EVA LINDH (S):

Herr ålderspresident! Jag vill tacka Patrik Björck för denna viktiga interpellation. Detta är verkligen avgörande frågor för väldigt många människor runt om i Sverige. Jag tackar också för att statsrådet är här och tar den här debatten.

Många svenskar drabbas väldigt hårt just nu – inte alla, för ojämlikheten ökar, men många svenskar drabbas väldigt hårt. Vi vet att över 40 procent av de ensamstående föräldrarna måste låna för att köpa det mest basala, det vill säga mat, och betala för bostaden. Det är inte rimligt och inte värdigt ett land som Sverige att det ska vara på det här sättet.

Skulderna har, precis som Patrik Björck skriver i sin interpellation, ökat dramatiskt. De har ökat med 17 procent jämfört med förra årsskiftet. Antalet skuldsatta har ökat i hela landet och i alla åldersgrupper; det är 23 467 personer fler än för ett år sedan. Det är alltså 23 467 fler som drabbas av detta här och nu men som naturligtvis kommer att få dras med detta under lång tid framöver.

Jag har under flera år av mitt arbetsliv jobbat med människor som har stora skulder. Det påverkar inte bara ekonomin, utan det påverkar hela livet. Jag kan se vad som döljer sig bakom alla siffror, alla de personer som faktiskt finns där bakom.

Niklas Wykman säger i sitt svar att det görs en hel del och att regeringen har gjort insatser. Men mot bakgrund av det vi ser här och nu, att människor måste låna till mat och att allt fler måste skuldsätta sig, är frågan

om Niklas Wykman tycker att detta är tillräckligt och att regeringen har gjort det den kunnat göra för att stötta de hushåll som nu drabbas av den ekonomi som vi har i Sverige med en ekonomisk kris.

Samtidigt vet vi som sagt att det inte drabbar alla. Patrik Björck lyfter fram en sektor som verkligen inte har gått minus, nämligen storbankerna. Storbankerna har under 2023 tjänat 230 miljarder kronor på höjda räntor. Det är enorma pengar för dessa höjda boräntor som människor nu kämpar med. Det är faktiskt på de räntorna som storbankerna har gjort de här stora vinsterna.

Vi socialdemokrater föreslår att man ska ta en bankskatt och en del av de övervinsterna – inte hela övervinsterna utan en del av övervinsterna – för att de pengar som storbankerna har tjänat på sina bankkunder ska föras tillbaka till dem som verkligen behöver stöttning nu.

Jag tycker att det verkligen är värt det. Statsrådet har nämnt ett antal saker som man behöver göra för att öka konkurrensen mellan bankerna. Det står vi bakom; det är klart att vi behöver göra det, men det är ju på längre sikt. Det vi pratar om här och nu är den svåra ekonomiska utsatt-heten som många har just nu. Vad vill statsrådet göra åt detta?

Anf. 60 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Herr ålderspresident! Först kan man slå fast hur viktigt det är med konkurrens, så klart, för att driva ned frågorna. Riksdagsledamoten Eva Lindh kan säkert återvända till talarstolen och berätta om det blev fler eller färre stora banker som konkurrerade i Sverige under den tid som Eva Lindh och Socialdemokraterna var ansvariga. Hur gick det med den frågan då? Blev det fler eller färre svenska storbanker under den perioden? Det kan vara värt att tänka på innan man vill införa nya skatter och så vidare i största allmänhet.

Herr ålderspresident! Jag är glad över att Patrik Björck inte gillar mitt svar. Det är väldigt bra för svenska folket. Det gick ju inte bra för Sverige under den period Patrik Björck och Socialdemokraterna var ansvariga för landet. Det var därför svenska folket röstade bort Patrik Björck och den socialdemokratiska politiken, herr ålderspresident. Det var själva kärnan i det som hände i valet när svenska folket sa att Sverige behöver en ny politisk inriktning, att vi behöver ta tag i kriminaliteten, att vi återigen behöver få igång ett jobbskapande och ett jobbmaskineri som bygger på nyfikenhet, innovation och entreprenörskap. Det var en lång rad områden där Magdalena Andersson och den dåvarande regeringen utmärkte sig för att vara dåliga och sämre än många jämförbara länder. Det gläder mig alltså att Patrik Björck inte håller med om mitt interpellationssvar.

Vidare säger Patrik Björck att detta inte skulle bli populärt på gator och torg. Finansmarknadsministerns svar skulle inte få folkskarorna att jubla.

Herr ålderspresident! Jag tror att Patrik Björck har rätt. Jag har nämligen vinnlagt mig om att inte ägna mig åt populism och publikfrieri utan faktiskt göra det som långsiktigt är bra för människor som går till jobbet, för människor som under hela sitt liv har gått till jobbet, de som hör väckarklockorna ringa, som går och lägger sig trötta och sedan gör likadant nästa dag. Det handlar inte om att vinna de kortsiktiga poängerna eller de snabbt avslutade applåderna, utan att göra det som är rätt och bra för Sverige.

Jag beskriver ett antal olika uppdrag vi har gett till myndigheter just för att göra Sverige bättre – ett antal politiska reformer för att göra det bättre för pensionärer och människor som arbetar, för att göra att Sverige blir ett land där de som bor här har det bra och tryggt.

För min del handlar det inte om att vinna den kortsiktiga populariteten. Det handlar om att göra det som långsiktigt är i de arbetande människornas, i pensionärernas och i det svenska välfärdssamhällets tjänst. Det är för mycket kortsiktighet och populism i politiken.

Det har varit prioriterat för regeringen att bedriva en politik som gör det möjligt för centralbanken att vinna tillbaka prisstabilitet i ekonomin. Inom ramen för det har det varit centralt att stötta hushåll som har mött tuffare villkor. Det har handlat om förstärkningar i bostadsbidraget för dem som har de minsta ekonomiska marginalerna. Det har handlat om att ta ned skatten på lönearbete, inte minst på låga och medelstora inkomster, för att upprätthålla köpkraften för dem som går till jobbet. Det har handlat om betydande skattesänkningar för pensionärer så att det ska bli lite enklare att möta prisökningarna i butikerna.

Jag har inte noterat någon annan övergripande inriktning från Socialdemokraterna heller. Vill man beskriva det som att man har en massiv utgiftspolitik som eldar på inflationen och som ger allt till alla, ja då tar jag den debatten vilken dag som helst. Jag kommer alltid att stå fast vid en ansvarsfull ekonomisk politik som ser till de människor som jobbar och som har jobbat. De ska ha ett tryggt land att leva i.

Anf. 61 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! Jag kan ge Niklas Wykman ett tryggt besked. Niklas Wykman vill inte vinna någon popularitetstävling, säger han. Jag kan berätta för Niklas Wykman att det har han inte heller gjort. Regeringen och Niklas Wykman och statsministern Ulf Kristersson har förlorat popularitetstävlingen. Stödet för regeringens politik är lågt. Stödet för statsministern är obefintligt.

Det är just för att folk känner inpå skinnet hur den här högerpolitiken, som Niklas Wykman är en stolt företrädare för, drabbar vanligt folk medan champagnen flödar runt Stureplan när bankdirektörernas bonusar ska omsättas i konsumtion. Då sitter folk med räkningar som de inte får ihop – dessa hårt arbetande människor som går till jobbet varje dag.

Niklas Wykman kan inte föra en politik som hjälper vanligt folk i dag, och då vinner man inte heller folks stöd. Det som Niklas Wykman lite föraktfullt kallar populism, det vill säga en politik som hjälper vanligt folk, hårt arbetande människor, i vardagen kallar inte jag populism. Det kallar jag realism.

Om man har en politik som ser till att hårt arbetande människor kan betala sina räkningar och sätta mat på bordet stärker man inte bara den enskilde utan hela samhället.

När vi socialdemokrater såg hur bankerna, som de gör i dag, tog en orimligt stor andel av ekonomin och stoppade i egen ficka lade vi fram ett förslag om hur vi skulle kunna ta in dessa pengar genom en bankskatt och se till att de fördelas ut till vanligt folk. Detta kan man göra till exempel genom en skattesänkning som träffar vanligt folk, genom extra utbetalning av barnbidrag, genom höjt underhållsstöd och genom en tankrabatt som

ger pengar till den som behöver tanka bilen i stället för pengar i oljebolagens fickor.

Denna typ av väldigt konkreta förslag, som skulle ge folk stöd här och nu, i dag, och som skulle låta bankerna ta sin del av ansvaret här och nu, i dag, har vi lagt på riksdagens bord, men dem har Niklas Wykmans parti och dess samarbetspartier röstat ned.

Därför har jag, herr ålderspresident, i all ödmjukhet ställt frågor till finansministern om, ifall man nu inte tyckte att våra förslag var bra, vilka andra förslag man har för att här och nu, i dag, omfördela pengarna tillbaka till de hårt arbetande människor som sitter med räkningar och stigande matpriser. På detta, herr ålderspresident, har finansministern och för den delen Niklas Wykman inte något svar.

Att svara på dessa frågor är inte populism, utan det är att ta hårt arbetande människor på allvar. När man gör detta stöttar man hela samhället och hela samhällsekonomin, och då kan man få stopp på den process vi har i dag där dåliga politiska beslut leder till att enskilda människor får det sämre, till att samhällsekonomin får det sämre och till att företagen får det sämre.

Vi socialdemokrater har en helt annan politik.

Anf. 62 EVA LINDH (S):

Herr ålderspresident! Förra gången statsrådet och jag debatterade dessa frågor – bankernas övervinster och situationen för hushållen – ställde statsrådet, enligt mejl som jag har fått, 48 frågor till mig, men han svarade inte på så många av mina frågor.

Jag har fått en fråga, men statsrådet har fortfarande inte svarat på de frågor som jag har ställt. Så jag tänkte, liksom statsrådet, inte svara på den, utan jag ska försöka få svar på mina frågor.

Statsrådet verkar väldigt stolt över den nya politiska inriktningen. Det är väl bra – det ska förstås ett statsråd vara. Men jag är inte så nöjd. Vi har en ekonomisk kris, vi har vårdkris, vi har bostadskris, vi har bland de lägsta tillväxterna i Europa och vi har en kris för många hushåll som har det väldigt tufft i dag – det som vi pratar om.

Jag undrar fortfarande om statsrådet är nöjd med de insatser man har gjort, mot bakgrund av att ensamstående föräldrar som jobbar hårt ändå måste låna pengar för att kunna sätta mat på bordet till sina barn. Statsrådet ser att skuldsättningen har ökat med 17 procent – det är väl ändå ett tecken på att många där ute kämpar?

Detta bryr jag mig om. Detta tycker vi socialdemokrater är upprörande och inte värdigt det här landet. Saker måste göras. Därför har vi förslag på insatser och ett sätt att finansiera dem, och det eldar inte på inflationen. Detta har statsrådets närmaste chef, finansministern, också sagt. Vi har en ansvarsfull budget.

Anf. 63 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Herr ålderspresident! Svaret på frågan ifall insatserna är rätt och korrekt avvägda och ifall jag är nöjd med dem är ja. Det är inte samma sak som att vara nöjd med hur samhället är eller hur situationen i ekonomin är. Den är djupt bekymmersam, bortom politisk retorik. Sverige var inte välskött under många år. Det som hände med energipolitiken i Sverige, till exempel, har skapat djupa problem i det svenska samhället.

Den utveckling vi har i omvärlden med geopolitiska spänningar och krig, inflationens återkomst i ekonomin och de prisökningar man möter när man går till butiken för att handla – det finns mycket som vi inte ska vara nöjda med. Mycket av detta hade vi kunnat göra annorlunda här hemma med en bättre regering och en bättre politik när det begav sig.

Det finns saker som har kommit utifrån och in som ett problem för det svenska samhället att hantera, till exempel krigen i omvärlden, men man kan tänka klart kring att vi vidtar rätt åtgärder också i ett bekymmersamt läge och inte spela bort det i olika retoriska finesser.

Eva Lindh är svaret skyldig om ifall det blev fler eller färre stora svenska banker som konkurrerade under den tid då Socialdemokraterna styrde landet. Det är centralt att ställa sig denna fråga och svara på den innan man bestämmer sig för nya typer av beskattning av denna sektor.

De höga bankvinsterna, Patrik Björck, sticker såklart i ögonen och väcker många frågor. Hur ser Patrik Björck på hanteringen av överskottslikviditeten? Hur ser Patrik Björck på QE och följdkonsekvenserna av det? Hur ser han på de summor som förvaras hos Riksbanken och hos banker och de ränteintäkter de ger i förhållande till hur det var förut? Riksbanken är en myndighet som ligger under riksdagen, och dessa frågor ska Patrik Björck kommentera i det här fallet, inte jag.

Det är klart att detta kommer att leda till mycket internationell forskning och utvärderingsprocesser när det gäller hur hela denna hantering har gått till. Dessa frågor förtjänar givetvis ett svar, och ifall Patrik Björck har några förhandsbesked om hur han ser på detta kan de givetvis lämnas.

Konkurrensen behöver stärkas. Det är mitt besked. Det är regeringens besked. Detta gör vi genom att föreslå saker såsom hur man kan göra med bundna bolån, om man till exempel vill lösa dem. Det har funnits en utredning som tittat på detta, och frågan bereds just nu i Justitiedepartementet.

Jag har tydligt och tidigt talat om amorteringsunderlagen, till exempel att de ska vara digitala, och jag har sett att Finansinspektionen också har agerat i denna fråga för att vi ska få bättre konkurrens och mer rörlighet på bankmarknaden.

När Socialdemokraterna presenterade sin nya bankskatt är frågan ifall man tog hänsyn till vad som hände på bankmarknaden när man införde den gamla. Har man pratat med sina kommunalrådskollegor runt om i landet om hur de ser på Kommuninvests möjlighet att nu finansiera sin verksamhet, till exempel välfärdsfinansieringen? Hur ser man på Kommuninvests mycket allvarliga synpunkter på den redan befintliga bankskatten, till exempel, och därmed möjligheten att finansiera välfärdsinvesteringar på olika sätt?

På den pressträff som Socialdemokraterna hade medgav man att den skatt man föreslår troligtvis kommer att spilla över på bolånekunderna. Ser man det nu som rätt att införa en skatt på 2 000, 3 000 eller 4 000 kronor per år för redan hårt ansträngda bolånekunder? För regeringen är detta inte en övervägd politik.

Anf. 64 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr ålderspresident! Vi kan säkert ha en debatt om Riksbankens ställning, penningpolitik, finanspolitik och andra viktiga frågor, men nu handlade det ju inte om det utan om att vi socialdemokrater har lagt konkreta

förslag på riksdagens bord som skulle hjälpa hårt arbetande människors ekonomi här och nu, i dag.

Eftersom regeringen avfärdar våra förslag och vår finansiering av dessa förslag ställer jag en högst rimlig fråga till finansministern: Vilka andra förslag har man?

Vi kan diskutera Riksbanken, och vi kan naturligtvis diskutera det ena med det tredje. Men det är inget svar på frågan. Tyvärr för alla människor som lyssnar på denna debatt är det dimridåer, herr ålderspresident, som Niklas Wykman ägnar sig åt att sprida ut över kammaren. Jag tror inte att det innebär att Niklas Wykman så att säga stiger i popularitet. Nu bekymrar det visserligen inte Niklas Wykman huruvida han är populär eller inte. Men att vara så nonchalant när det gäller vanligt folks oro som Niklas Wykman är här i dag i sina svar är inte hederligt.

Vi har en bostadskris, vi har en kostnadskris och vi har matpriser som stiger mer i Sverige än i övriga världen. Vårt förslag om en tillfällig bankskatt hade inte inneburit någon som helst överflyttning av kostnader till bankkunderna – tvärtom. Detta förslag var så utformat att det mycket precist och träffsäkert hade gett bankkunderna antingen lägre räntor eller pengar tillbaka via politiken. Om det inte var ett bra förslag, vilket annat förslag som träffar människors plånböcker i dag kan Niklas Wykman komma med?

Anf. 65 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Herr ålderspresident! Regeringen har att hantera ett läge där vi har haft och fortfarande har för hög inflation. Inflation är löntagarnas, pensionärernas men också den växande ekonomins värsta fiende. Den behöver man komma till rätta med.

Vi stöttar hushållen genom en förlängning av höjningen av bostadsbidragen till de ekonomiskt mest utsatta. Vi har sänkt skatten på arbete för att ge stöd till hushåll. Vi har sänkt skatten för pensionärer, så att de får lite lättare att möta prisökningarna. Men det är ett allvarligt problem som inte går att trola bort i enkelhet. Det behöver hanteras med uthållighet, över tid och utan populism.

Vi har gett flera uppdrag till våra myndigheter – Finansinspektionen, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket med flera – för att förbättra och stärka konsumenternas ställning i olika delar av ekonomin.

Herr ålderspresident! På det hela taget bryter vi nu med den utveckling som har varit så skadlig för Sverige, där bland annat gängen och kriminaliteten har kopplat ett grepp om samhället. Vi behöver prioritera resurser dit – så är det – eftersom tidigare regeringar har låtit Sverige hamna i en situation som det krävs mycket kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med.

Patrik Björck pratar om att man ska värna hushåll. Låt mig slå ett starkt slag för det.

Gun, som av Socialdemokraternas lotteri har blivit driven till kronofogden, säger: ”Man är inte trygg i samhället längre, allt går bara ut på att lura oss gamla människor. Man trodde aldrig att det skulle bli så här, jag är ju lantbrukartös och har fått med mig hemifrån att man ska göra rätt för sig och vara ärlig. Det är svårt att hänga med, tycker jag.”

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på

interpellationer

Det är inte på det sättet som denna regering avser att hantera situationen. Vi vidtar nu åtgärder mot överskuldssättningen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2023/24:445 om samarbeten med israeliska lärosäten

Anf. 66 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr ålderspresident! Lorena Delgado Varas har frågat mig om, och i så fall när, jag och regeringen kommer att uppmana svenska lärosäten att avbryta samarbeten med israeliska universitet och högskolor, och hur jag och regeringen säkerställer att svensk forskning och innovation inte används för ockupation och krigsbrott. Hon har också frågat hur jag och regeringen stöttar palestinska studenter och studenter som har koppling till Palestina och säkerställer att studenters, universitetslärares och forskares yttrandefrihet garanteras.

Terrororganisationen Hamas fruktansvärda attack den 7 oktober 2023 har resulterat i ett enormt mänskligt lidande för såväl israeler som palestinier. Regeringens hållning är tydlig: Israel har en självklar rätt att försvara sig mot terrorism. Det är också lika självklart att Israel, precis som alla andra stater, måste försvara sig i enlighet med folkkrätten.

Sverige har under lång tid haft ett nära forskningssamarbete med Israel. De statliga universiteten och högskolorna har en hög grad av självbestämmande över sin verksamhet, och det är inte regeringens sak att bestämma vilka internationella samarbetsprojekt inom utbildning och forskning som de bör ingå. Men att verksamheten behöver vara internationell för att högre utbildning och forskning ska nå en så hög kvalitet som möjligt har varit Sveriges inställning under en lång tid. Internationellt samarbete främjar inte bara kunskapen i sig utan också demokratiutvecklingen globalt. Jag ser inte någon anledning till att forsknings- eller utbildningssamarbeten med israeliska lärosäten ska avbrytas. Israel är det land inom OECD som satsar mest på forskning och utveckling, som andel av bnp. Sverige har i stället ett långsiktigt intresse av att fördjupa relationen och samarbetet med Israel.

Vid Rysslands invasion av Ukraina uppmanade den dåvarande regeringen svenska lärosäten att avbryta alla samarbeten med ryska statliga institutioner. Bakgrunden, som vi alla känner till, var att Ryssland hade invaderat ett fredligt demokratiskt land i vårt närområde och att flera av rektorerna för ryska lärosäten uttryckte stöd för invasionen.

Konflikten mellan Israel och terrororganisationen Hamas har gett upphov till en ökad oro bland studenter i Sverige, och det är någonting som jag följer noga. Studenter, lärare och forskare har stor frihet att tycka och tänka fritt. Universitet och högskolor ska samtidigt vara en trygg plats för studenter och personal, oavsett bakgrund. En viktig del av den akademiska friheten är ett öppet samtalsklimat där olika idéer kan brytas mot varandra. Men det ställer samtidigt krav på det akademiska samtalet. Både lärare och studenter, i ömsesidig respekt, har tillsammans med lärosätesledningarna ett ansvar för att värna det samtalet och grundläggande fri- och rättigheter.

Anf. 67 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr ålderspresident! Det är upprörande att regeringen vidhåller Israels rätt att försvara sig när vi har kommit till en situation där Israel är anklagat för folkmord. Internationella domstolen har tagit sig an fallet, pekat på krigsbrott och menar att det finns anledning att tro att det är folkmord. De har ställt ultimatum som Israel helt enkelt har ignorerat.

Jag förstår att ni är nära Israel, men man kan inte förneka ett folkmord. Och det är det som ni gör med sådana uttalanden, ministern.

Att ministern sedan svarar med att internationellt samarbete främjar demokratiutvecklingen globalt låter jättefint. Men när ett land underminerar det demokratiska fundament som högre utbildning bör stå på är det dags att revidera det. Israeliska universitet står långt ifrån detta fundament – inte bara nu, men i synnerhet nu.

Alla universitet samarbetar med den israeliska ockupationsarmén, till och med konstfacksskolor som i dag designar och producerar militärens uniformer. Alla universitet har tagit fram och utvecklar både övervakningssystem och vapen som nu används i folkmordet och i ockupationen. De har också varit aktiva i att ta fram argument och forskning för att upprätthålla och systematisera ockupationen. Detta har man gjort bland annat via EU-finansiering och i samarbeten med universitet och högskolor här i Sverige. De nya teknologierna och nya strukturerna har effektiviserat ockupationen, och nya vapen är testade på den palestinska befolkningen för att sedan bli exportvaror.

Vapenindustrin och militären har direkta samarbeten till exempel med Tel Aviv University, Technion och Hebrew University. De är alla universitet som svenska lärosäten samarbetar med. Det finns, som sagt, inga universitet i Israel som inte har deltagit i ockupationen och i folkmordet. Vissa av dem står till och med på ockuperad mark.

Ett exempel på hur vi bär ett ansvar för ockupationen av Palestina och i slutändan för folkmordet kan beskrivas som följer. Elbit Systems, som har tagit fram och installerat det övervakningssystem som sitter längs murarna runt Västbanken, deltar aktivt i alla de israeliska universitetens studentevenemang. Förutom det har man program för att ta del av studenters och forskares arbeten. Alla program kräver att studenter och forskare skriver på sekretessavtal och helt enkelt utan betalning lämnar ifrån sig de immateriella rättigheterna. Innovationerna används sedan inom de militära och paramilitära industrierna samt inom säkerhetsindustrierna.

Innovationerna används också för att upprätthålla apartheidsystemet, ockupationen och nu för att driva folkmordet. Men det handlar inte bara om tekniska samarbeten; till exempel har ockupationsarméns etiska kod – även om det är svårt att tro att den har någon – utvecklats och underhålls av professorer vid Tel Avivs universitet. Flera av våra lärosäten samarbetar med Tel Avivs universitet, och vår regering tecknar avtal med Elbit Systems.

Ministern pratar om att Israel satsar mest bnp på forskning, och det är inte konstigt. Genom dessa investeringar har man nämligen lyckats skapa en av de största säkerhets- och vapenindustrierna, testad på och använd mot palestinier samt legitimerad via universiteten. Det är en skamlig blodscirkel.

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 68 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr ålderspresident! Låt oss gå tillbaka till den 7 oktober förra året. Terrororganisationen Hamas utförde då det största terrorangreppet och väpnade angreppet mot Israel i överskådlig tid. Den israeliska befolkningen lider, och människor hamnar i kläm. Den samlade västvärlden uttalar sitt fördömande mot terrororganisationen Hamas och dess agerande mot den demokratiska staten Israel.

Detta är upprinnelsen och bakgrunden. Det var denna aktiva handling – att begå terrorhandlingar mot civilbefolkningen i Israel – som blev startskottet för den konflikt vi just nu ser, där det är viktigt att alla parter agerar ansvarsfullt och inom folkrättens ramar. Från regeringens sida har vi stora förhoppningar om att de pågående förhandlingarna om vapenvila, som naturligtvis också bygger på att gisslan frigges, ska bära frukt och att vi ska nå en vapenvila och en fredlig lösning. Det är också det som många andra länder framför och lyfter fram i olika internationella sammanhang.

När man lyssnar på ledamoten kan man få intrycket att detta är en konflikt som har startats av demokratin Israel, när det i själva verket handlar om att en terrororganisation den 7 oktober utförde den fasansfulla attack som ligger till grund för den konflikt vi ser.

När man lyssnar på Lorena Delgado Varas kan man också få intrycket att Israel inte är en demokrati – att alla människor i Israel har samma uppfattning om hur konflikten ska hanteras eller samma uppfattning om vilket politiskt styre Israel ska ha. Så är inte fallet; det pågår en livlig debatt, eftersom Israel är en demokrati. Till skillnad från många andra länder runt om i världen som startar krig och är i väpnade konflikter är Israel ett demokratiskt land där det finns olika uppfattningar, vilka får frodas. Men bland befolkningen finns det naturligtvis en stark känsla av att vilja försvara sig efter att en terrororganisation utfört ett militärt angrepp där man gick på civilbefolkningen.

Att Sverige i det läget skulle vidta åtgärder som innebär att vi drar oss ur olika typer av samarbeten är uteslutet. Sverige är ett land som vill samarbeta med demokratier. Vi är också tydliga med att alla länder som har rätt att försvara sig har rätt att försvara sig inom folkrättens gränser och behöver göra det på ett ansvarsfullt sätt. Att vi i detta läge skulle avsluta olika typer av samarbeten är dock uteslutet.

Anf. 69 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr ålderspresident! Man kan tro att ministern inte har följt utvecklingen kring folkmordet i Palestina.

Jag kan börja med att säga att Israel inte är en demokrati. En stat som upprätthåller ett apartheidsystem kan inte vara ett demokratiskt land. Det kan inte heller en stat som ockuperar en annan stat vara.

Jag kan också berätta för ministern att israeler, inklusive personer som har frisläppts, håller demonstrationer mot regeringen dagligen. Man tycker nämligen att frågan har hanterats helt oproportionerligt.

Jag tycker ändå att det är intressant hur ministern reflekterar kring skillnaderna i stöd gentemot studenter som drabbats av kriget i Ukraina jämfört med studenter som drabbats av folkmordet i Palestina. Mellan Ryssland och Ukraina pågår de facto ett krig där två arméer möter varandra, och vi stöttar Ukrainas rätt att försvara sig. Men när det gäller folkmordet i Palestina är det inte arméer som möter varandra, utan det är en hänsynslös

armé som begår folkmord på civila, obehäpnade palestinier på ett urskillningslöst sätt, med bombmattor, tankrar, vit fosfor och skarpskyttar. Detta maktförhållande borde göra det än mer angeläget för den svenska regeringen att agera.

Ministern har rätt i att studenter, lärare och forskare har stor frihet att tycka och tänka fritt. Våra lärosäten ska stå på demokratiska fundament. Men sedan kom folkmordet på palestinerna, och då visade det sig att fundamentet inte var särskilt stabilt. Då började man göra skillnad. Elever som blir tillsagda att inte använda kufiyan, elever som inte får använda den palestinska flaggan, lärare som hotas med att inte få förlängt eller med att få kurser inställda och elever som fotograferas av vakter beordrade av ledningen – exemplen från Sveriges lärosäten är många. Det är många lärare och studenter som har hört av sig till mig för att berätta vad som händer.

Det är stor skillnad om man vill diskutera till exempel Ukraina jämfört med folkmordet i Gaza. Det började med att elever, lärare och forskare undrade när uttalandet om folkmordet i Gaza skulle komma från lärosätena. Det blev dock blankt nej, trots att man varit så snabb med att uttrycka sorg och oro över Ukraina – något som alla var stolta över. Man är inte heller villig att se de palestinska studenterna och de som har nära och kära i Palestina och hur de mår. Det är man däremot villig att göra gällande de ukrainska studenterna – vilket är helt rätt. Det är så det ska vara, men det ska ju vara konsekvent för alla.

Universitet och högskolor har alltid, i alla länder, varit den demokratiska högborg där elever diskuterar och tar fram teorier för att utveckla samhället framåt och där man bidrar positivt till vår framtid. Därför är det oftast de som står i centrum under diktaturer. Det är där man bygger motstånd mot diktaturerna, ifrågasätter, bygger demokratirörelser och söker tillflykt. Det såg vi i Chile under diktaturen, liksom i Iran. Vi har också sett det vid universiteten i Sydafrika när de kämpade mot apartheid. Men vid israeliska universitet ser vi däremot hur man applicerar apartheidssystemet mot palestinska studenter och att många lärare är aktiva i bosättningsrörelsen och aktivt jobbar med att kringgå anklagelser om till exempel krigsbrott.

Detta främjar inte den demokratiska utvecklingen. Det leder i stället till att vi indirekt stöttar ett apartheidssystem, en ockupationsstat och ett folkmord.

Anf. 70 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr ålderspresident! Jag är i chock. Det är ett häpnadsväckande uttalande. Israel är ingen demokrati, säger Lorena Delgado Varas. Det är ett häpnadsväckande uttalande. Och ledamoten säger detta för att i nästa andetag medge att alla i Israel inte tycker likadant, att det pågår en frodig debatt i Israel och att man får hålla demonstrationer mot den israeliska regeringen i Israel. Precis – Israel är en demokrati där man får tycka olika. Det är häpnadsväckande att i Sveriges riksdag stå och säga att Israel inte är en demokrati.

Jag måste ställa frågan: Anser ledamoten att Hamas är en terrororganisation?

Herr ålderspresident! Jag är mycket imponerad av hur svenska lärosäten har hanterat den uppkomna situationen. De har på ett väldigt tydligt sätt sagt att det inte är deras uppgift att ta utrikespolitisk ställning när det

gäller konflikten mellan Israel och Palestina. Detta är någonting annat än när Ryssland invaderade Ukraina, som är en demokratisk stat, och utmanade hela världsordningen och den fredliga och demokratiska ordning som vi har byggt hela västvärlden på. Det är någonting helt annat än en konflikt som ju har sin grund i att en terrororganisation – i det här fallet Hamas – den 7 oktober attackerade civila i Israel. Israel har därmed rätt att försvara sig – självklart inom folkrättens gränser.

Båda parter behöver i detta läge agera för att uppnå vapenvila. Detta är den svenska regeringens uppfattning och den amerikanska regeringens uppfattning. Det finns många i västvärlden som nu tycker att båda parter behöver agera ansvarsfullt. Men Israel är inte Ryssland. Israel är en demokrati som den 7 oktober utsattes för ett terrorangrepp.

Herr ålderspresident! Jag skulle i denna debatt också vilja rikta mig till den judiska befolkningen och understryka att den svenska regeringen i skarp kontrast till Lorena Delgado Varas står upp för att Israel är en demokrati och tar frågor om antisemitism på allra största allvar. Jag har full förståelse för att människor med judisk bakgrund följer denna debatt med fasa och förskräckelse och är i chock. Jag är mycket förvånad över detta inlägg.

Anf. 71 LORENA DELGADO VARAS (V):

Herr ålderspresident! Jag börjar med att vända mig till den judiska befolkningen.

Man fortsätter att likställa den israeliska staten med den judiska befolkningen, och det är ett av de största problemen när man diskuterar den här frågan. Det är skillnad på den israeliska staten och den judiska befolkningen, och det hoppas jag att ministern har koll på.

Jag kan inte känna att Mats Persson och jag kommer att landa närmare varandra, men det är nog inte konstigt. Vi lever i dag med en högerextrem regering som inte är villig att syna Israels brott. Israel har i nuläget också den mest högerextrema regeringen. De tidigare regeringarna har inte heller gjort något för att stoppa ockupationen, men jag antar att den lirat väl med den här svenska regeringen.

Det har nu gått 147 dagar, och närmare 40 000 har blivit mördade. Jag tror att siffran när det gäller barn är runt 14 000. Inte på något sätt nämnde ministern alla de oskyldiga civila som har mördats.

Runt om i världen – även här i Sverige – protesterar människor mot folkmordet på gator och torg och universitet. I dag har nästan hela Gazas befolkning tryckts in i Rafah, där bombningarna fortsätter. Nu svälter Gazaborna. Många har dött av svält, och denna siffra förväntas öka exponentiellt. Eftersom den israeliska armén är så demokratisk massakrerade man över 140 palestinier i går när de hämtade mjöl från de få hjälplastbilar som nått fram. Man väntade alltså in att svältande människor skulle nå fram till hjälpen för att ge mat till sina barn och äldre och mördade dem.

Jag vill skicka en hälsning till alla elever som drabbats av förföljelse på universitet och högskolor. Jag vill också skicka en hälsning till rektorerna runt om i landet: Stå inte där och titta på när ett folkmord begås!

Anf. 72 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr ålderspresident! Jag vill inleda med att säga att det är klart att den konflikt vi just nu ser i Israel och Palestina berör oss alla. Båda parter i

denna konflikt behöver agera ansvarsfullt och göra sitt yttersta för att en vapenvila ska nås.

Jag tror att vi är många som i detta läge känner empati med de civila på båda sidor av gränsen som blir oskyldiga offer i denna konflikt. Både israeler och palestinier får ta konsekvenserna av den konflikt som just nu råder. Man måste dock komma tillbaka till att detta har sin grund i terrororganisationen Hamas massaker den 7 oktober.

Jag noterar att ledamoten valde att inte svara på min öppna fråga om hon menar att organisationen Hamas är en terrororganisation, vilket EU har stämplat organisationen som. Detta gör mig väldigt bekymrad. Jag tror inte att man ska underskatta signalvärdet av att vi får en diskussion i Sverige som på ett entydigt sätt pekar ut Israel som ondskan när detta är en konflikt där många oskyldiga faller offer.

Den svenska vänstern – i bred mening – har sedan den 7 oktober avslöjat sig. Man kan inte stå på rätt sida av historien. Vi vet att det finns stora problem med antisemitism i den svenska vänstern i bred mening, och dessa har visat sig väldigt tydligt sedan den 7 oktober.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 73 TJÄNSTGÖRANDE ÅLDERSPRESIDENTEN:

Jag vill påminna om att kammarens överläggningar inte får störas av åhörare på läktaren. Jag får be vakterna att snarast avlägsna de personer som stör ordningen.

§ 16 Svar på interpellation 2023/24:519 om kommunsammanläggningar

Anf. 74 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr ålderspresident! Eva Lindh har frågat mig om jag avser att ta initiativ till kommunsammanläggningar och vilka andra initiativ jag avser att ta om jag inte avser att göra detta.

Kommunerna står inför stora utmaningar, och regeringen ser behovet av att kommunerna kan stärka sin kapacitet. Det är riktigt att Kommunperspektivutredningen, som lämnade sitt betänkande i slutet av januari, redovisade att det i dagsläget inte finns något intresse hos kommunerna för frivilliga kommunsammanläggningar. Samtidigt redovisade utredaren att det i stort finns en realistisk syn på att de utmaningar som kommunerna står inför behöver adresseras, inte minst i många av de mindre kommunerna. Utredaren bedömer att vissa kommuner på sikt kan komma att behöva ompröva sin inställning till kommunsammanläggningar och att staten bör ha beredskap för en sådan utveckling.

Kommunerna har ett stort ansvar att på olika sätt se till att man klarar av sina uppgifter. Samtidigt har staten ett övergripande ansvar att se till att det finns förutsättningar för detta.

Uppdraget om kommunsammanläggningar beslutades i syfte att sondera intresset för att påbörja ett arbete med sikte på frivilliga framtida sammanläggningar. Det finns inget intresse för frivilliga sammanläggningar i dagsläget, men frågan om kommunernas kapacitet blir inte mindre viktig

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på
interpellationer

för det. Kommunernas förmåga att klara av sitt uppdrag är viktig för regeringen och kommer att fortsätta vara föremål för diskussion och eventuellt för åtgärder.

Anf. 75 EVA LINDH (S):

Herr ålderspresident! Sveriges kommuner och regioner befinner sig i en mycket svår situation ekonomiskt. Senast i förrgår varslades 900 anställda inom sjukvården i min region Östergötland. Många kommuner och regioner vittnar om hur svårt de har att klara det som hör till välfärden och det viktiga arbete som görs där. Vi har en vårdkris i Sverige.

Statsrådet tillsatte en utredning för en tid sedan som nu presenterade sina konklusioner. Den handlade om kommunsammanslagningar, eller kommunsammanläggningar som vi säger. Jag har en fråga som jag inte ställde i interpellationen. Jag undrar om statsrådet väntade sig något annat svar än det som kom.

Det blir lite märkligt att i den här situationen när kommuner och regioner har det väldigt tufft ställa frågan till kommunerna om de frivilligt vill göra sammanläggningar. Vi vet att många inte har förutsättningarna för det. Det man tänkt skulle kunna underlätta för kommuner med sammanläggningar har inte funnits med i utredningen.

Det som är tänkt med sammanläggningar är att två kommuner som ligger nära varandra ska slå sig ihop och bli till en kommun. Det är tuffa beslut. Ibland kan det behövas. Men om det ska göras brukar man säga, och det visar också forskningen, att det måste ges någon typ av incitament för att kommunerna skulle vilja göra den här ändå ganska dramatiska förändringen att slås ihop.

Nu har utredningen kommit till sina slutsatser. Slutsatsen är precis det som statsrådet har sagt här: Det saknas intresse bland mindre kommuner för att inleda ett arbete med sammanläggningar. Det föreligger därmed inte några förutsättningar för frivilliga kommunsammanläggningar i dagsläget.

Jag har tre frågor till statsrådet. Den första frågan är: När det nu inte finns intresse för frivilliga sammanläggningar, kommer regeringen att överväga antingen insatser för att få kommuner att slås ihop, eller överväger statsrådet tvingande sådana? Det måste väl ändå ha funnits en tanke med att be någon utreda det när de flesta ändå visste vad svaret skulle bli, och på vad man skulle göra om svaret blev det som man ändå kunde räkna med att det skulle bli.

Den andra frågan är: Om inte statsrådet ser sammanläggningar som en framkomlig väg, vilka initiativ ser statsrådet då för att ta tag i den situation som är för kommuner och regioner? Uppenbarligen är det inte att tillföra mer resurser, trots att vi ser ett stort behov av det. Finns det andra insatser som statsrådet ändå tänker att man skulle kunna göra för att underlätta för kommunsektorn i det tuffa läge som många befinner sig i?

Den tredje frågan är: Om man ändå ser att de mindre kommunerna har tuffa förutsättningar och har problem och utmaningar, har statsrådet något besked till dem? Eller tänker man vänta ut situationen och se hur det går?

Anf. 76 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr ålderspresident! Jag får tacka ledamoten för de följdfrågor som nu ställdes. Jag ska försöka att besvara dem så gott jag kan.

Den första frågan gällde om jag hade förväntat mig ett annat svar. Frågan är om jag verkligen ska besvara den frågan. Jag ska inte som statsråd föregripa utredningar. Jag var dock inte så tvärsäker som ledamoten Lindh verkar vara om att det bara skulle vara en mur och ett nej från samtliga kommuner när det gäller att gå samman frivilligt.

Jag hade kanske tänkt att det skulle finnas nyanser i svaren. Svaren är inte alltid ja eller nej. Svaren kan vara: Inte just nu, men vi ser nog behoven inom en tioårsperiod. Det kanske inte kan ske med de förutsättningar som finns i dag. Men skulle vi få tydligare ekonomiska incitament skulle vi nog kunna gå ihop frivilligt.

Man skulle kunna tänka sig de nyanserna i svaren. Jag kanske inte hade räknat med: Ja, vi vill jättegärna, och att man sedan kastade sig i utredarens famn. Det hade jag kanske inte riktigt förväntat mig. Möjligtvis hade jag tänkt att det skulle finnas nyanser i deras ja och nej.

Nu är utredningen här. Utredaren konstaterar att det finns väldigt små förutsättningar för frivilliga kommunsammanslagningar. Jag vill dock ändå säga att det i uppdraget till utredningen också fanns att titta på ekonomiska incitament för kommunsammanslagningar. Det finns också sådana förslag i utredningen. De är inte på någon konkret nivå. Men utredaren föreslår att man bör införa någon typ av ekonomiska incitament för att främja kommunsammanslagningar.

Frågan var: Vilka åtgärder överväger nu regeringen? Några sådana besked kan jag inte ge i dag. Det är för tidigt. Utredningen är för ny för att jag i dag ska kunna ge några sådana besked.

Däremot kan man säga att det egentligen finns tre huvudspår framöver. Ett alternativ är att konstatera att det inte finns några förutsättningar för frivilliga kommunsammanslagningar. Vi accepterar det svaret och går vidare. Sedan får kommunerna framöver klara sig med den kommunstruktur som finns i dag och med det kommunala skatteutjämnings- och kostnadsutjämningsystem vi har.

Ett annat alternativ är att gå en mellanväg och gå på utredarens förslag om fortsatta kapacitetsanalyser och utreda vidare om man skulle kunna införa ekonomiska incitament. Man skulle kunna öka ytterligare det som redan har införts, som att underlätta för samverkan och se till att göra det mer attraktivt, för att sedan sondera terrängen och skapa bättre förutsättningar för kommunsammanslagningar någon gång på 30-talet.

Ett tredje alternativ är att man är tuffare, styr mer från statligt håll och säger mer tydligt: Vi vill se kommunsammanslagningar. Men då måste detta ske mer centralt, eftersom det är uppenbart att de möjligheterna inte finns i dag på frivillig nivå.

Vilket av de tre alternativen som vi kommer att välja att gå fram med kan jag i dag inte svara på. Vi behöver mer tid för att analysera det.

Jag tror att jag tog nästan alla frågorna, men det känns som att det var något mer.

Jag kan möjligtvis vara lite bekymrad. Jag har som ledamoten Lindh vet mött väldigt många kommuner under det dryga år som jag har varit civilminister. I alla de sammanhangen har jag tagit upp den här frågan.

Jag märker att det inte har funnits någon jätteentusiasm. Men jag har också märkt en förståelse för att det nog kommer att behövas och att många kommuner är för små. Tittar vi på SCB:s senaste befolkningsstatistik ser

vi att 90 av landets 100 minsta kommuner minskade sin befolkning under 2023. Det är i längden en ohållbar situation.

Många gånger är motståndet mot sammanläggningar mer emotionellt än rationellt. Det kan jag möjligtvis vara lite bekymrad över.

Anf. 77 EVA LINDH (S):

Herr ålderspresident! Vad fint att jag ändå fick något svar om förväntningarna. Jag har verkligen på allvar funderat över tankarna innan man tillsatte utredningen.

Själv är jag delvis uppvuxen i en kommun som slogs samman 1971. Det är inte konvulsioner, men det är fortfarande lite svårt att kännas vid att man är en del av den större kommunen. Det är svårt, och det betyder en del.

Med det sagt är det inte så att man inte ska göra det när det finns förutsättningar för det. Men vi vet att det inte finns förutsättningar för att frivilligt slå samman kommuner.

En annan sak som vi har sett är att samverkan har betytt mycket. Det är den frivilliga samverkan mellan kommuner. Det kan vara allt från att man har gått samman i förbund eller att man samverkar på väldigt många olika sätt. Det gör väldigt många olika kommuner. Det har inneburit mycket, och det gör stor skillnad för kommunerna att kunna samarbeta. Det är bra.

Frågan är om statsrådet ser möjligheter till att underlätta för det. Det finns trots allt en del hinder för samverkan. Det skulle kanske göra en större skillnad för kommunerna än vad utredningen kan innebära. Med fog sagt har jag respekt för utredningen liksom vad den har kommit fram till. Men jag tänker att det finns saker som ändå kan tas på allvar.

Min poäng här är att många av de till befolkningsandelen mindre kommunerna är väldigt stora till sin yta. Det innebär större svårigheter för samverkan och framför allt för sammanläggningar. Ser statsrådet detta? Och finns det några möjligheter för det här?

Jag ska nämna ett exempel, och det gäller räddningstjänsten. I de kommuner som är till ytan stora men som har få invånare kostar räddningstjänsten väldigt mycket mer pengar. Det är alltså en opåverkbar faktor vi pratar om. Man kan inte påverka detta, utan det är väldigt dyrt med räddningstjänst.

Många kommuner runt om i landet har löst problemet att det är svårt och dyrt att få ihop detta genom att slå ihop sina räddningstjänster. Det har visat sig att alla kommuner som är mindre till ytan har tjänat ekonomiskt på att slås ihop. Men de till ytan stora kommunerna har inte möjligheter att göra detta, och det innebär att de inte kan sänka sina kostnader på samma sätt som andra kommuner. Jag skulle gärna vilja höra om statsrådet har några tankar om detta och om det finns några initiativ att ta när det gäller just detta.

Jag fick inte svar på min sista fråga. Det kanske beror på att den är lite för ideologisk och retorisk, men jag ställer den igen. Om ministern nu ser att speciellt de mindre kommunerna i glesbygd, och regionerna, har stora problem också i dag – finns det då några andra initiativ? Jag har ju sett att regeringen inte gör bedömningen att man behöver ge kommuner och regioner de resurser som vi socialdemokrater tycker att de borde få. Finns

det några förslag på detta, eller ska man bara vänta ut situationen och låta det bli bättre, eventuellt, på sikt?

Prot. 2023/24:78

1 mars

Svar på

interpellationer

Anf. 78 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Det står på min lista att jag ska besvara den sista frågan, men jag hann inte med det på mina förra fyra talartidsminuter. Jag gör det nu i stället. Regeringen har gett, eller vi har rättare sagt höjt de generella och riktade statsbidragen med 28 miljarder under 2023 och 2024. Det är historiskt sett en av de största höjningar som har gjorts av statsbidragen till kommun- och regionsektorn, så nog har regeringen sett att kommuner och regioner behöver ökade resurser.

Ledamoten Lindh sitter i den parlamentariska skatteutjämningskommittén, vilket jag har fått möjlighet att tala om flera gånger i andra debatter. Där ska bland annat denna problematik ses över. Det handlar om alla parametrar med skatteutjämning, och man ska se om exempelvis gleshet kompenseras tillräckligt mycket. Kommittén ska också se över problematiken med att en del kommuner år efter år känner sig nödgade att höja skatten för att klara av sitt allmänna uppdrag och så vidare. Vi ser att skattekllyftan mellan dem som betalar lägst och högst skatt ökar. Vi får väl se vad kommittén kommer fram till i de här avseendena.

Ibland tänker vi bara på att kommunsammanslagningar rör mindre kommuner. Jag vill vara noga med – och detta har jag sagt många gånger – att det inte bara rör kommuner i Norrlands inland som är små när det kommer till befolkningsunderlag men stora till ytan. Kommunsammanslagningar kan mycket väl beröra kommuner i Västra Götaland, som i dag har 49 kommuner. Det kan beröra Stockholms län, som har 26 kommuner och Skåne, som har 33 kommuner som är ganska små till ytan och ganska tätbefolkade men som ändå är väldigt små rent befolkningsmässigt. Där finns goda förutsättningar för kommunsammanslagningar.

Det här är också kommuner som i dag samverkar väldigt mycket inom olika områden. Eva Lindh nämner räddningstjänsten som ett exempel. Jag var själv på studiebesök i mellersta Skaraborg för ett par veckor sedan, och de har ett mycket väl fungerande samarbete just kring räddningstjänsten. Jag tror att det var fyra kommuner inblandade. Det är väl ett jättebra exempel.

Jag tycker dock att man får gå lite varligt fram innan man ger alltför stora möjligheter till samverkan. Någonstans måste vi också skydda den demokratiska insynen och den demokratiska kontrollen över dessa samverkansorgan. Om man börjar samverka mellan kommuner där indirekta församlingar och nämnder får allt större inflytande och där man kanske inte riktigt matchar de demokratiska preferenser som medborgarna har röstat om i enskilda kommuner ska man vara lite försiktig. Det är inte självklart att bara gå vidare med ökade möjligheter till samverkan, utan man måste också ha ett demokratiskt filter och demokratiska glasögon innan man går vidare med sådana förslag.

Jag tycker också att om man samverkar om snart sagt allting i en kommun måste man till slut ställa sig frågan: Varför går man då inte samman och skapar ett kommunfullmäktige och gemensamma nämnder? Befolkningen får då rösta i val till kommunfullmäktige, och utifrån sammansättningen där skapas nämnderna. Jag tycker att den frågan ändå måste ställas.

För mig är det självklart att en identitet i en kommunstadsdel inte behöver gå förlorad bara för att man har ett gemensamt kommunfullmäktige. Kommungränserna är i dag i mångt och mycket administrativa gränser. Jag bor i Stockholm och har varit kommunpolitiskt aktiv där. Vi har ett kommunfullmäktige. Men jag bor också på Södermalm, och Södermalms identitet går inte bort för att vi har ett gemensamt kommunfullmäktige med elva stadsdelsnämnder i Stockholm.

Man måste försöka förstå att administrativa gränser är en sak medan de emotionella, kulturella och historiska anknytningarna är en annan sak. Där tror jag att vi som politiker som gärna skulle vilja se kommunsammanslagningar måste bli lite mer pedagogiska, och jag försöker ta mitt ansvar i den frågan.

Anf. 79 EVA LINDH (S):

Herr talman! Jag ska börja med det positiva: Jag tycker att det är väldigt bra att statsrådet lyfter den demokratiska insynen och förutsättningarna för den kommunala demokratin. Jag håller helt med om att detta är viktigt, och alla de här besluten måste fattas under de förutsättningarna. Det är otroligt viktigt.

Jag har inte – och jag hoppas att statsrådet inte tolkar det så – läst utredningen som att det bara skulle handla om mindre kommuner. Mitt exempel var att det är svårare med både samverkan och sammanläggningar när avstånden är långa och kommuninvånarna få. Det var bara min beskrivning av att det då är svårare med sammanläggningar. Men det är också svårare med samverkan, och de här kommunerna har det redan tufft och kan inte heller göra de besparingar som andra kommuner kan genom att samverka tätare. Min poäng var att de därför får det tuffare på flera olika sätt. Det är därför jag tänker att det är viktigt att ta med sig att förutsättningarna för kommunerna är olika.

Jag tolkar det som att statsrådet inte just nu har några förslag på att det vare sig ska vara tvingande eller något annat, utan att statsrådet ska titta på det som utredningen kommer med. Sedan får vi se vad som händer. Det är min tolkning av det statsrådet säger.

Jag vill dock ändå lägga till något. Statsrådet talade om historiskt sett stora satsningar. Historiskt sett har regionerna det svåraste läge de har haft sedan 90-talet. Det sker historiskt stora förändringar. Jag tog exemplet med min egen hemregion Östergötland, där nu 900 anställda inom vården varslas. Det är ett tufft läge; det vill jag verkligen understryka. Allt vi kan göra för att stötta kommuner och regioner för att rädda välfärden är viktigt.

Anf. 80 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Jag är fullt medveten om det sistnämnda. Det är ett hårt tryck, inte minst på regionsidan och i en del kommuner, även om det ser mer olika ut i kommunsektorn. Det är helt korrekt att regionernas ekonomi är under hårt tryck. Det kommer förmodligen att lätta framöver med tanke på att inflationen nu minskar, men statsministern har ju också sagt att regeringen kommer att ta sitt ansvar för regionernas ekonomi. Vi tar naturligtvis detta besked på allvar.

Jag är fullt medveten om att det för små och glesbebyggda kommuner och deras problem inte är någon universallösning att bara slå samman två kommuner. Men Sverige ser ut som Sverige gör. Med tanke på de allt

svårare uppdrag som kommunerna i dag har och har blivit pålagda sedan den senaste kommunsammanslagningen på 70-talet, som Eva Lindh också refererar till, och med en minskande befolkning är frågan värd att ställas: Kommer kommuner med 2 000–4 000 invånare att klara av kompetensförsörjningen? Klarar de av att jobba strategiskt framåt? Klarar de av att jobba med digitalisering, med kompetenta chefer, med klimatanpassningar, med civilförsvar och med allt detta som åläggs kommuner i dag oavsett storlek? Den frågan måste vi nog ställa oss.

När jag ställer de här frågorna till kommunföreträdare, både på direktörsnivå och på politisk ledningsnivå, är det många som säger att detta blir väldigt svårt. Ändå har man svårt att ta steget och göra kommunsammanslagningar, mycket av emotionella skäl. Som Eva Lindh lyfte ligger fortfarande kommunsammanslagningarna från 70-talet kvar; jag har också hört detta många gånger. Men man får nog försöka komma över detta nu, försöka skapa identiteter i dessa kommundelar och ändå komma överens om att man nog jobbar bättre tillsammans med de mycket tuffa och svåra utmaningar kommunerna står inför.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Svar på interpellation 2023/24:523 om brister i kundtjänst

Anf. 81 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Anna-Belle Strömberg har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att konsumenter och anhöriga ska kunna säga upp en tjänst, en prenumeration eller ett annat avtal på samma enkla sätt som det går att teckna det aktuella avtalet.

Anna-Belle Strömberg ställde nyligen en liknande fråga, som jag besvarade den 31 januari. Mitt svar, då som nu, är att en näringsidkare enligt gällande praxis inte kan ställa särskilda formkrav på hur en konsument ska säga upp ett avtal som avser exempelvis en prenumeration. Om konsumenten till exempel skickar ett meddelande där det tydligt framgår att denne vill säga upp avtalet måste näringsidkaren acceptera uppsägningen, så länge det står klart att det faktiskt är den konsument som står på avtalet som ger in uppsägningen. Det finns även lagkrav, som bygger på fullharmoniserad EU-rätt, som anger att näringsidkaren måste informera om sitt telefonnummer, sin adress, sin e-postadress och andra medel för kommunikation när ett avtal ingås. Det är naturligtvis allvarligt om näringsidkare inte följer de krav som ställs på dem och om de försöker kringgå gällande rätt.

Vad gäller situationen att en anhörig vill hjälpa till med att säga upp ett avtal är utgångspunkten att det är den person som har ingått ett avtal som också kan säga upp avtalet. Det är viktigt att ingen kan säga upp eller ändra ett avtal utan ett giltigt medgivande från den som ingått avtalet. Om en person har svårt att tillvarata sina intressen, till exempel till följd av demenssjukdom, kan det vara lämpligt att ordna en god man för honom eller henne. I sammanhanget kan också nämnas möjligheten att upprätta en framtidsfullmakt som ger någon rätt att i framtiden ta hand om ens angelägenheter, såsom uppsägning av avtal, för det fall att man inte längre själv har förmåga att göra detta.

Anf. 82 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet Erik Slottnér för svaret.

Precis som statsrådet säger finns det krav på näringsidkare. Men tyvärr fungerar det ändå inte, vilket är mycket allvarligt. Enligt konsumentreglerna ska det vara minst lika enkelt att säga upp en tjänst, en prenumeration eller ett annat avtal som att ingå ett avtal, det vill säga lika lätt att hitta dit, nå fram på telefon, komma i kontakt via mejl och så vidare. Tyvärr nås jag av berättelser och signaler om att det ofta är svårt för konsumenten att säga upp en tjänst eller en produkt.

Även Konsumentverket signalerar om bristerna. I juni 2023 rapporterade de att konsumenter upplever stora problem i kontakten med företagens kundtjänst. Redan för två år sedan kallade Konsumentverket branscherna till samtal. Då som nu handlade det om en mängd anmälningar som kommit in rörande bolagens bristfälliga kundtjänst.

Den kartläggning av anmälningar som gjordes 2023 visar att konsumenterna sitter i telefonkö i 30–60 minuter eller behöver ringa flera gånger för att komma fram. De har inte heller fått någon återkoppling från kundtjänsten trots att detta tidigare utlovats.

Konsumenterna har också anmält svårigheter med att komma i kontakt med kundtjänst i de fall en fullmakt krävs. Fullmakter har inte alltid accepterats, utan kundtjänsterna har krävt en särskild fullmakt för att hantera konsumenternas ärenden.

Funktionshindersorganisationerna säger också att knappval i kundtjänst kan innebära stora problem för personer med synnedsättning eller hörselskador. Problemen består i svårigheter att hinna med att tolka knappvalen och att fysiskt kunna göra knappval i efterhand.

Systemet med legitimering via mobilt bank-id skapar också svårigheter, till exempel då en döv person använder bildtelefon och inte kan legitimera sig direkt eftersom tolk används.

Signalerna från gode män är att det inte finns något system för hur detta meddelas till huvudmannens leverantörer. Ställföreträdaren måste agera detektiv för att hitta leverantörerna och hitta kontaktyvägar till alla. Alla har också olika rutiner för att ta del av informationen. Här saknas riktlinjer för hur detta ska göras. När man byter adress, byter namn eller avlider går informationen blixtnabbt ut till alla. Varför sker inte det när det gäller ställföreträdarskap?

Åter till min fråga: Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att alla konsumenter – oavsett funktionshinder, ställföreträdare och anhöriga – ska kunna säga upp en tjänst, en prenumeration eller ett annat avtal på samma enkla sätt som de kan teckna ett avtal?

Anf. 83 EVA LINDH (S):

Herr talman! Tack, Anna-Belle Strömberg, för en väldigt viktig interpellation som jag verkligen är personligt berörd av! Det var därför jag valde att delta i debatten och ge lite inblick i hur det kan vara och fungera.

I går ringde min mamma till mig. Även om hon inte vill säga det själv är hon lite äldre. Hon är 85 men menar att det inte har med ålder att göra att hon faktiskt inte kan det där med teknik. Mina föräldrar har inte mobilt bank-id. Jag hjälper dem med allt som har med deras ekonomi att göra, av massor av olika skäl.

Min mamma sa att hon behövde komma i kontakt med en kundtjänst. Det gick inte att komma fram. Då ringde jag. Jag tänkte att jag skulle be dem att ringa upp min mamma. Det gick inte att komma fram. Det var fullständigt omöjligt om man inte hade mobilt bank-id. Det har inte mina föräldrar.

Jag vet att detta inte är något som drabbar bara mina föräldrar. Varje gång jag berättar för vänner eller bekanta om hur det fungerar får jag väldigt många igenkänningsnickningar och ”Det där är vi också utsatta för”.

Fem månader tog det att säga upp ett abonnemang för mina föräldrar. Jag vågar inte ens räkna hur många timmar jag satt i telefonkö för att komma fram. Man lovade att det skulle sägas upp, att det nu var klart, och så kom det en ny räkning. Jag ringde igen. Det lovades att det skulle sägas upp, och det kom en ny räkning.

Det är ohållbart för väldigt många människor, mig också, att ha det på det här sättet. Något måste vi tillsammans göra för att det ska bli enklare att komma fram och bara säga exempelvis: Kan ni vänligen ringa upp min mamma? Eller att säga upp abonnemang, som Anna-Belle Strömberg tog upp. Det ska vara lika enkelt som att skaffa ett – och det, kan jag understryka, är det inte. Detta är bara två exempel på hur det är och fungerar i väldigt många fall.

Jag skulle kunna nämna, men det tänker jag inte göra, vilka företag det handlar om. Det är en lång lista. Detta är bara bevis på att det faktiskt inte fungerar.

Jag är också nyfiken på att höra vad statsrådet tänker och vilka avsikter som finns. Vilka insatser kan man göra för att få stopp på att det fungerar som det gör nu? Kan man underlätta för att det ska gå att komma fram och att säga upp? Det finns många som kan ge vittnesbörd om att det fungerar på det här sättet i dag.

Anf. 84 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Först och främst vill jag säga att det är väldigt bra att denna interpellation ställts och att frågan väcks.

Eva Lindh frågar mig hur jag känner för denna fråga. Jag blir alltid illa berörd. Bedrägerier är såklart allvarigare. Jag blir illa berörd när det händer eftersom de riktar in sig med precision på de mest sårbara grupperna i samhället. Det är alltid extra hjärtskärande. Det är samma sak här.

Man kan själv visualisera människor som har svårt att hantera digitala tjänster, som inte har bank-id, som kanske inte har energin eller orken att ta tag i saken själv, som är beroende av anhöriga eller sin omgivning och som känner sig både maktlösa och kanske lite skamfyllda av detta. Det är klart att detta utifrån många olika aspekter är väldigt olyckligt. Det är alltså bra att frågan tas upp.

Jag återkommer gärna med åtgärder om hur vi kan komma till rätta med det här genom flera andra steg.

Jag tycker dock att det ska sägas att det ändå har gjorts och görs en del. Redan hösten 2018 infördes krav på skriftlig bekräftelse vid telefonförsäljning till konsumenter, just för att stärka konsumenterna och för att det inte ska bli lika lätt att bli övertalad eller lurad via telefonförsäljning. Det är bra.

Man kan också undvika telefonförsäljning över huvud taget genom att ansluta sig till spårregistret. Nix-Telefon är ytterligare ett sätt att skydda

sig mot den typen av telefonförsäljning. Det är bra att ha det konsumentskyddet.

Det finns också EU-rätt som är fullharmoniserad och som anger att näringsidkaren måste informera om sitt telefonnummer, sin adress, sin e-postadress och alla andra medel för kommunikation när ett avtal ingåtts. Det kravet finns. Sedan efterlevs kanske inte alltid alla krav. Så är det i ett rättssamhälle. Vissa bryter mot regler och lagar. Men den förordningen är på plats. Näringsidkaren ska ange telefonnummer, adress, e-postadress och andra medel för kommunikation när ett avtal ingås. Det är bra för konsumenter att veta om.

Det finns också etablerad praxis från Patent- och marknadsdomstolen och från Allmänna reklamationsnämnden som säger att näringsidkare inte kan ställa särskilda formkrav för hur en konsument ska säga upp ett avtal, exempelvis en prenumeration. Jag håller helt med både Lindh och Strömberg om att det ska vara lika enkelt att säga upp ett avtal som att ingå ett avtal eller en prenumeration. Det är målbilden. Jag bidrar gärna med fler åtgärder, om vi kan hitta sådana, för att nå dit.

Konsumentverket har ganska nyligen gjort en kartläggning av kundtjänst. Den redovisades i juni 2023. Med anledning av den har Konsumentverket vidtagit ett flertal åtgärder. Man har tillskrivit 47 av 100 granskade företag och uppmanat dem att göra rättelser. För två av dessa kvarstår ärendena. 45 av dem har alltså rättat till bristerna efter vad Konsumentverket har sagt. Det är väldigt bra. Om företaget inte gör det kan Konsumentombudsmannen driva fallet till domstol och utdöma sanktionsavgifter.

Det finns alltså redan en del åtgärder i verktygslådan. De har också använts i närtid av Konsumentverket och Konsumentombudsmannen. Det är väldigt bra.

Anf. 85 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr talman! Jag vill förtydliga allvaret i och konsekvenserna av bristerna när det gäller kundtjänst.

Det är positivt att statsrådet känner att det kanske behöver göras något här i framtiden. Man behöver ta tag i det.

Jag tänker läsa upp några anmälningar som beskrivs just i Konsumentverkets rapport. De låter så här: Dagen efter min mors bortgång kontaktade jag teleoperatören för att avsluta hennes telefonabonnemang. De tog emot mina uppgifter och lovade att avsluta abonnemanget. Nu är det nio månader sedan, och de skickar fortfarande ut fakturor. Jag har varit i kontakt med dem tre gånger per telefon och fem gånger via e-mail. Varje gång ber de om ursäkt och lovar att det är avslutat. Fakturorna kvarstår, och nu är de skickade på inkassobolag. Under nio månader har de inte varit kapabla avsluta abonnemanget och återta fakturorna.

Vidare: Jag och min syster har under åtta månader nu försökt få tillbaka pengar som vår avlidna pappa betalat för sitt fasta telefonabonnemang. Vi har uppmanats att skicka in bouppteckning via vanlig post, vilket vi gjort fyra gånger samt ringt teleoperatören vid ett otal tillfällen. Vid varje samtal har teleoperatören uppmanat oss att posta eller skicka bouppteckningen, vilket vi redan gjort. Man har vid dessa tillfällen sagt: Vänta en vecka så ska det vara löst. Vid nästa kontakt har man ingen aning om vad ärendet gäller och kommer med nya direktiv av vad som behövs för att lösa problemen. En gång behövde jag bara ange ett konto i min bank så skulle

pengarna skickas, vilket inte alls skedde. Vid senaste kontakten krävde jag att få tala med en ansvarig chef, men ingen chef var tillgänglig.

Ytterligare en annan anmälan låter så här: Jag har problem med elbolaget och uppsägning av avtal. De har inte någon e-postadress eller Mina sidor där man kan säga upp elavtal utan bara ett telefonnummer som det inte går att nå dem på. Varje gång jag ringer är det riktigt långa köer, eller så struntar de i att svara. Jag har ringt varje dag denna vecka och varit tvungen att lägga på efter 25–60 minuter utan något svar.

Jag har haft ett rörligt-pris-avtal hos elbolaget. I oktober när jag började läsa att det blir dyrare med el tänkte jag ändra avtalet till ett fast pris. Jag kunde inte göra det online på grund av begränsningar hos elbolaget utan var tvungen att ringa. Jag ringde flera gånger under oktober, november och december men kom inte fram. Jag fick alltid till svar att det var högt tryck och att jag måste ringa senare. Jag testade att chatta via deras hemsida men blev återigen hänvisad till telefonen.

Att de inte kunde ta emot mitt samtal och ändra mitt avtal påverkade mig genom att jag fick en väldigt hög faktura för december månad. När jag senare fick telefonkontakt angående vårt abonnemang fick jag i princip olika svar hela tiden beroende på vem som svarade. Det var många samtal med företaget. Jag fick olika svar. Jag orkar inte skriva allt nu. Jag blir bara lättad när kontraktet går ut.

Jag förstår vad statsrådet tänker när han tar del av de här berättelserna. Statsrådet uttrycker själv i sitt svar att det är allvarligt om näringsidkare inte följer de krav som faktiskt ställs. Det är inte bra att man försöker kringgå detta.

Min fråga till statsrådet är vad vi kan göra när det finns sådana brister i kundtjänsten och så många anmälningar. Konsumentverket beskriver också detta i sin rapport.

Anf. 86 EVA LINDH (S):

Herr talman! Jag behöver kanske egentligen inte säga mer. Anna-Belle Strömberg har tydligt lyft fram vad det handlar om. Jag känner verkligen igen det.

Jag tänker också på alla kostnader som det här innebär. Jag tror att man glömmer det ibland. Det handlar inte bara om kostnader för abonnemang som skulle ha sagts upp. När man pratar med människor får man också höra om alla dessa inkassokrav. Det har avtalats att räkningen inte ska betalas eftersom abonnemanget har sagts upp. Men när den då inte betalas, enligt överenskommelsen, går det till inkasso. Det går vidare till Kronofogden, eller vad det nu är. Det påverkar faktiskt människor. Det är kostnader. Det är vanmakt. Det är tid. Men det är också skam och skuld som man sätts i därför att de här företagen inte gör det de är ålagda.

Det är bra att statsrådet förstår, känner igen och ser den här situationen. Jag tycker också att det verkar bra att statsrådet är öppen för det om vi kommer med initiativ till förändringar. Men min fråga är om statsrådet kommer att ta initiativ till förändringar på det här området eftersom vi ju nu vet att det inte fungerar.

Anf. 87 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Först och främst måste jag säga att de här historierna verkligen är berörande. Jag tror att alla som tar del av dem känner både

ilska och frustration över att det kan gå till så här. Det kanske också finns en viss igenkänningsfaktor. Man har suttit i väldigt långa kundtjänstköer, blivit irriterad och frustrerad och många gånger gett upp därför att man inte nått fram exempelvis under lunchrasten eller mellan de där två mötena. Sedan var kundtjänst stängt när man slutade jobbet för dagen, så det fanns inte möjlighet att göra det hemma eller på helgen.

Allt som har hänt och som händer är inte lagligt och tillåtet. En hel del av detta är inte tillåtet, och då behöver det anmälas. Därför tycker jag att det är bra att Konsumentverket har gjort en särskild granskning av kundtjänst hos ett stort antal företag under hösten 2023, som ändå ganska nyligen avslutades. Man hittade fel och brister i väldigt många fall. Med den domstolspraxis som finns på området har Konsumentverket via Konsumentombudsmannen – som för övrigt är Konsumentverkets generaldirektör – muskler och kraft att utdöma viten och i förlängningen sanktionsavgifter om inte företagen rättar till brister.

Jag tycker också att det är bra att av 47 företag som har fått anmärkning har 45 redan åtgärdat problemen och vidtagit åtgärder. Det tycker jag är riktigt positivt. De två företag som återstår skulle nyligen återkomma med redogörelser för hur de har jobbat. Om de inte uppfyller kraven ska Konsumentverket vidta åtgärder.

Det finns alltså muskler i dag. I en del andra sammanhang inom den politiska ansvarsportfölj som jag har är det inte heller alltid ny lagstiftning som behövs. Många gånger handlar det om att utnyttja och använda sig av den lagstiftning som finns, och så kanske det också är i det här fallet.

Problemen försvåras ytterligare av att det kan handla om att demenssjukdom, kognitiv nedsättning eller andra skäl skapar svårighet för anhöriga till den som slutit till exempel ett prenumerationsavtal att avsluta det, vilket även framkom i interpellationen. Det är ett problem hur anhöriga då ska kunna ta över. Vi har detta med fullmakt och god man. Det är mycket möjligt att det kan utvecklas ännu mer; det vet inte jag. Men det finns en inneboende konflikt där, och det går inte att komma ifrån. Det får ju inte vara så att en son eller dotter som tycker att mamman eller pappan har tecknat fel avtal utifrån sitt eget perspektiv får rätt att säga upp det. Det måste finnas någon form av behovsanalys i botten för att få den rättigheten som anhörig, menar jag.

Jag vågar ändå lova, så här på fredag eftermiddag denna den första kalendervårdagen när vi börjar se lite hopp för framtiden, att jag ska ta kontakt med Konsumentverket i den här frågan. Jag har ingen annan ambition eller vilja än att problemet ska åtgärdas. Jag ska fråga Konsumentverket om de ser några behov av politiska initiativ eller om vi kan jobba bättre och mer handgripligt med den lagstiftning som finns i dag.

Anf. 88 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Herr talman! Jag blir jätteglad över att statsrådet säger att han kommer att ta kontakt med Konsumentverket för att fortsätta jobba för att agera i den här frågan. Jag håller med statsrådet om att lagstiftningen naturligtvis måste följas.

Enligt Konsumentvägledarnas förening har det blivit värre de senaste åren. Företag vill inte bli kontaktade. Konsumenterna känner inte att de blir lyssnade på eller att kundtjänsten kan hjälpa till med deras ärenden.

Om inte kundtjänsten inte kan lösa dem, vart ska de då vända sig? De känner sig maktlösa.

Statsrådet svarar att regeringen noga följer frågan, men det löser ju inte den här problematiken. Därför blir jag väldigt glad över att statsrådet här och nu en fredag eftermiddag lovar att ta kontakt.

Jag vill tacka för debatten och önska en trevlig helg.

Anf. 89 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Vad härligt att vi kan avsluta interpellationsdebatten i en positiv anda!

Jag har inte mycket mer att tillägga. Löftet är härmed avgivet från min sida att jag ska ta kontakt med Konsumentverket i denna fråga. Det är inte något stort steg för mig att ta kontakt med Konsumentverket. Det är en av mina ganska många myndigheter som civilminister. Jag avser för övrigt att ytterligare en gång besöka Konsumentverket rent fysiskt under våren.

Detta är en viktig fråga. Jag kan säga till interpellanten att den har varit uppe i ett annat, mer slutet, sammanhang som jag deltog i för några veckor sedan. Där såg man också problemen i denna fråga. Det är alltså någonting som jag själv har funderat över.

Jag tycker att problematiken har accentuerats och konkretiserats i den här debatten. En del berättelser ur verkligheten har det också vittnats om här inne, vilket jag alltid tycker är bra att få ta del av. Det finns naturligtvis ingen annan vilja från min och regeringens sida än att komma till rätta med problemet. Men med det sagt är det även viktigt att säga att vi inte står passiva i dag. Det pågår ett arbete för att komma åt den typ av problematik som interpellanten och interpellationen tar upp.

Det har nyligen gjorts ett ganska omfattande arbete av Konsumentverket, som är ansvarig tillsynsmyndighet på det här området, för att komma åt den här problematiken. Nästan alla de företag som fick anmärkningar har nu åtgärdat problemen. Det tycker jag visar på att vi har en aktiv myndighet i frågan, vilket också är väldigt positivt.

Jag ska som sagt ta upp frågan och är inte främmande för att vidta fler åtgärder om det skulle behövas.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2023/24:554 om social dumpning

Anf. 90 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Eva Lindh har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att motverka eller stoppa social dumpning.

Aktiv medverkan till bosättning i annan kommun är en mångfasetterad fråga som bland annat handlar om tillgången på bostäder och möjligheterna att skaffa sig ett arbete. Det är också en fråga om att kommunerna tolkar och tillämpar bosättningslagen (2016:38) och socialtjänstlagen (2001:453) på olika sätt.

Regeringen är mån om att det finns ett välfungerande samarbete mellan kommunerna och fortsätter att följa frågan. Enligt regleringsbrev för 2024 ska länsstyrelserna därför redovisa om kommunerna aktivt medverkar till

att deras kommuninvånare bosätter sig i en annan kommun. Rapporteringen ska göras inom ramen för länsstyrelsernas befintliga verksamhet, såsom arbete som avser hållbar samhällsplanering och boende, integration och främjande av samverkan mellan kommunerna.

En stor andel av dem som bytt bostadsort genom aktiv medverkan har varit nyanlända. Regeringen har beslutat att en särskild utredare ska föreslå ett nytt system för bosättning för nyanlända. Syftet är att öka kommunernas inflytande över mottagandet av nyanlända och skapa goda förutsättningar för ett likvärdigt, enhetligt och flexibelt mottagande. Regeringen vill även införa ett system med etableringsboende som innebär att kommunerna ordnar en tidsbegränsad boendelösning i max tre år för nyanlända som anvisats till kommunen.

Jag vill även nämna det pågående arbetet i den parlamentariska kommittén En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning (dir. 2022:36). Detta ska redovisas i juli 2024. Kommittén tittar bland annat på systemet för kostnadsutjämningen. Man har i uppdrag att analysera om det i tillräcklig grad kompenserar för socioekonomiska faktorer och ska vid behov föreslå ändringar. Syftet med det kommunalekonomiska utjämningsystemet är att utjämna för skillnader i skattekraft och opåverkbara faktorer såsom åldersstruktur och socioekonomiska faktorer, till exempel utbildnings- och inkomstnivå samt vistelsetid i Sverige.

Anf. 91 EVA LINDH (S):

Herr talman! Jag tackar civilministern så mycket för interpellationssvaret. Det är inte första gången vi debatterar just detta. Senast tror jag att vi gjorde det i slutet av augusti förra året, för ungefär ett halvår sedan.

Varför gör vi då det här igen? Varför ska civilministern få stå här och svara på frågan och debattera? Jo, det här är naturligtvis en otroligt viktig fråga för oss som står här och debatterar men framför allt för de människor som drabbas och för de kommunpolitiker som ömmar och värnar om dem men ser stora svårigheter i att hantera frågan.

Bara den här veckan har jag pratat med tre kommunpolitiker som vittnar om hur det ser ut. Det ser förstas ut på olika sätt. En del har blivit förflyttade, och den kommun som aktivt medverkat till att flytta personen har betalat de första två månadshyrorna. Andra har inte gjort det. Men det som man ser som en linje i detta är att de människor som har känt sig tvingade att flytta verkligen har gjort det. En del kommuner har sagt att det är ett val mellan att sluta få stöd och att flytta. Det är alltså en tuff utmaning för väldigt många personer, och det som sker är ovärdigt.

En av anledningarna till denna situation är att många kommuner tidigare inte har byggt olika slags bostäder som det är möjligt för människor att flytta till. Alla kan inte bo i villa. Vissa har inte andra möjligheter än att bo i hyresrätt, men en del kommuner har inte byggt sådana. Nu har vi ett läge där det nästan inte byggs alls. Vi har en bostadskris här i Sverige. Det har minskat med någonstans mellan 60 och 70 procent under det här året – jag minns inte riktigt. Detta kommer att förvärra förutsättningarna för den här gruppen och förstas för alla människor i hela Sverige som söker ny bostad. Det kommer att förvärra situationen.

Hur som helst har vi ett läge där det som vi kallar social dumpning av människor existerar. Jag tror att det är 105 personer – jag kommer inte ihåg den exakta siffran, men det är över 100 – som har larmat om att de varit utsatta för social dumpning eller det som civilministern kallar för aktiv medverkan. Det har skett vid flera tillfällen, och det finns människor bakom detta.

När vi och den socialdemokratiskt ledda regeringen fick höra om detta tillsatte vi en utredning för att se förekomsten av det och vilka insatser som man skulle kunna göra. Men det tog inte särskilt lång tid innan den nya SD-styrda regeringen lade ned utredningen om social dumpning. Några svar har vi ändå hunnit få, för utredningen hann titta på detta lite grann. Men de svar som vi verkligen skulle behöva får vi nu inte. Det gäller både hur det ser ut i stort och vilka insatser vi behöver göra. Därför ställer jag frågan i dag: Vad avser civilministern att göra?

Anf. 92 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Jag kanske hoppas på för mycket nu, men jag hörde ju en väldigt hoppfull ton i den föregående debatten. Nu i den här sista debatten under fredagen har jag stora förväntningar på resultatet. Vi får väl se hur det slutar.

Jag tackar statsrådet för svaret och tackar naturligtvis Eva Lindh för interpellationen. Precis som Eva Lindh säger har vi debatterat det här vid flera tillfällen i lite olika konstellationer. I den debatt som jag deltog i förra året ägnade vi en del tid åt att försöka komma överens om huruvida social dumpning faktiskt är ett problem. Vi nådde en samsyn om det, och det tycker jag att civilministern uttrycker nu också.

Däremot tycker jag inte att man har vidtagit några aktiva åtgärder efter att man lade ned utredningen om social dumpning vid årsskiftet 2022/23. Jag hör av statsrådets svar att regeringen fortfarande sätter ganska mycket hopp till skatteutjämningsutredningen och specifikt frågan om kompensering för socioekonomiska faktorer. Jag tycker absolut att det är vällovligt att se över den delen, men jag skulle vilja fråga vad det egentligen har med social dumpning att göra. Det här var vi inne på även i en tidigare debatt. Jag undrar: Innebär det här att statsrådet ser framför sig något slags tyst acceptans av fenomenet social dumpning och att kommuner som kompenseras inom ramen för skatteutjämningsystemet helt enkelt ska acceptera det? Jag skulle vilja att statsrådet tydliggör vad han och regeringen hoppas uppnå genom det här tilläggsdirektivet till skatteutjämningsutredningen just i förhållande till social dumpning.

Frågan hur vanligt förekommande det här är har tagits upp i debatten ganska mycket. Det är svårt att svara på den frågan. Det är många kommuner som har vittnat om problemen i omgångar. Min hemkommun Kramfors satte igång ett ordentligt påverkansarbete för ungefär fem år sedan för att uppmärksamma frågan. Då märkte vi också att en viktig del av problematiken är att det här sker under olika tidsperioder och i olika omfattning samt omfattar olika grupper av människor. En kommun kan till exempel få 80 tydliga fall av social dumpning ett år för att år två inte se några fall alls men sedan är tre tydligt kunna skönja att problemet är på väg tillbaka. Eftersom fenomenet verkar variera över tid men också geografiskt över hela Sverige tycker jag att det är synd att man lade ned den utredning som skulle titta på möjliga åtgärder mot social dumpning.

Jag noterar i statsrådets svar att det refereras till att länsstyrelserna har fått i uppdrag att kartlägga om kommunerna aktivt medverkar till att deras invånare bosätter sig i andra kommuner. Det är jättebra att få ytterligare underlag, men jag tycker att vi i mångt och mycket redan har tillräckligt med underlag. Det var ju därför som den socialdemokratiskt ledda regeringen, precis som Eva Lindh sa, tillsatte utredningen från första början. Jag upplever att vi kanske har backat tillbaka ett par steg. Utifrån det uppdrag till länsstyrelserna som statsrådet refererar till och den bild han kan se vill jag ändå fråga om statsrådet och regeringen är beredda att gå vidare med några politiska åtgärder för att motverka social dumpning. Jag köper att det kan behövas mer kunskapsunderlag. Jag köper att det kan behövas mer information och att regeringen behöver ta till sig den. Men när man väl har fått det, är man då beredd att gå vidare med aktiva politiska förslag? Det är min fråga.

Anf. 93 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Detta är min tredje interpellationsdebatt i dag. Jag hade hoppats att jag skulle slippa komma med följande sakupplysning under denna debatt, men det måste jag tyvärr göra, eftersom begreppet ”SD-styrda regeringen” kom upp i ett av anförandena.

Jag vill för dem som följer debatten tydliggöra att den här regeringen inte styrs av SD. Det här är en regering som består av tre partier: Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna. Statsministern tillhör Moderaterna och heter Ulf Kristersson. Regeringen har ett parlamentariskt samarbete med Sverigedemokraterna i riksdagen. Sverigedemokraterna sitter alltså inte i regeringen och styr därmed inte regeringen men samarbetar med regeringen parlamentariskt för att kunna garantera och säkra parlamentariskt stöd. Vi lever i en demokrati. För att regeringen ska få igenom sin politik krävs en majoritet i riksdagen. Det är så Tidösamarbetet ser ut, men regeringen styrs alltså inte av Sverigedemokraterna. Regeringen består av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.

I interpellationen hänvisas det till vad rapporter har kommit fram till, men inte till några specifika rapporter. Jag antar därför att det som interpellanten hänvisar till är Statskontorets rapport och Länsstyrelsen Östergötlands rapporter, som jag tror kom 2020 och 2021 och som vi grundar oss på. Där framkommer att social dumpning eller aktiv medverkan till bosättning i annan kommun är ett problem på sina håll i landet.

Det ska dock sägas att det har hänt en hel del i Sverige sedan dess. Inte minst har migrationen minskat kraftigt, och antalet nyanlända som omfattas av bosättningslagen är betydligt mindre nu än det var under de år som rapporterna avser. Den stora majoriteten av dem som påverkas av detta fenomen är just nyanlända, och den stora mängden nyanlända förklarar också till stor del den omfattande debatt som har varit. Detta torde alltså vara ett mindre problem i dag än när dessa rapporter togs fram.

Med anledning av detta har vi nu i regleringsbrevet till länsstyrelserna gett inte bara Länsstyrelsen Östergötland utan samtliga 21 länsstyrelser i uppdrag att titta på förekomsten i deras respektive län. Vi vet att den minsta länsstyrelsen har 5 kommuner i sitt län och den största 49 kommuner, så omfattningen kommer såklart att vara olika.

Jag tycker att det är intressant att se hur omfattningen ser ut i dag, och det jag också tycker är bra med att ge länsstyrelserna detta uppdrag är att

de redan i dag har utvecklade och väletablerade kontakter med kommunerna. Inte minst i de fall där aktiv medverkan till förflyttning sker inom länsstyrelsens geografiska gränser kan man hoppas att det sker ett utbyte mellan kommunerna inom ramen för dialogen med länsstyrelsen, vilket skulle kunna bidra till att man kommer till rätta med problemet. Vi vet nämligen också att kommuner genom direkt dialog helt har kunnat komma undan detta fenomen. Jag tycker att det är ganska intressant att visa på vilken kraft detta mellankommunala samarbete har, eller åtminstone kan ha.

Jag fick också en fråga om skatteutjämningsutredningen och hur vi hoppas att tilläggsdirektivet skulle kunna bidra. Själva tilläggsdirektivet har inget med detta att göra, för det handlar om tillväxt- och högskatteproblematiken. Däremot tror vi att detta fenomen borde påverka inte minst de socioekonomiska parametrarna. Frågan är om detta i tillräckligt hög grad kompenserar för det. Vi får se om kommittén kommer fram till något när det gäller det.

Anf. 94 EVA LINDH (S):

Herr talman! Jag kanske ska börja där civilministern slutade, i utredningen om utjämningsystemet. Vi vet nu att utjämningsystemet inte utjämnar när det handlar om social dumpning. Det innebär att den kommun som tar emot inte till så stor del kompenseras för kostnaderna när detta sker. Om man skulle kompensera skulle det alltså innebära väldigt stora förändringar i utjämningsystemet – bara som en del av ett svar.

Liksom min partikollega vill jag säga att vi inte bara är ute efter hur man kan kompensera. Vi är ute efter hur vi kan stoppa social dumpning.

Om man skulle kompensera skulle det naturligtvis underlätta för kommunerna och därmed också för de personer det handlar om eftersom det skulle finnas mer resurser för att stödja och hjälpa i de kommuner som de kommer till. Men fenomenet social dumpning är mer problematiskt än så. Det innebär att en person som har svårigheter, vilket det ofta handlar om, blir förflyttad eller genom aktiv medverkan flyttar till en annan kommun, som ofta har sämre förutsättningar för att hjälpa personen att skapa sig ett självständigt liv. Som min kollega var inne på är det jättesvårt att göra bedömningar om detta, för vi vet inte allt vi skulle vilja veta. Men i de flesta fall får man det sämre därför att man blir flyttad från en rikare kommun till en kommun med högre arbetslöshet och sämre ekonomiska förutsättningar. Det är nämligen ofta där det finns bostäder, för att vara helt klar.

Det innebär att detta inte är något positivt för den enskilde. Man flyttas inte till en kommun där det är lättare att få jobb eller där förutsättningarna är bättre för att skapa ett självständigt liv, utan precis tvärtom. Detta är alltså ett problem i sig. Det är därför vi efterfrågar åtgärder för att stoppa social dumpning.

Inte bara under denna debatt utan också i tidigare debatter har civilministern hänvisat till att detta väldigt mycket handlar om nyanlända. Jag kan inte argumentera emot eftersom vi inte vet tillräckligt. Men den bild jag får är inte att detta är ett problem som skulle försvinna bara för att antalet nyanlända minskar. Detta drabbar även människor med svårigheter generellt. Jag är väl medveten om att antalet nyanlända är lägre nu eftersom vi socialdemokrater vände den politiken och minskade antalet som kom till

Sverige. Men jag tror inte att detta kommer att innebära att fenomenet med social dumpning försvinner.

Jag tycker också att det är viktigt att det, vilket har lyfts, ser olika ut. En kommun kan få väldigt många det ena eller det andra året. Det handlar lite om hur sökljuset är inställt. Det innebär också att detta är svårplanerat.

Jag vill också i mina sista ord lyfta in barnen. Detta drabbar även barn, och det är svårt för dem.

Anf. 95 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Jag tycker att det som Eva Lindh säger i slutet är jätteviktigt: Det handlar faktiskt om barn och om människor. Vi har lyft upp kommunernas problem och perspektiv, för det är de rösterna vi får höra genom våra kontakter med politiker. Men det är klart att det största problemet till syvende och sist inte är kommunikationen mellan två kommunhus i olika kommuner utan att det faktiskt är människor som drabbas av denna problematik. Det tror jag att vi är ense om.

Apropå om detta mest gäller nyanlända eller inte kan vi konstatera att vi kanske inte vet tillräckligt mycket för att kunna dra några tvärsäkra slutsatser. Men jag hör och har sett i kartläggningar som Boverket har gjort – jag tror att även Hem & Hyra rapporterar om detta – att det också handlar om våldsutsatta människor och personer med missbruksproblematik. Detta är alltså ett mångfasetterat problem.

Jag tycker att det känns som att regeringen har slösat bort ett år genom att lägga ned den utredning som skulle titta på åtgärder mot social dumpning. Jag återknyter till det jag sa i mitt förra inlägg: Visst kan kunskap vara bra, men nu har vi backat tillbaka till det steg där vi befann oss för ungefär tre år sedan.

Jag tänker fortsätta leva på hoppet, det hopp som civilministern uttryckte den första vårdagen i mars, och ställa denna fråga: Är regeringen beredd att tillsätta en ny utredning för att undersöka möjliga åtgärder för att motverka social dumpning?

Detta är mitt sista inlägg, så jag får tacka så mycket för debatten. Jag kommer att lyssna väldigt noga efter ett hoppfullt besked från civilministern.

Anf. 96 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Även om det är mars har jag inte tappat fattningen totalt, utan jag får nog ändå hålla mig lite grann till formerna och inte minst till sanningen. Det innebär att jag inte här och nu kommer att utlova någon ny utredning av detta. Nu har vi lagt ett uppdrag till länsstyrelserna i regleringsbrevet. Det är strängt taget ingen utredning, men det är ändå en analys av omfattningen. Vi vill ha reda på detta, och det innebär att regeringen ser att det finns ett problem, för annars skulle vi ju inte ge detta uppdrag.

Det är mycket möjligt att det också kommer fram saker där som vi inte redan vet, för det har ju hänt en hel del under de gångna åren. Mot bakgrund av det minskade flyktmottagandet kan det också vara så att fenomenet har minskat och att huvuddelen nu utgörs av andra grupper än just nyanlända. Då kan det vara bra att veta det inför eventuella framtida åtgärder.

Jag säger inte att problemet inte är mångfasetterat, men de rapporter som kommit hittills och även utredningen, som ju hann göra en del av sitt

arbete, visade att merparten ändå var nyanlända och att det många gånger var just kvotflyktingar som blev placerade i andra kommuner än bosättkommunen. Detta visade utredningen. Jag träffade utredaren innan utredningen lades ner, och det jag kunde konstatera då var att samtliga förslag som hade hunnit komma låg utanför min portfölj och utanför mitt ministerområde. Mycket av det låg på socialtjänsten.

Det ska också sägas att det har varit svårt för mig som civilminister att gå vidare med någon lagrådsremiss eller proposition på detta område. Jag vet att det var Lena Micko, som då var civilminister, som tillsatte själva utredningen.

Sedan ska också nämnas att regeringen har återkommit med en ny hemlöshetsstrategi, där man inte minst betonar bostad först som en väldigt viktig åtgärd. Man anslår också en hel del medel för att kommunerna ska kunna jobba med detta koncept. Jag hoppas att det ska kunna vara ett litet svar på vad vi gör för att underlätta för kommunerna att hantera den här frågan bättre.

Vad gäller skatteutjämningskommittén står det den fritt att föreslå vilka åtgärder man vill. Skulle kommittén vilja föreslå åtgärder för att kompensera kommunerna för förekomsten av social dumpning är man alltså fri att göra det. Detta är alltså ingen rekommendation från mig att man ska göra det, utan jag bara konstaterar att man är fri att göra det.

Jag påstår dock inte att detta är ett sätt att komma undan fenomenet social dumpning, utan det är snarast ett sätt att ekonomiskt kompensera de kommuner som blir utsatta för det. Det är alltså ingen åtgärd för att komma undan själva fenomenet, och det har jag heller aldrig påstått.

Sedan är det väl bara att konstatera att det är en inneboende konflikt som vi känner igen från en del andra sammanhang att där det finns bostäder blir det svårare med integration, för där är det ofta ont om jobb, och där det finns mycket jobb är det ofta väldigt svårt att få en bostad. Detta är en inneboende konflikt för nyanlända men inte bara för nyanlända utan också nyinflyttade över huvud taget, liksom för studenter och andra. Där det finns goda möjligheter till etablering saknar man ändå den kanske mest grundläggande etableringsmöjligheten, nämligen tak över huvudet och en bostad. Detta är en inneboende konflikt som vi inte löser här och nu, även om det råkar vara mars.

Anf. 97 EVA LINDH (S):

Herr talman! Det är ju väldigt bra med bostad först, men då måste det ju också finnas bostäder att flytta in i. Det var detta som var min poäng med att vi nu har en bostadskris. Det byggs för lite bostäder, och det är väldigt oroande.

Jag vill inte verka påstridig. Men jag vill ändå ge en bild av vad det handlar om, för det kan vara människor som lyssnar på debatten och behöver få veta vad det gäller. Jag hörde om ett flicka-barn som bodde tillsammans med sin ensamstående mamma. De kände sig tvingade att flytta till en annan kommun för att få det stöd som de faktiskt har rätt till. Det innebär naturligtvis stora svårigheter på många olika sätt. Det kan också innebära uppbrott från vänner, familj, nära och kära. Jag vill bara beskriva hur mycket det påverkar de människor som utsätts för detta.

Jag tycker att det är synd – och jag har beklagat det förut – att utredningen inte fick fortsätta. Även om nu länsstyrelserna får ett uppdrag hade vi av utredningen kunnat få veta hur det ser ut, vilka beslut vi måste fatta och på vilka grunder. Vi hade också fått förslag på initiativ eller åtgärder för att de facto stoppa social dumpning. Jag hoppas verkligen att vi kan komma dithän och att vi tillsammans kan hitta förslag för att stoppa detta ovärdiga som sker i Sverige i dag.

Stort tack för debatten!

Anf. 98 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Låt mig tacka Eva Lindh för att återigen ha lyft upp den här frågan. Vi har debatterat den ett antal gånger i den här kammaren, och vi lär väl få anledning att återkomma, gissar jag, under återstoden av mandatperioden.

Jag har som sagt inte så mycket mer svar att ge nu än vad jag har gett de gånger som vi hittills har debatterat frågan. Det som är nytt sedan sist är framför allt det uppdrag som jag har gett till länsstyrelserna om att analysera frågan vidare och återkomma till regeringen med omfattningen av fenomenet.

Sedan har även en del andra åtgärder vidtagits på Socialdepartementet vad gäller en hemlöshetsstrategi. Vi har också att se fram emot en ny socialtjänstlag. Jag kan inte i dag säga om den på något sätt kommer att påverka dessa delar. Men som sagt, det är mycket möjligt att regeringen kommer att återkomma med fler åtgärder vad gäller den här frågan. Det är inget jag kan ge besked om här och nu.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 19 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Redogörelser

2023/24:Europoll Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och riksdagsdelegationens arbete under 2023

2023/24:RJ1 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2023

2023/24:RR2 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Sveriges riksbanks årsredovisning 2023

§ 20 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 29 februari

2023/24:571 Motverkande av social dumpning

av *Kristoffer Lindberg* (S)

till statsrådet Erik Slottner (KD)

2023/24:572 Tentamensservice i hela landet

av *Niklas Sigvardsson* (S)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

2023/24:573 Informationsdelning mellan myndigheter

av *Ingela Nylund Watz* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:574 Arbetsmarknaden för unga

av *Jonathan Svensson* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:575 Vårdplatser

av *Mirja Rähkä* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2023/24:576 Trafikverkets avgifter för ideella föreningar

av *Lars Isacsson* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2023/24:78

1 mars

§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 29 februari

2023/24:675 Effektivare tillståndprocesser för vattenbruk

av *Tomas Kronståhl* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:676 Förstatligande av aluminiumproduktion

av *Peder Björk* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2023/24:677 CSN-stöd för pilotutbildning

av *Alireza Akhondi* (C)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

2023/24:678 Dialog med SKR

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2023/24:679 Försäljning av biljetter i andra hand

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2023/24:680 Spärrnivå vid val till kommunfullmäktige

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2023/24:681 Bättre framkomlighet för utryckningsfordon vid olyckor eller andra händelser

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:682 Legitimation vid persontransporter med buss

av *Mattias Eriksson Falk* (SD)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2023/24:78
1 mars

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 14.07.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 11 anf. 40 (delvis),
av tjänstgörande ålderspresidenten Anders Ygeman därefter till och med
§ 16 anf. 77 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 3 Avsägelse.....	1
§ 4 Anmälan om ersättare	1
§ 5 Anmälan om ny ledamot i Europaparlamentet.....	2
§ 6 Anmälan om faktapromemorior	2
§ 7 Svar på interpellation 2023/24:440 om åtgärder mot betygsfiffel.....	2
Anf. 1 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	2
Anf. 2 ÅSA WESTLUND (S)	3
Anf. 3 ANDERS ÅDAHL (C).....	4
Anf. 4 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	5
Anf. 5 ÅSA WESTLUND (S)	6
Anf. 6 ANDERS ÅDAHL (C).....	6
Anf. 7 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	7
Anf. 8 ÅSA WESTLUND (S)	8
Anf. 9 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	8
§ 8 Svar på interpellation 2023/24:478 om den ekonomiska situationen för Sveriges skolor	9
Anf. 10 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	9
Anf. 11 ANDERS ÅDAHL (C).....	10
Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S)	11
Anf. 13 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	12
Anf. 14 ANDERS ÅDAHL (C).....	12
Anf. 15 ÅSA WESTLUND (S)	13
Anf. 16 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	14
Anf. 17 ANDERS ÅDAHL (C).....	15
Anf. 18 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	15
§ 9 Svar på interpellationerna 2023/24:483 och 504 om modersmålsundervisning.....	16
Anf. 19 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	16
Anf. 20 LINUS SKÖLD (S).....	16
Anf. 21 MIRJA RÄIHÄ (S)	17
Anf. 22 KADIR KASIRGA (S).....	18
Anf. 23 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	19
Anf. 24 LINUS SKÖLD (S)	20
Anf. 25 MIRJA RÄIHÄ (S)	20
Anf. 26 KADIR KASIRGA (S).....	21
Anf. 27 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	22
Anf. 28 LINUS SKÖLD (S)	22
Anf. 29 MIRJA RÄIHÄ (S)	23
Anf. 30 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	23
§ 10 Svar på interpellation 2023/24:494 om översyn av skolpliktsbrytande bestämmelser	24
Anf. 31 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	24
Anf. 32 LINUS SKÖLD (S).....	24
Anf. 33 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	25

Anf. 34 LINUS SKÖLD (S).....	26
Anf. 35 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	26
Anf. 36 LINUS SKÖLD (S).....	27
Anf. 37 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	27
§ 11 Svar på interpellationerna 2023/24:458 och 465 om	
juridiskt ombud för barn	27
Anf. 38 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	27
Anf. 39 MARTINA JOHANSSON (C)	28
Anf. 40 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	29
Anf. 41 MARTIN WESTMONT (SD).....	30
Anf. 42 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	31
Anf. 43 MARTINA JOHANSSON (C)	32
Anf. 44 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	33
Anf. 45 MARTIN WESTMONT (SD).....	33
Anf. 46 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	34
Anf. 47 MARTINA JOHANSSON (C)	35
Anf. 48 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	36
Anf. 49 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	36
§ 12 Svar på interpellation 2023/24:464 om regeringens	
arbetsformer.....	37
Anf. 50 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	37
Anf. 51 PATRIK BJÖRCK (S)	37
Anf. 52 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	38
Anf. 53 PATRIK BJÖRCK (S)	39
Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	40
Anf. 55 PATRIK BJÖRCK (S)	41
Anf. 56 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	42
§ 13 Svar på interpellation 2023/24:453.....	42
§ 14 Svar på interpellation 2023/24:462 om bankernas vinster	
och hushållens ekonomiska situation	42
Anf. 57 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	42
Anf. 58 PATRIK BJÖRCK (S).....	43
Anf. 59 EVA LINDH (S).....	44
Anf. 60 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	45
Anf. 61 PATRIK BJÖRCK (S).....	46
Anf. 62 EVA LINDH (S).....	47
Anf. 63 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	47
Anf. 64 PATRIK BJÖRCK (S).....	48
Anf. 65 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	49
§ 15 Svar på interpellation 2023/24:445 om samarbeten med	
israeliska lärosäten	50
Anf. 66 Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	50
Anf. 67 LORENA DELGADO VARAS (V)	51
Anf. 68 Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	52
Anf. 69 LORENA DELGADO VARAS (V)	52
Anf. 70 Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	53
Anf. 71 LORENA DELGADO VARAS (V)	54
Anf. 72 Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	54
Anf. 73 TJÄNSTGÖRANDE ÅLDERSPRESIDENTEN.....	55

§ 16 Svar på interpellation 2023/24:519 om		Prot. 2023/24:78
kommunsammanläggningar	55	1 mars
Anf. 74 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	55	-----
Anf. 75 EVA LINDH (S)	56	
Anf. 76 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	56	
Anf. 77 EVA LINDH (S)	58	
Anf. 78 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	59	
Anf. 79 EVA LINDH (S)	60	
Anf. 80 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	60	
§ 17 Svar på interpellation 2023/24:523 om brister i		
kundtjänst.....	61	
Anf. 81 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	61	
Anf. 82 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	62	
Anf. 83 EVA LINDH (S)	62	
Anf. 84 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	63	
Anf. 85 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	64	
Anf. 86 EVA LINDH (S)	65	
Anf. 87 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	65	
Anf. 88 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	66	
Anf. 89 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	67	
§ 18 Svar på interpellation 2023/24:554 om social dumpning.....	67	
Anf. 90 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	67	
Anf. 91 EVA LINDH (S)	68	
Anf. 92 PETER HEDBERG (S)	69	
Anf. 93 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	70	
Anf. 94 EVA LINDH (S)	71	
Anf. 95 PETER HEDBERG (S)	72	
Anf. 96 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	72	
Anf. 97 EVA LINDH (S)	73	
Anf. 98 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	74	
§ 19 Bordläggning.....	74	
§ 20 Anmälan om interpellationer.....	74	
§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	75	
§ 22 Kammaren åtskildes kl. 14.07.....	76	